

POLITICI DE INCLUZIUNE SOCIALĂ
PENTRU GRUPURILE VULNERABILE
Creșterea accesului pe piața muncii

UNIUNEA EUROPEANĂ

Program finanțat prin **INTERREG III B CADSES**

**POLITICI DE INCLUZIUNE SOCIALĂ
PENTRU GRUPURILE VULNERABILE**
Creșterea accesului pe piața muncii

Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor publice și Locuințelor

Autori: Gelu Duminiță, Sorin Căce (coordonatori), Daniel Arpinte,
Marica Ionescu, Cristina Iova, Nicolae Sali

Această publicație a fost realizată în cadrul proiectului „**Transnational European Labour Market Integration Through Information Technologies**”
– TELMI finanțat prin programul **INTERREG III B CADSES RO**
2004/016-772.05.02.02.07

© Toate drepturile sunt rezervate Comisiei Europene

ISBN:

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

Cuprins

Introducere	7
Capitolul 1. Incluziunea socială la nivelul Uniunii Europene	9
1.1. Evoluții în politica socială a Uniunii Europene	9
1.2. Agenda Politicii Sociale	19
Capitolul 2. Conceptul de incluziune socială	22
2.1. Despre acest concept	22
2.2. Excluziune și Incluziune Socială în documentele Uniunii Europene	23
Capitolul 3. Uniunea Europeană și dezvoltarea politicilor de ocupare în Europa Centrală și de Est	26
Capitolul 4. Strategia Europeană de ocupare a forței de muncă	32
4.1. Procesul Luxemburg a trasat profilul politicii europene în domeniul ocupării	32
4.2. Procesul evaluării SEO	33
4.3. Strategia Lisabona în prezent	35
4.4. Procesul de tranziție al țărilor candidate din perspectiva SEO	35
4.5. Fondul Social European	38
Capitolul 5. Politica de ocupare din perspectiva integrării în UE a României	39
5.1. Aderarea României la Uniunea Europeană – elemente de strategie	39
5.2. Politica de ocupare – implementarea SEO în țara noastră	40
5.3. Pregătirea pentru Fondul Social European în România	41
Capitolul 6. Factori care împiedică accesul romilor pe piața muncii	42
Capitolul 7. Politici de ocupare pentru grupurile vulnerabile	52
Capitolul 8. Studii de caz privind măsurile de ocupare pentru grupurile vulnerabile	
Anexe	89

Introducere

Lucrarea își propune să prezinte modul în care este privită incluziunea socială la nivel european și național și, în special, care sunt măsurile de incluziune socială pe piața muncii.

În capitolul 1 sunt descrise evoluțiile în politica socială a Uniunii Europene precum și Agenda Politicii Sociale.

Conceptul de incluziune socială este prezentat în capitolul 2 în care facem referire, mai ales, la perspectiva integratoare de la nivel european. Trecerea de la o abordare relativ îngustă care pune sărăcia în centrul atenției la o abordare mai generală – incluziunea socială – a reprezentat un pas important în creșterea interesului pentru incluziunea socială. Accentul a trecut de la o abordare statică la una proactivă în care accesul la servicii de toate tipurile este cel mai important.

În capitolul 3 poziționăm politicile de ocupare într-un context mai larg al Europei Centrale și de Est.

Strategia Europeană de ocupare a forței de muncă este descrisă în capitolul 4 cu referire la Procesul Luxemburg, Strategia Lisabona și Fondul Social European.

Modul în care România a adaptat politica de ocupare la cerințele europene este prezentat în capitolul următor cu accent pe implementarea SEO în țara noastră și pe pregătirea pentru Fondul Social European.

Factori care împiedică accesul romilor pe piața muncii sunt descriși și analizați în capitolul 6.

O atenție deosebită acordăm în capitolul “Politici de ocupare pentru grupurile vulnerabile” programelor și măsurilor menite să contribuie la un acces crescut al grupurilor vulnerabile la piața muncii.

Studii de caz privind măsurile de ocupare pentru grupurile vulnerabile arată, în ultimul capitol, că există soluții fezabile pentru îmbunătățirea accesului pe piața muncii.

Capitolul 1

Incluziunea socială la nivelul Uniunii Europene

... A experimenta incluziunea socială înseamnă a fi cetățean al Uniunii Europene ...

În acest capitol vom descrie, pe scurt, evoluția politicilor sociale la nivel european.

Debutul politicilor sociale la nivel european, în anul 1957, accentuează noua concepție despre bunăstarea individuală și, totodată, modalitatea prin care Europa răspunde, prin mecanisme noi, acestui deziderat. Astfel, se conturează un *model social nou* pentru un *stat european activ al bunăstării*. Prioritară este, în acest sens, posibilitatea integrării sociale și a modalităților de intervenție în acest domeniu.

La nivelul comunității europene, s-au întreprins deja acțiuni de eradicare a sărăciei.

1.1. Evoluții în politica socială a Uniunii Europene

Politica socială a Comunității Europene a debutat odată cu tratatul de constituire a acesteia, în 1957. Astfel, *Tratatul de la Roma* pune bazele politicii sociale prin articolele sale referitoare la libera circulație a muncitorilor și la libertatea de stabilire a acestora, în contextul creării pieței comune. Tot prin acest tratat a fost prevăzută și crearea *Fondului Social European*, ca instrument de finanțare a politicii sociale. Acesta este, de altfel, cel mai vechi dintre fondurile structurale la nivel european.

Pasul următor a fost constituit de adoptarea *Actului Unic European (The Single European Act)*, în 1986, ce conține directive privind sănătatea și siguranța la locul de muncă, introduce dialogul social și conceptul de coeziune economică și socială (materializat prin crearea *Fondului de coeziune economică și socială*).

Anul 1989 constituie un moment important al construcției sociale europene prin adoptarea primului document programatic al politicii sociale – *Carta Socială*, ce stabilește drepturile sociale fundamentale și, odată cu acestea, direcțiile de acțiune ale politicii sociale.

Un an mai târziu, în 1990, *Tratatul de la Maastricht* (ratificat în 1992) stabilește unul din obiectivele Uniunii – atingerea unui „nivel ridicat de

ocupare a forței de muncă și al protecției sociale, egalitatea între femei și bărbați [...] creșterea standardelor de viață și a calității vieții...” (Articolul 2).

În 1991 a fost adoptat *Protocolul Social (Social Policy Protocol)*, ce a fost anexat Tratatului de la Maastricht și care stabilește obiectivele politicii sociale (prefigurată de *Carta Socială*): promovarea ocupării forței de muncă, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, combaterea excluziunii sociale, dezvoltarea resurselor umane, etc. (semnat de 11 state membre, nu și de Marea Britanie).

Cartea Verde (Green Paper), lansată în 1993, deschide procesul de discuție asupra viitorului politicilor sociale la nivel comunitar și este urmată, în 1994, de *Cartea Albă (White Paper)* – ce stabilește prioritățile politicii sociale până în anul 2000. Acestea sunt concretizate în programele de acțiune socială pentru perioadele 1995-1997 și 1998 -2000.

În 1997, prin *Tratatul de la Amsterdam* (ratificat în 1999) este abrogat *Protocolul Social*, și este lansat *Acordul Social (Social Policy Agreement)* și este integrat un nou articol în Tratatul UE, care se referă la ocuparea forței de muncă și cunoscut ca *Titlul VIII*. 1998 este anul în care Marea Britanie semnează *Acordul Social* și participă astfel la politica socială comunitară.

Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, ocuparea forței de muncă a devenit un obiectiv comunitar prioritar, transformându-se într-o așa numită “problemă de interes comun”. Fără a slăbi competitivitatea, se are în vedere “atingerea unui nivel ridicat al ocupării forței de muncă”. Pentru atingerea acestui obiectiv se urmărește realizarea unei “strategii coordonate” care vizează ocuparea forței de muncă. Tratatul de la Amsterdam a restabilit unitatea și coerența politicii sociale. Se subliniază că politica socială este responsabilitatea, atât, a UE cât și a statelor membre.

Obiectivele politicii sociale urmăresc nu numai promovarea ocupării forței de muncă, ci și ameliorarea condițiilor de viață și de muncă, o protecție socială corespunzătoare, dialog social, dezvoltarea resurselor umane care să permită un nivel ridicat și durabil al ocupării forței de muncă și lupta împotriva oricărei forme de marginalizare și de excluziune socială.

Prin articolul 137 al Tratatului se prevede luarea hotărârilor împreună cu Parlamentul European doar după consultarea Comitetului Economic și Social și a Comitetului Regional. Hotărârile privesc o serie de domenii:

- sănătatea și securitatea socială;
- condițiile de muncă;
- integrarea pe piața muncii a persoanelor care, din diverse motive, nu au un loc de muncă;
- informarea și consultarea salariaților;
- egalitatea între bărbați și femei (șanse egale de acces pe piața muncii și tratamentul egal la locul de muncă);

Se menține măsura respectării unanimității în cazul hotărârilor care privesc:

- securitatea și protecția socială a lucrătorilor;
- protecția lucrătorilor în cazul rezilierii contractului de muncă;
- reprezentarea și apărarea colectivă a intereselor lucrătorilor și a angajatorilor;
- condițiile de angajare a cetățenilor din țări terțe – pentru cei care se află legal pe teritoriul UE;
- contribuțiile financiare vizând promovarea ocupării forței de muncă și crearea de noi locuri de muncă.

În ceea ce privește remunerarea, dreptul de asociere, dreptul la grevă, aceste probleme rămân în afara competenței UE.

Tratatul de la Amsterdam confirmă recunoașterea, bidirecțională, a rolului fundamental al partenerilor sociali:

- la nivel național: statele membre pot încredința partenerilor sociali punerea în aplicare a anumitor directive (art. 137, p. 4);
- la nivel comunitar: Comisia Europeană are ca sarcină promovarea consultării partenerilor sociali și luarea oricărei măsuri utile facilitării dialogului, urmărind susținerea echilibrată a părților.

Tratatul de la Amsterdam a plasat egalitatea între femei și bărbați printre obiectivele comunitare prioritare. Noua abordare vizează lărgirea și aprofundarea conceptului de egalitate a sexelor.

Anul 2000 constituie un moment major în evoluția politicii sociale. Prin elaborarea *Strategiei de la Lisabona (Lisbon Strategy)* este stabilit la nivelul Uniunii Europene, pe zece ani, **obiectivul de transformarea economiei comunitare în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere**. Tot în acest an a fost adoptată și *Agenda Politicii Sociale*, ce preia obiective specifice și elemente ale strategiei care țin de politica socială și le convertește într-un program de acțiune pe 5 ani, care constituie cadrul politicii sociale actuale.

În cadrul acestei strategii a Uniunii Europene acest obiectiv poate fi atins:

- pregătind tranziția către o economie și o societate bazate pe cunoaștere;
- promovând reformele economice propice accentuării competitivității și inovației;
- modernizând *modelul social european* prin investiția în resursele umane și în lupta împotriva excluziunii sociale;
- menținând o justă dozare a politicilor macroeconomice în vederea unei creșteri durabile.

Punerea în aplicare a strategiei se va realiza, în principal, prin intermediul așa-numitei “metode deschise de coordonare la toate nivelurile”, adică o metodă folosită deja în strategia vizând ocuparea forței de muncă.

Metoda deschisă de coordonare va fi completată de o întărire a rolului de ghid și de coordonator al Consiliului European, care examinează în cadrul

reuniunilor sale probleme de ordin economic social și, simultan, urmărirea fidelă a progreselor înregistrate pentru garantarea coerenței globale. În această direcție s-a subliniat necesitatea unei interconexiuni între politicile economice, sociale și cele de ocupare a forței de muncă (Cace, C., 2004).

Concluziile summit-ului subliniază necesitatea de a întreprinde măsuri în zece domenii specifice, plecând de la societatea informației, mediul de afaceri, reformele economice, educația și formarea profesională, ocuparea forței de muncă – cu accent pe sporirea locurilor de muncă de calitate superioară, modernizarea protecției sociale și promovarea integrării sociale.

În concluziile summit-ului de la Lisabona se insistă pe modernizarea *modelului social european* și, astfel, pe crearea unui *stat european activ al bunăstării*. De asemenea, în concluziile summitului, un loc prioritar este acordat integrării sociale și necesității unei intervenții comunitare în acest domeniu. S-au întreprins, în acest sens, deja, acțiuni pentru eradicarea sărăciei nivel comunitar.

Strategia permite Uniunii Europene crearea condițiilor de ocupare deplină a forței de muncă și întărirea coeziunii regionale în UE.

Concluziile summit-ului se referă, de asemenea la modalități de comunicare în cadrul Comisiei Europene urmărind, astfel, prezentarea unui nou program de politică socială.

Consiliul European de la Nisa (decembrie 2000) a aprobat Agenda Socială Europeană care definește, în conformitate cu concluziile Consiliului European de la Lisabona, prioritățile de acțiune concrete până în anul 2005, în domeniul politicii sociale.

În ceea ce privește strategia europeană împotriva excluziunii sociale și a tuturor formelor de discriminare, Consiliul European de la Nisa a aprobat obiectivele de luptă împotriva sărăciei și excluziunii sociale care recomandă statelor membre dezvoltarea politicilor care să aibă în vedere aceste obiective.

În legătură cu modernizarea protecției sociale, Consiliul European de la Nisa a luat act de rapoartele Grupului constituit la nivel înalt asupra protecției sociale a persoanelor vârstnice după retragere (“Protecția socială”) și ale Comitetului de politică economică cu privire la implicațiile îmbătrânirii populației. S-a urmărit o abordare globală a sistemelor de pensionare.

Pe plan european s-au înregistrat progrese importante în negocierile asupra proiectului de directivă privind informarea și consultarea salariaților.

În 20 decembrie 2000, Consiliul “Ocuparea forței de muncă și politică socială” s-a reunit pentru finalizarea dosarului care se referea la societatea europeană, așa cum a recomandat Consiliul European de la Nisa.

Politica socială europeană a jucat un rol deosebit de important în afirmarea puterii economice a Europei datorită elaborării unui model social unic în felul său. Modelul este caracterizat prin flexibilitate și dinamism și este

chiar răspunsul la schimbările rapide înregistrate în economia și în societatea europeană.

În Concluziile la summit-ul de la Laeken (13-15 decembrie 2001) se subliniază că economia UE, ca urmare a unui proces general de încetinire și a scăderii cererii, traversează o perioadă de creștere încetinită și de incertitudine.

După analiza situației economice în UE, se precizează că, la summit-ul de la Barcelona (15-16 martie 2002) au fost analizate progresele realizate în sensul atingerii obiectivului strategic fixat la Lisabona, acela de a deveni până în 2010 o economie bazată pe cunoaștere, cea mai competitivă și dinamică din lume, cu un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă și de coeziune socială. Se subliniază necesitatea reformelor structurale hotărâte la Lisabona și la Stockholm. De asemenea, se accentuează utilizarea indicatorilor structurali pentru evaluarea progreselor și pentru concertarea acțiunilor de întreprins.

După Consiliul European de la Stockholm s-au obținut progrese referitoare la diferite puncte ale strategiei de la Lisabona. După 30 de ani de dezbateri s-a ajuns la un acord privind societatea europeană. Adoptarea unei serii de indicatori structurali economici și sociali, inclusiv în domeniul calității locurilor de muncă, de luptă împotriva sărăciei și excluziunii sociale, ca și a unor indicatori-cheie pentru dezvoltarea durabilă, va furniza o viziune mai clară asupra performanțelor fiecărui stat membru al UE.

Primul obiectiv al strategiei europene privind ocuparea forței de muncă este atingerea-până în 2010 – a nivelului de 70% de ocupare a forței de muncă, convenit la Lisabona.

Consiliul a aprobat acordul la care s-a ajuns privitor la liniile directe pentru ocuparea forței de muncă pentru 2002 și recomandările individuale adresate statelor membre.

În privința concretizării modelului social european, al legislației sociale, Consiliul European a remarcat acordul politic între Consiliu și Parlamentul European cu privire la directivele „informare-consultare a salariaților” și “protecția salariaților în caz de insolvență a angajatorului”. S-a insistat asupra prevenirii și rezolvării conflictelor sociale, ca și a conflictelor sociale transnaționale.

Consiliul a încurajat Comisia să stabilească un cadru de orientare pentru ajutoare de stat acordate întreprinderilor însărcinate cu servicii de interes general. S-a subliniat importanța luării în considerare a principiului egalității de gen în orientările de politică economică și în parteneriatul euro-mediteranean și s-a pus accentul pe definirea unui ansamblu de indicatori comuni privind integrarea socială.

Consiliul European de la Laeken a luat act de acordul politic privind extinderea coordonării sistemelor de securitate socială la cetățenii unor țări

țări și a invitat Consiliul să ia, cât mai repede, măsurile necesare. Corelarea pensiilor, durabilitatea sistemelor de pensii, ca și modernizarea lor au stat în atenția summit-ului. S-a solicitat o abordare similară pentru pregătirea raportului privind asistența acordată vârstnicilor. O atenție deosebită va trebui să fie acordată impactului integrării europene asupra sistemelor de îngrijire a sănătății în statele membre.

La summit-ul de la Gand (19 octombrie 2001) s-a reafirmat angajamentul UE de a accelera punerea în aplicare a măsurilor cuprinse în “strategia de la Lisabona”.

Raportul pentru anul 2001 privitor la situația socială în statele membre ale UE se axează pe patru mari domenii:

- populația;
- condițiile de viață;
- repartizarea veniturilor;
- încrederea în societate și participarea la viața socială.

Analiza este însoțită de un ansamblu de indicatori sociali acoperind practic toate domeniile politicii sociale: economie, demografie, ocuparea forței de muncă, protecție socială, venituri și sărăcie, egalitate între sexe, sănătate și securitate socială.

Summit-ul social, desfășurat pe 13 decembrie 2001, a fost axat pe declarația comună prezentată de partenerii sociali, în vederea Consiliului European de la Laeken. La 15 ani după lansarea dialogului social la nivel european, summitul a tras concluzii privitoare la dialogul social și a identificat metodele vizând managementul schimbării și întărirea dialogului social.

Obiectivul declarat al partenerilor sociali, așa cum este el formulat în declarația lor comună, este de a elabora un program de lucru în ceea ce privește dialogul social. Acest program a vizat perioada până în anul 2002.

Declarația comună a partenerilor sociali pentru summitul de la Laeken a cuprins:

- rolul specific al partenerilor sociali în guvernarea europeană;
- îmbunătățirea integrării concertării tripartite în strategia de la Lisabona;
- gestionare mai autonomă a dialogului social;
- necesitatea pentru partenerii sociali din țările candidate de a se pregăti de pe acum pentru aderare.

În ianuarie 2002 a fost lansat un nou program de acțiune comunitară, care a accentuat încurajarea cooperării între statele membre pentru lupta împotriva excluziunii sociale, plan adoptat deopotrivă de Comisia, Consiliul și Parlamentul European. Acest plan permite o înțelegere și o analiză profundă, ca și o cooperare politică, schimburi de experiență și lucru „în rețea” în domeniul sărăciei și excluziunii sociale.

Trei sunt principiile fundamentale care ghidează concepția asupra unei „mondializări sociale depline”:

- promovarea unor parteneriate și a unei “bune guvernări democratice”;
- sublinierea provocării reprezentată de ocuparea deplină a forței de muncă;
- solidaritatea și coeziunea socială.

Europa se definește, astfel, prin valori ale drepturilor fundamentale. Așa cum s-a subliniat la Nisa, UE are drept obiectiv promovarea și integrarea plină a drepturilor fundamentale în ansamblul politicilor și acțiunilor sale.

Modelul social european este unul din pilonii unei strategii integrate mai vaste, ale cărei baze s-au pus încă de la Lisabona, s-a subliniat la Bruxelles, cu ocazia summitului social.

În ultimii ani, de când a fost lansată marea strategie europeană pentru ocuparea forței de muncă s-au creat 10 milioane de noi locuri de muncă, în special în noi sectoare, de tehnologie avansată. Șomajul a scăzut sub 8%, iar inflația s-a redus.

Sistemele sociale europene sunt considerate astăzi competitive, cu costuri reale nete comparabile cu cele din SUA, cu o repartizare mai echitabilă a beneficiilor și cu un nivel asemănător de productivitate. Toate aceste rezultate sunt datorate în principal angajamentului politic al Europei pentru reforme economice și sociale.

Modernizarea și reforma piețelor la nivel național și a sistemelor pieței muncii, protecției sociale, sistemului de pensii, măsurile de combatere a sărăciei reflectă sporirea capacității de a gestiona schimbarea.

Un alt factor favorizant a fost îmbunătățirea relațiilor industriale. În același timp, mai buna guvernare este un deziderat exprimat pe scară largă.

Comisia Europeană încurajează cooperarea între partenerii sociali în probleme legate de pregătirea profesională la nivel european, ca și inițiativa de schițare a unui program multianual pentru dialogul social.

În ciuda progreselor înregistrate, se apreciază că relațiile industriale sunt încă veriga slabă. Companiile care investesc în capitalul lor uman, au rezultate mai bune. Se apreciază totuși că managementul resurselor umane nu este încă la nivelul dorit. Cooperarea eficientă la locul de muncă trebuie îmbunătățită. S-a apreciat la Bruxelles că unele din întreprinderile și companiile-simbol ar fi putut fi salvate prin măsuri active luate din timp.

Comisia Europeană a hotărât lansarea unui Document consultativ privind anticiparea și managementul schimbării, pentru întărirea unei abordări dinamice a aspectelor sociale ale restructurării.

Comisia Europeană își propune să respecte integral autonomia partenerilor sociali, ca și responsabilitățile statelor membre în aplicarea metodei deschise de coordonare în privința ocupării forței de muncă și a reformelor de politică socială.

La orizontul anului 2010, așa cum prevede ca obiectiv strategia de la Lisabona, nivelul de ocupare a forței de muncă trebuie să atingă 70%.

Întrebarea ridicată cu ocazia summit-ului social s-a referit la armonizarea obiectivelor pe termen scurt cu cele pe termen lung, astfel încât să continue investiția în calitate, în oameni, în locuri și servicii, în condițiile schimbării. S-a subliniat că procesul de restructurare este complex, transnațional, de o manieră crescândă, cu proceduri adesea foarte diferite.

La nivel european se apreciază că trebuie creat un climat pozitiv de sprijin, trebuie stabilite principii sănătoase, este necesar a fi folosit, la maxim, bagajul de experiență pozitivă astfel trebuie puse în practică ideile partenerilor sociali.

În 2003 a avut loc evaluarea intermediară a *Agendei Sociale*. Au fost ajustate prioritățile *Agendei* în funcție atât de progresul înregistrat până în acel moment cât și de schimbările politice, economice și sociale înregistrate la nivel comunitar.

Evaluarea intermediară a *Agendei Politicii Sociale*, realizată în 2003, a arătat o schimbare vizibilă a situației economice și politice la nivelul U.E., comparativ cu anul 2000 (când a fost lansată *Agenda*). Astfel, Europa anului 2003 a fost caracterizată de o încetinire de durată a progresului economic, ce a rezultat din încetinirea ritmului creării de noi locuri de muncă și creșterea ratei șomajului – ceea ce a ridicat noi provocări pentru politica socială a perioadei imediat următoare (2003-2005) și pentru realizarea obiectivelor stabilite în 2000.

Aspectele problematice identificate în cursul acestei evaluări evoluează în jurul *tendințelor demografice* (îmbătrânirea populației și a forței de muncă în spațiul comunitar), *inegalităților de gen* încă existente, *schimbării structurii familiei* (creșterea numărului familiilor monoparentale, ceea ce duce la ajustarea corespunzătoare a protecției sociale în această direcție), *schimbărilor tehnologice, disparităților sociale și sărăciei*. Acestea li se adaugă provocarea adusă de *extinderea Uniunii* cu încă 10 state în anul 2004 și cu alte două în 2007. Pe de altă parte însă, în timp ce economia comunitară este în regres, aceste noi state membre înregistrează o creștere economică constantă – ceea ce poate impulsiona progresul economic la nivel comunitar.

Una din principalele provocări aduse de extinderea UE în domeniul social se referă la discriminarea minorităților etnice – și în special a minorității – și necesită crearea de soluții comune la nivelul Uniunii. Acesteia i se adaugă potențialul migrator al forței de muncă din noile state membre și modul în care va fi afectat peisajul social comunitar. Totuși, se poate ca acest efect migrator să nu fie unul de durată ci unul pe termen scurt, iar fenomenul migrator poate avea loc și în sens invers, datorită foștilor lucrători migranți ce pot alege să se întoarcă în țara de origine odată cu integrarea acesteia în UE.

Revenind la situația generală a politicii sociale la nivel comunitar, este de remarcat tendința de accentuare a rolului „responsabilității sociale

corporative” – adică a acceptării unei companii de a își justifica deciziile în fața părților interesate (afectate în mod direct de acestea).

Apărut la începutul anilor '90 în peisajul politic comunitar, acest nou concept economico-social duce la formarea unor companii social-responsabile, care iau în considerare impactul acțiunilor lor asupra comunităților și mediului în care operează, asupra angajaților și consumatorilor, și care aleg să echilibreze profitul economic cu nevoile părților interesate. Promovarea acestui nou tip de responsabilitate socială este una din preocupările UE, ce are astfel în vedere abordarea combinată a sectoarelor economic, social și protecția mediului.

Acestea sunt numai câteva din elementele în jurul cărora va evolua politica socială în următorii ani, la care se adaugă preocuparea continuă pentru îmbunătățirea calității relațiilor industriale (prin dezvoltarea de indicatori de calitate și promovarea înțelegerii relațiilor industriale). De asemenea, se continuă dezvoltarea obiectivelor stabilite în 2000, adică: creșterea numărului și calității locurilor de muncă, dezvoltarea flexibilității și securității în contextual unui mediu de lucru în schimbare, modernizarea protecției sociale, promovarea egalității de gen, combaterea sărăciei, discriminării și excluziunii sociale.

Elementele constitutive ale strategiei de la Lisabona

Politici, instrumente și măsuri concrete

Politici	Instrumente	Măsuri concrete
Societatea informațională	e-Plan european de acțiune	- acces la Internet în școli, servicii publice și companii – comerț „on line”
Politici în domeniul întreprinderii	Program Multianual pentru Întreprinderi și Întreprinzători Carta Europeană pentru Întreprinderi Mici	- Sprijinirea înființării întreprinderilor
Politica de inovație	Cadru de obiective comune	Dezvoltarea sistemelor naționale de inovații
Politici de cercetare	Al 6-lea Program Cadru pentru Cercetare Europeană Obiectivul de 3% din PIB Plan de acțiune pentru Cercetare	Rețele de excelență Proiecte integrate

Piața Unică	Agenda de piață Servicii financiare Plan de Acțiune Capital de Risc Plan de Acțiune	- Pachetul de Telecomunicații – Energia – Un singur cer (transporturi aeriene) – patentul comunitar – Galileo
Educație	Obiective și ținte comune „e – Learning” Procesul de la Bologna Procesul pentru Învățământ Superior Declarația de la Copenhaga pentru învățare continuă pe tot parcursul vieții Plan de acțiune pentru abilități și mobilitate	- Noi instrumente pentru învățare continuă pe tot parcursul vieții Convergența diplomelor de absolvire și recunoașterea calificărilor obținute.
Ocuparea forței de muncă	Strategia Europeană de ocupare a forței de muncă: Raport Comun cu privire la ocuparea forței de muncă Linii Directoare și Recomandări pentru statele membre Politici de ocupare a forței de muncă	- Servicii de ocupare a forței de muncă mai bune. – adaptabilitate combinată cu siguranță – egalitate de șanse – îmbătrânire activă
Protecție Socială	Obiective comune pentru acordarea pensiilor Abordare integrată în vederea acordării unor pensii sigure și durabile.	- Soluții la problema îmbătrânirii populației.
Incluziune socială	Obiective comune Program de Acțiune Comunitar pentru combaterea discriminării Strategia cadru cu privire la egalitatea de gen	- Măsuri punctuale pentru Planurile Naționale de Acțiune
Mediu	Strategia de mediu a UE pentru dezvoltare durabilă Al 6-lea program Comunitar de Acțiune pentru Mediu Planul de lucru pentru co-etichete în comunitatea europeană	- Acordarea co-etichetelor la nivelul comunității europene – inspecții de mediu

Politici macro-economice	Linii directoare de politici macro-economice Pactul de Stabilitate și Creștere Economică	- redirecționare cheltuielilor publice în vederea creșterii economice și ocupării forței de muncă
--------------------------	---	---

1.2 Agenda politicii sociale

Agenda Politicii Sociale reprezintă documentul programatic și cadrul de implementare al politicii sociale comunitare în perioada 2000-2005 și a fost adoptată în anul 2000, ca rezultat al “*Strategiei de la Lisabona*” – elaborată în anul 2000, în cursul președinției portugheze. Strategia prezintă obiectivul pe 10 ani (2010) al UE – de transformare a economiei comunitare în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere – și descrie strategia elaborată pentru realizarea acestuia, ce reflectă aproape toate activitățile economice, sociale și de mediu ale UE. Altfel spus, obiectivul Uniunii pentru următoarea decadă este de a crește performanța economică, de a crea mai multe locuri de muncă (și mai bune) și de a folosi la maxim posibilitățile oferite de o societate bazată pe cunoaștere („knowledge-based society”).

Agenda Politicii Sociale preia din *Strategie* acele obiective și elemente ale ce țin de politica socială pe care le convertește într-un program de acțiune pe 5 ani. Acesta constituie cadrul politicii sociale actuale și are drept principiu de bază întărirea rolului politicii sociale ca factor productiv. În plus, *Agenda* reflectă transformarea și schimbarea politicii bazată pe minimizarea consecințelor sociale negative (apărute odată cu schimbarea structurală) la o politică, centrată pe calitate, care are în vedere „modernizarea sistemului social și investiția în oameni”, rezultată din corelarea directă a politicii sociale cu politica economică și cu politica de ocupare a forței de muncă.

A. Priorități ale politicii sociale

Prioritățile politicii sociale pentru perioada 2000-2005 reflectă această orientare spre calitate și sunt reprezentate de:

- *gradul ridicat de ocupare al forței de muncă* – are în vedere crearea și promovarea de noi locuri de muncă;
- *calitatea muncii* – se referă la locuri de muncă mai bune și la moduri mai echilibrate de combinare a vieții profesionale cu viața personală, ceea ce implică existența unor politici de angajare mai bune, salarii rezonabile și o organizare a muncii adaptată atât nevoilor companiilor cât și nevoilor indivizilor;
- *calitatea politicii sociale propriu-zise* – implică un grad ridicat de protecție socială, existența unor servicii sociale de calitate, pe tot cuprinsul Uniunii,

accesibile tuturor, crearea de oportunități reale pentru toți indivizii și garantarea drepturilor fundamentale și a celor sociale – aspecte ce joacă un rol esențial în atingerea obiectivului pe zece ani al politicii sociale, prin îmbinarea productivității cu satisfacția personal-profesională;

- *calitatea relațiilor industriale* – are în vedere adaptarea cu succes la schimbările industriale și reflectă impactul „cunoașterii” – adică al noilor tehnologii și al cercetării – în progresul economic.

Aceste priorități reflectă nevoile cu care se confruntă la ora actuală societatea europeană și se constituie ca puncte de referință ale noii politici sociale. Ele sunt secundate de instrumente și direcții de acțiune special adoptate în vederea realizării lor.

B. Direcții de acțiune ale politicii sociale

Rezolvarea priorităților prezentate anterior constituie provocarea majoră a politicii sociale la început de mileniu și impune structurarea, pe obiective specifice, și adoptarea de măsuri de acțiune concrete și adecvate situațiilor identificate.

Astfel, dat fiind că primele două priorități – *gradul ridicat de ocupare al forței de muncă și calitatea muncii* – țin de dinamica pieței muncii și de sfera profesională, ele sunt tratate împreună și dispun de direcții comune de acțiune ce au în vedere:

- *crearea de locuri de muncă mai multe și mai bune*, cu scopul de a crește rata generală de ocupare până la 70% și rata de ocupare în rândul femeilor până la 60%;
- *anticiparea și managementul schimbării*, precum și adaptarea la noul mediu de lucru (reprezentat de o societate bazată pe cunoaștere și pe dezvoltare tehnologică) – prin informarea corespunzătoare și eficientă atât a angajatorilor cât și a angajaților în vederea ponderării flexibilității și siguranței unui loc de muncă;
- *exploatarea oportunităților* oferite de o societate bazată pe cunoaștere – prin promovarea formării continue, a promovării de noi forme de organizare a muncii și creșterea șanselor de angajare a persoanelor cu handicap;
- *promovarea mobilității forței de muncă*, prin implementarea liberei circulații a forței de muncă și eliminarea obstacolelor geografice, prin dezvoltarea de mecanisme ce facilitează mobilitatea (inclusiv noile tehnologii);

Prioritatea referitoare la *îmbunătățirea calității politicii sociale* ca atare este reprezentată de măsuri ce au vedere diverse domenii ale vieții sociale și este strâns corelată cu modul în care aceasta interferează cu viața profesională. Direcțiile de acțiune adoptate pentru adresarea acestei nevoi sunt:

- *modernizarea și îmbunătățirea protecției sociale*, astfel încât să asigure indivizilor un venit sigur, să se realizeze siguranța veniturilor din pensie pensiilor prin crearea unor sisteme sustenabile de pensii și dezvoltarea unui sistem de sănătate performant;
- *promovarea incluziunii sociale* – ce are ca obiectiv prevenirea și eradicarea sărăciei, precum și promovarea participării tuturor în viața economică și socială;
- *promovarea egalității de gen*, prin stimularea participării femeilor la viața economică, științifică, socială, politică și civică;
- *întărirea drepturilor fundamentale și combaterea discriminării*, prin asigurarea dezvoltării și respectării drepturilor sociale fundamentale.

Promovarea calității în relațiile industriale este, poate, domeniul prioritar cu cel mai ridicat caracter de noutate și are în vedere întărirea dialogului social, promovarea competitivității și a solidarității la acest nivel.

Acestor direcții de acțiune, ce corespund unor priorități specifice, se adaugă alte două linii de dezvoltare a politicii sociale, ce corespund dimensiunii extra-comunitare a acesteia: pregătirea în vederea extinderii UE și promovarea cooperării internaționale.

Capitolul 2

Conceptul de incluziune socială

... incluziunea socială este un lucru care poate fi, de asemenea, învățat ...

În acest capitol vom descrie, pentru o înțelegere cât mai profundă, conceptul de incluziune socială în accepțiune largă. Vom lua ca punct de plecare aspectele teoretice despre diversitate, așa cum se reflectă ea în documentele UE.

2.1 Despre acest concept

Excluziunea socială nu este similară sărăciei. Cea din urmă este, de cele mai multe ori, percepută ca fiind rezultatul unei serii nefericite de evenimente care „fac parte din viață”. Limita sărăciei, se bazează de obicei, pe variabile importante dar izolate cum ar fi venitul sau distribuția de beneficii.

Excluziunea socială este, în primul rând, un fenomen creat de dinamica socială corespunzătoare, marcat de inexistența condițiilor de bază pentru exercitarea cetățeniei. Incluziunea socială, pe de altă parte, se bazează pe accesul indivizilor și al familiilor la un set de standarde sociale, sub formă de drepturi sociale. Altfel spus, conceptul se referă la egalitatea în ceea ce privește oportunitățile cu scopul de a obține drepturi egale.

Excluziunea și incluziunea socială sunt concepte multidimensionale. Dimensiunea economică – venit și angajare – este fără îndoială decisivă. Dimensiunile urbane, sociale, culturale și politice trebuie, de asemenea, luate în considerare. Cineva poate fi acceptat din punct de vedere economic dar poate fi exclus din punct de vedere urban cum ar fi (dacă locuiește într-o zonă considerată a fi foarte proastă).

Însă, este vorba de ceva mai mult: incluziunea socială nu este corelată doar cu aspectele financiare, ca o condiție de bază (de exemplu, condițiile de locuire și ale venitului) dar și, mai mult de atât, de aspectul subiectiv: respectul de sine și sentimentul de apartenență la o comunitate.

Tabelul 1. Sinteza teoriei excluziunii sociale

Domeniul	Scopul	Exemple
Bunăstarea	Bunăstare, venit, consum-sfera materială	Sărăcia, inegalitatea

Din punct de vedere material	Participarea pe piețele cheie (muncă, credite) și la protecția socială-sfera socială	Abilitatea de a angaja muncitori calificați. Abilitatea de a face investiții riscante dar cu câștiguri superioare.
Din punct de vedere social	Parteneriatul diferitelor comunități și a grupurilor sociale, coordonând accesul la resursele politicilor sociale și a termenelor de participare pe piață	Înstituții și comunități educaționale & vecinătăți, grupuri înrudite, partide politice, sindicate și grupuri profesionale.
Din punct de vedere cultural	Norme, obiceiuri, simboluri și valori pentru acces la rețelele de sprijin politice și sociale.	Etnicitate, sex și grupe de vârstă.

2.2 Excluziune și incluziune socială în documentele Uniunii Europene

Schimbările de natură economică și socială care au avut loc în Europa în ultimele trei decade au dus la o dezbatere accentuată care s-a centrat pe crearea politicilor de răspuns la „divizarea socială” între majoritatea cetățenilor care „a profitat de oportunitățile crescânde și și-au îmbunătățit condițiile de lucru și de trai”, pe de o parte, și „o minoritate substanțială chiar în dezvoltare care suferă de sărăcie, șomaj și alte forme de handicap social și economic”, pe de altă parte. Acum se acceptă faptul că procesele multidimensionale de excluziune pot fi prevenite doar prin politici care implică „mobilizarea generală a tuturor partidelor și o combinare a măsurilor economice și sociale” (Comisia Europeană, 1994).

Termenul de „excluziune socială” a fost des utilizat începând cu anii 1980. Autoritățile publice, atât la nivel european cât și la nivel guvernamental, sunt acum implicate direct în dezvoltarea politicilor anti-excluziune. Implementarea și evaluarea unor astfel de politici reprezintă demersuri complexe. Dificultățile sunt direct legate de diversitatea grupurilor sociale afectate, de perioadele sărăciei și excluziunii cât și de faptul că frecvența de repetare a lor este variată. La acestea se adaugă tipul diferit de excluziune. Oricum, concentrându-se asupra dezvoltării oportunităților pentru o mai mare participare a indivizilor la activități diverse din cadrul comunității, conceptul de „incluziune socială” a început să ia amploare treptat.

De la inițiativa minimă din cadrul Tratatului de la Amsterdam, desemnat „să încurajeze cooperarea între Statele Membre [...] cu scopul de a combate excluziunea socială”, până la cele mai recente comunicări ale Comisiei,

eradicarea sărăciei și a excluderii sociale au fost percepută ca obiective care trebuie îndeplinite până în 2010 (Consiliul European de la Lisabona, martie 2000).

Uniunea Europeană a instituționalizat realizarea Planurilor Naționale de Acțiune pentru incluziunea socială (iunie 2000). Consiliul European întrunit în Nice în decembrie 2000 a stabilit următoarele obiective comune:

- facilitarea accesului la locuri de muncă și resurse, drepturi, bunuri și servicii pentru toată lumea;
- prevenirea riscurilor de excludere, arătând riscurile ce apar în contextul noilor tehnologii informaționale și comunicaționale, necesitățile persoanelor cu dizabilități, situații personale de criză rezultate din cauza excluderii, cât și solidaritatea familială;
- să se ajute ceea ce este cel mai vulnerabil – îndeosebi femeile și bărbații care se confruntă cu riscurile persistente ale sărăciei, copiii și zonele geografice cu o incidență substanțială a excluderii;
- să fie mobilizate toate persoanele fizice și instituțiile, îndeosebi prin promovarea participării persoanelor excluse și oferindu-le astfel dreptul la replică, încorporând măsurile anti-excludere în cadrul tuturor politicilor cât și încurajarea unui angajament activ din partea tuturor cetățenilor de a combate excluderea.

Angajarea a fost identificată ca fiind scopul preferat de reintegrare pentru mare parte a celor excluși cât și un mod de combatere a sărăciei. Aceasta se datorează în mare parte faptului că fiind angajat îți poți dezvolta relațiile sociale, obții venit, își menții calificările și astfel ai garanția pentru locul de muncă pe care îl deții.

Consiliul Laeken (14-15 decembrie, 2001)

Raportul adițional referitor la includerea socială pregătit de Consiliu și de Comisie, cu scopul de a „identifica practicile bune și studiile inovative de interes comun pe baza Planurilor Acțiunii Naționale împotriva excluderii sociale și a sărăciei. Aceasta recunoaște „rolul dual al politicii sociale, atât ca factor productiv cât și ca instrument cheie pentru a reduce inegalitățile și de a promova includerea socială”.

Comunicarea Comisiei referitoare la „viitorul strategiei europene de angajare (EES)”: „O strategie pentru o angajare cu normă întreagă și slujbe mai bune pentru toată lumea” (Comisia Europeană, 2003a):

„EES trebuie să ofere un răspuns politic la provocările de mai sus structurate în jurul țelului ambițios al Lisabonei de angajare cu normă întreagă, calitate la locul de muncă („slujbe mai bune”) cât și includere socială”.

Comunicarea Comisiei: Raport comun asupra includerii sociale: însumarea rezultatelor examinării Planurilor de Acțiune Naționale pentru includerea socială (2003-2005):

„... Dezvoltări strategice pozitive principale în cadrul celei de a doua generații a includerii PNA: „Procesul de încurajare a participării persoanelor cheie din cadrul societății civile (ONG; Parteneri sociali și comunitatea pentru afaceri) în cadrul pregătirii NAP cât și obiectivele de la Nice ca instrument de referință pentru crearea de politici naționale...”.

„... Cu scopul de a păstra momentul în sine (...) Statele Membre cât și Instituțiile Europene ar trebui: Să continue să promoveze mobilizarea și participarea tuturor persoanelor cheie din cadrul societății civile cât și a persoanelor marginalizate în cadrul implementării și monitorizării planurilor NAP 2003-2005 cât și asigurarea unei mai mari vizibilități a includerii NAP ca instrument de încurajare a dezbaterii politice și de susținere a strategiilor naționale”, (Comisia Europeană, 2003b)

Capitolul 3

Uniunea Europeană și dezvoltarea politicilor de ocupare în Europa Centrală și de Est

Țările din zonă au început în perioade diferite negocierile de aderare cu Uniunea Europeană. Astfel Cehia, Ungaria și Polonia încep negocierile de aderare în 1998 în timp ce România, Slovacia și Bulgaria în 2000. Cehia, Ungaria, Polonia și Slovacia au aderat în mai 2004 iar România și Bulgaria au aderat la 1 ianuarie 2007.

Anul 2000 constituie un moment major în evoluția politicii sociale prin elaborarea Strategiei de la Lisabona (Lisbon Strategy), prin care este stabilit obiectivul pe zece ani al Uniunii Europene, reprezentat de transformarea economiei comunitare în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere. Tot în acest an a fost adoptată și Agenda Politicii Sociale, ce preia acele obiective specifice și elemente ale strategiei ce țin de politica socială și le convertește într-un program de acțiune pe 5 ani, care constituie cadrul politicii sociale actuale.

Se are în vedere o strategie globală care să permită Uniunii Europene să realizeze acest obiectiv:

- pregătind tranziția către o economie și o societate bazate pe cunoaștere;
- promovând reformele economice propice accentuării competitivității și inovației;
- modernizând *modelul social european* prin investiția în resursele umane și în lupta împotriva excluziunii sociale;
- menținând o justă dozare a politicilor macroeconomice în vederea unei creșteri durabile.

Punerea în aplicare a strategiei se va realiza, în principal, prin intermediul așa-numitei „metode deschise de coordonare la toate nivelurile”, adică o metodă folosită deja în strategia vizând ocuparea forței de muncă.

Metoda deschisă de coordonare va fi completată de o întărire a rolului de ghid și coordonator al Consiliului European, care examinează în cadrul reuniunilor sale probleme de ordin economic social și pentru a garanta o coerență globală și o urmărire fidelă a progreselor înregistrate. S-a subliniat necesitatea unei interconexiuni între politicile economice, sociale și de ocupare a forței de muncă. (Mărginean, 2003)

Concluziile summit-ului subliniază necesitatea de a întreprinde măsuri în zece domenii specifice, plecând de la societatea informației, mediul de afaceri,

reforme economice, educația și formarea profesională, ocuparea forței de muncă cu accent pe sporirea locurilor de muncă de calitate superioară –, modernizarea protecției sociale și promovarea integrării sociale.

În concluziile summit-ului de la Lisabona se insistă pe modernizarea *modelului social european* și pe edificarea unui *stat european de bunăstare activă*. Un loc prioritar este acordat în Concluziile pe marginea summitului integrării sociale și necesității unei intervenții comunitare în acest domeniu. S-au întreprins acțiuni pentru eradicarea sărăciei la nivel comunitar.

Strategia trebuie concepută pentru a permite Uniunii Europene să creeze condițiile de ocupare deplină a forței de muncă și de a întări coeziunea regională în UE.

Concluziile summit-ului se referă la o comunicare a Comisiei Europene vizând prezentarea unui nou program de politică socială.

Consiliul European de la Nisa (decembrie 2000) a aprobat Agenda Socială Europeană care definește, în conformitate cu concluziile Consiliului European de la Lisabona, prioritățile de acțiune concrete până în anul 2005, în domeniul politicii sociale.

Politica socială europeană a jucat un rol deosebit de important în afirmarea puterii economice a Europei datorită elaborării unui model social unic în felul său. Modelul are calitățile de suplețe și dinamism în ceea ce privește răspunsul la schimbările rapide înregistrate în economia și în societatea europeană.

În Concluziile la summit-ul de la Laeken (13-15 decembrie 2001) se subliniază că economia UE traversează o perioadă de creștere încetinită și de incertitudine, ca urmare a unui proces general de încetinire și a scăderii cererii.

După analiza situației economice în UE, se precizează că, la summit-ul de la Barcelona (15-16 martie 2002) au fost analizate progresele realizate în sensul atingerii obiectivului strategic fixat la Lisabona, acela de a deveni până în 2010 o economie bazată pe cunoaștere, cea mai competitivă și dinamică din lume, cu un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă și de coeziune socială. Se subliniază necesitatea reformelor structurale hotărâte la Lisabona și la Stockholm. Vor trebui utilizați indicatorii structurali pentru evaluarea progreselor și pentru concertarea acțiunilor de întreprins.

După Consiliul European de la Stockholm s-au obținut progrese referitoare la diferite puncte ale strategiei de la Lisabona. După 30 de ani de dezbateri s-a ajuns la un acord privind societatea europeană. Adoptarea unei serii de indicatori structurali economici și sociali, inclusiv în domeniul calității locurilor de muncă, de luptă împotriva sărăciei și excluziunii sociale, ca și a unor indicatori-cheie pentru dezvoltarea durabilă, va furniza o viziune mai clară asupra performanțelor fiecărui stat membru al UE.

Primul obiectiv al strategiei europene privind ocuparea forței de muncă este atingerea – până în 2010 – a nivelului de 70% de ocupare a forței de muncă, convenit la Lisabona.

Consiliul a aprobat acordul la care s-a ajuns privitor la liniile directoare pentru ocuparea forței de muncă pentru 2002 și recomandările individuale adresate statelor membre.

În privința concretizării modelului social european, al legislației sociale, Consiliul European a remarcat acordul politic între Consiliu și Parlamentul European privitor la directivele “informare-consultare a lucrătorilor” și “protecția lucrătorilor în caz de insolvență a angajatorului”. S-a insistat asupra prevenirii și rezolvării conflictelor sociale, ca și a conflictelor sociale transnaționale.

Consiliul a încurajat Comisia să stabilească un cadru de orientare pentru ajutoare de stat acordate întreprinderilor însărcinate cu servicii de interes general. S-a subliniat importanța luării în considerare a principiului egalității sexelor în orientările de politică economică și în parteneriatul euro-mediterranean și s-a pus accentul pe definirea unui ansamblu de indicatori comuni privind integrarea socială.

Consiliul European de la Laeken a luat act de acordul politic privind extinderea coordonării sistemelor de securitate socială la cetățenii unor țări și a invitat Consiliul să ia, cât mai repede, măsurile necesare. Corelarea pensiilor, durabilitatea sistemelor de pensii, ca și modernizarea lor au stat în atenția summit-ului. S-a solicitat o abordare similară pentru pregătirea raportului privind asistența acordată vârstnicilor. O atenție deosebită va trebui să fie acordată impactului integrării europene asupra sistemelor de îngrijire a sănătății în statele membre.

La summit-ul de la Gand (19 octombrie 2001) s-a reafirmat angajamentul UE de a accelera punerea în aplicare a măsurilor cuprinse în “strategia de la Lisabona”.

Raportul pentru anul 2001 privitor la situația socială în statele membre ale UE se axează pe patru mari domenii:

- populația;
- condițiile de viață;
- repartizarea veniturilor;
- încrederea în societate și participarea la viața socială.

Analiza este însoțită de un ansamblu de indicatori sociali acoperind practic toate domeniile politicii sociale: economie, demografie, ocuparea forței de muncă, protecție socială, venituri și sărăcie, egalitate între sexe, sănătate și securitate socială.

Summit-ul social, desfășurat pe 13 decembrie 2001, a fost axat pe declarația comună prezentată de partenerii sociali, în vederea Consiliului European de la Laeken. La 15 ani după lansarea dialogului social la nivel european, summitul a tras concluzii privitoare la dialogul social și a identificat metodele vizând managementul schimbării, întărirea dialogului social.

Obiectivul declarat al partenerilor sociali, așa cum este el formulat în declarația lor comună, este de a elabora un program de lucru în ceea ce privește dialogul social. Acest program vizează perioada până în anul 2002.

Declarația comună a partenerilor sociali pentru summitul de la Laeken cuprinde:

- rolul specific al partenerilor sociali în guvernarea europeană;
- îmbunătățirea integrării concertării tripartite în strategia de la Lisabona;
- gestionare mai autonomă a dialogului social;
- necesitatea pentru partenerii sociali din țările candidate de a se pregăti de pe acum pentru aderare.

În ianuarie 2002 a fost lansat un nou program de acțiune comunitară, vizând încurajarea cooperării între statele membre pentru lupta împotriva excluziunii sociale, plan adoptat deopotrivă de Comisia, Consiliul și Parlamentul European. Acest plan va permite o înțelegere și o analiză aprofundate, ca și o cooperare politică, schimburi de experiență și lucru „în rețea” în domeniul sărăciei și excluziunii sociale.

Trei sunt principiile fundamentale care ghidează concepția asupra unei “mondializări mai sociale”:

- promovarea unor parteneriate și a unei “bune guvernări democratice”
- sublinierea provocării reprezentată de ocuparea deplină a forței de muncă
- solidaritatea și coeziunea socială

Europa se definește prin valori ale drepturilor fundamentale. Așa cum s-a subliniat la Nisa, UE are drept obiectiv promovarea și integrarea plenară a drepturilor fundamentale în ansamblul politicilor și acțiunilor sale.

Modelul social european este unul din pilonii unei strategii integrate mai vaste, ale cărei baze s-au pus încă de la Lisabona, s-a subliniat la Bruxelles, cu ocazia summitului social.

În ultimii 4 ani, de când a fost lansată marea strategie europeană pentru ocuparea forței de muncă s-au creat 10 milioane de noi locuri de muncă, în special în noi sectoare, de tehnologie avansată. Șomajul a scăzut sub 8%, iar inflația s-a redus.

Sistemele sociale europene sunt considerate astăzi competitive, cu costuri reale nete comparabile cu cele din SUA, cu o repartizare mai echitabilă a beneficiilor și cu un nivel asemănător de productivitate. Toate aceste rezultate sunt datorate în principal angajamentului politic al Europei pentru reforme economice și sociale.

Modernizarea și reforma piețelor la nivel național și a sistemelor pieței muncii, protecției sociale, sistemului de pensii, măsurile de combatere a sărăciei reflectă sporirea capacității de a gestiona schimbarea.

Un alt factor favorizant au fost îmbunătățirile relațiilor industriale. Mai buna guvernare este un deziderat exprimat pe scară largă.

Comisia Europeană încurajează cooperarea între partenerii sociali în probleme legate de pregătirea profesională la nivel european, ca și inițiativa de schițare a unui program multianual pentru dialogul social.

În ciuda progreselor înregistrate, se apreciază că relațiile industriale sunt încă veriga slabă. Companiile care investesc în capitalul lor uman, au rezultate mai bune. Se apreciază totuși că managementul resurselor umane nu este încă la nivelul dorit. Cooperarea eficientă la locul de muncă trebuie îmbunătățită. S-a apreciat la Bruxelles că unele din întreprinderile și companiile-simbol ar fi putut fi salvate prin măsuri active luate din timp.

Comisia Europeană a hotărât lansarea unui Document consultativ privind anticiparea și managementul schimbării, pentru întărirea unei abordări dinamice a aspectelor sociale ale restructurării.

Comisia Europeană își propune să respecte integral autonomia partenerilor sociali, ca și responsabilitățile statelor membre în aplicarea metodei deschise de coordonare în privința ocupării forței de muncă și a reformelor de politică socială.

La orizontul anului 2010, așa cum prevede ca obiectiv strategia de la Lisabona, nivelul de ocupare a forței de muncă trebuie să atingă 70%.

Întrebarea care s-a ridicat cu ocazia summit-ului social a fost privitoare la armonizarea obiectivelor pe termen scurt cu cele pe termen lung, astfel încât să continue investiția în calitate, în oameni, în locuri și servicii, în condițiile schimbării. S-a subliniat că procesul de restructurare este complex, transnațional, în manieră crescândă, cu proceduri adesea foarte diferite.

La nivel european se apreciază că trebuie creat un climat pozitiv de sprijin, stabilite principii sănătoase și folosit la maxim bagajul de experiență pozitivă, trebuie puse în practică idei ale partenerilor sociali.

În 2003 a avut loc evaluarea intermediară a *Agendei Sociale*, ce are ca rezultat ajustarea priorităților *Agendei* în funcție de progresul înregistrat până în acest moment și de schimbările politice, economice și sociale înregistrate la nivel comunitar.

Evaluarea intermediară a *Agendei Politicii Sociale*, realizată în 2003, a arătat o schimbare vizibilă a situației economice și politice la nivel comunitar, comparativ cu anul 2000 (când a fost lansată *Agenda*). Astfel, Europa anului 2003 este caracterizată de o încetinire de durată a progresului economic, ce rezultă în încetinirea ritmului creării de noi locuri de muncă și creșterea ratei șomajului – ceea ce ridică noi provocări pentru politica socială a perioadei imediat următoare (2003-2005) și pentru realizarea obiectivelor stabilite în 2000. Aspectele problematice identificate în cursul acestei evaluări evoluează în jurul *tendințelor demografice* (îmbătrânirea populației și a forței de muncă în spațiul comunitar), *inegalităților de gen* încă existente, *schimbării naturii*

familiei (creșterea numărului familiilor monoparentale, ceea ce duce la ajustarea corespunzătoare a protecției sociale în această direcție), *schimbărilor tehnologice, disparităților sociale și sărăciei*. Acestea li se adaugă provocarea adusă de *extinderea Uniunii* cu încă 10 state realizată în anul 2004.

Pe de altă parte însă, în timp ce economia comunitară este în regres, aceste noi state membre înregistrează o creștere economică constantă-ceea ce poate impulsiona progresul economic la nivel comunitar.

Acestea sunt numai câteva din elementele în jurul cărora va evolua politica socială în următorii ani, la care se adaugă preocuparea continuă pentru îmbunătățirea calității relațiilor industriale (prin dezvoltarea de indicatori de calitate și promovarea înțelegerii relațiilor industriale). De asemenea, se continuă dezvoltarea obiectivelor stabilite în 2000, adică: creșterea numărului și calității locurilor de muncă, dezvoltarea flexibilității și securității în contextual unui mediu de lucru în schimbare, modernizarea protecției sociale, promovarea egalității de gen, combaterea sărăciei, discriminării și excluziunii sociale.

În tot acest interval al procesului de aderare la Uniunea Europeană țările din zonă și-au adaptat politica socială în funcție de directivele europene în domeniu.

Capitolul 4

Strategia europeană de ocupare a forței de muncă

Importanța acordată politicii de ocupare a crescut considerabil în Europa în ultimii ani.

Art. 182, paragraful 2 al Tratatului Consiliului European de la Amsterdam din 1997, constituie baza juridică a procesului denumit „Strategia europeană coordonată privind ocuparea”. Strategia pentru ocupare a fost elaborată din trei motive: ca răspuns la problemele economice ale anilor '70, '80 și '90; datorită faptului că șomajul repetat și la cote ridicate s-a transformat în șomaj pe termen lung; și nu în ultimul rând, datorită faptului că, alte probleme structurale de pe piața forței de muncă împiedică creșterea economică. Tratatul a subliniat că „ocuparea nu este numai o problemă dintre alte probleme macroeconomice, sau numai un răspuns la accesul social”.

4.1. Procesul Luxemburg a trasat profilul politicii europene în domeniul ocupării

Reuniunea la nivel înalt a Consiliului European de la Luxemburg din decembrie 1997, a stabilit ca obiective majore ale „Strategiei Europene de Ocupare” (SEO) stimularea ocupării forței de muncă și combaterea șomajului.

SEO acoperă trei nivele:

a) **la nivel comunitar**-dispune de următoarele instrumente: orientări, recomandări, rapoarte de evaluare, Fondul Social European și alte politici comunitare;

b) **la nivel național**-este reprezentată de Planul Național în domeniul Ocupării și programele Fondului Social European;

c) **la nivel regional și local**-este reprezentată de strategiile locale de ocupare.

Strategia nu este numai o strategie a Ministerelor Muncii, este o strategie integrată de care este responsabil întregul guvern.

Începând din momentul aprobării SEO, în fiecare an, Consiliul Europei a adoptat Linii Directoare pentru ocupare, care s-au implementat de către fiecare stat membru al UE în cadrul politicii naționale de ocupare.

Începând din anul 1998, în fiecare an, statele membre au transmis Consiliului Europei și Comisiei Europene Planurile Naționale de Acțiune pentru Ocupare (PNAO) care reprezintă transpunerea în practică a Liniilor Directoare.

În cadrul PNAO se raportează progresele înregistrate pe piața muncii și stadiul de îndeplinire a reformelor inițiate. Pe această bază, Comisia Europeană pregătește un raport comun privind ocuparea forței de muncă și elaborează Liniile Directoare pentru anul următor, precum și recomandări specifice fiecărui stat membru, ceea ce asigură o mai mare convergență a politicilor naționale privind ocuparea.

Cu toate că metoda aparține unei legislații blânde (soft law) și deși statele membre care nu aplică anumite Liniile Directoare nu riscă să primească sancțiuni din această cauză, această metodă exercită o presiune de natură politică.

Până în prezent, **componentele de bază ale procesului Luxemburg au rămas în general neschimbate**, dar, **au avut loc unele îmbunătățiri, mai ales la nivelul anilor 2000 și 2001**, astfel:

- în anul 2000, pachetul de documente a cuprins, în afara Liniilor Directoare propriu-zise, Decizia Consiliului Europei de înființare a Comitetului pentru Ocupare, recomandările Comisiei privind implementarea politicilor de ocupare în statele membre, subliniindu-se totodată și necesitatea întăririi rolului serviciilor publice de ocupare a forței de muncă;
- la recomandările transmise Statelor Membre, acestea trebuie să răspundă în cadrul PNAO;
- reuniunea extraordinară a **Consiliului European de la Lisabona din martie 2000, a însemnat un moment decisiv pentru politica de ocupare** – stabilirea ca obiectiv strategic fundamental pentru acest deceniu „transformarea Europei în cel mai competitiv și dinamic spațiu economic din lume – un spațiu economic capabil să creeze locuri de muncă mai multe și mai bune, precum și o coeziune socială mai puternică”, iar ca obiective concrete pe termen lung ale politicii de ocupare – până în anul 2010 rata de ocupare să crească până la 70%, iar rata de ocupare a femeilor să crească la peste 60%.

Urmare a acestor decizii, în fiecare an are loc reuniunea de primăvară a Consiliului European, unde, șefii statelor membre evaluează progresele înregistrate în atingerea obiectivelor stabilite la Lisabona.

4.2. Procesul evaluării SEO (mid-term review)

Documentul privind evaluarea și tendințele SEO a fost adoptat în cadrul Reuniunii Consiliului European de la Bruxelles din februarie 2003. Din acest document se desprind anumite concluzii, pe care le prezentăm în continuare:

❖ **SEO a avut un rol principal în implementarea obiectivelor privind ocuparea forței de muncă (și ale pieței muncii)** – stabilite prin Tratatul de la Lisabona;

❖ **SEO a întărit cadrul politic național** și a concentrat eforturile politice pe stabilirea de sarcini și termene de realizare a sarcinilor; în acest context s-a acordat o mai mare importanță activității de combatere a somajului;

❖ **SEO a stimulat adaptarea politicilor pieței muncii în statele membre**, deoarece liniile directoare conțineau indicații precise de politică comparativă referitoare la pilonul „ocupare”, care intrau în sfera de competență a ministerelor și agențiilor de ocupare din statele membre. În paralel, **reglementările pieței muncii au devenit mai flexibile, în cadrul unui acord cu partenerii sociali**;

❖ **Nivelul regional a devenit tot mai implicat în politicile de ocupare naționale**, nu numai în sensul că i s-au transferat sarcini noi în implementarea programelor naționale, ci și în sensul că:

- desfășoară activ propriile inițiative independente; și
- adaptează programele elaborate la nivel național, la cerințele regionale.

În multe cazuri, programele de dezvoltare economică au reprezentat punctul de pornire al acestui proces, și, în acest context, programele Fondurilor Structurale joacă un rol important;

❖ **Interacțiunea dintre autoritățile regionale și locale și nivelul central a fost consolidată**, deși, de o manieră mai puțin evidentă prin Fondul Social European (FSE), ale căror priorități au fost aliniate în 2000 cu cele ale SEO. Politicile europene tind să-și extindă raza de acțiune până la nivelul local și să influențeze dezvoltările în special în contextul operațiunilor de finanțare, (mai degrabă decât prin filieră politică). În cererile pentru finanțarea FSE, cooperarea și consecvența politică reprezintă o cerință importantă.

Rezultanta procesului de evaluare și a tendințelor SEO, s-a concretizat prin adoptarea noilor Linii Directoare revizuite pentru politicile de ocupare (Decizia Consiliului Europei 2003/578/EC), urmând ca din anul 2003 noile PNAO să fie elaborate în conformitate cu prevederile noii decizii:

- confirmarea pentru prima dată a faptului că SEO are un rol conducător în implementarea obiectivelor strategice de la Lisabona privind ocuparea și piața muncii, și că, acestea trebuie să opereze în mod consecvent împreună cu Liniile Directoare Generale de Politică Economică;
- a fost stabilit cadrul de acțiune al noilor Linii Directoare la o perioadă de trei ani, fapt care permite elaborarea unor politici pe termen mediu, ca bază stabilă pentru o strategie mai simplă și mai eficientă.

4.3. Strategia Lisabona în prezent

SEO promovează trei obiective majore:

- ocuparea deplină a forței de muncă prin creșterea ratelor de ocupare;
- calitatea și productivitatea muncii; și
- coeziunea socială, prin promovarea egalității de șanse, și implicit, prin combaterea excluziunii sociale.

În vederea atingerii acestor obiective majore, noile **Linii Directoare se concentrează pe rezultate**, punând accent pe:

- Măsuri active și preventive de sprijinire a șomerilor și a persoanelor inactice;
- Creșterea veniturilor obținute din muncă prin acordarea de stimulente financiare care să ducă la creșterea calității locurilor de muncă;
- Creșterea numărului și calității locurilor de muncă, și promovarea spiritului antreprenorial;
- Creșterea ofertei pieței muncii, promovarea unor politici și măsuri de prelungire a vieții active;
- Promovarea adaptabilității forței de muncă în vederea stabilirii unui echilibru corespunzător între flexibilitatea și siguranța locului de muncă;
- Dezvoltarea capitalului uman, prin elaborarea unor strategii coerente de formare profesională continuă și dobândire de competențe necesare pentru a îmbunătăți capacitatea de angajare, adaptabilitatea, mobilitatea și productivitatea forței de muncă;
- Egalitatea de șanse între bărbați și femei;
- Promovarea integrării pe piața muncii a grupurilor dezavantajate și combaterea tuturor formelor de discriminare;
- Combaterea deficitului regional de forță de muncă.

Guvernul și partenerii sociali sunt factori de bază în procesul implementării SEO, iar activitatea lor trebuie să respecte pe deplin tradițiile și specificul național. Fondurile Structurale, în particular Fondul Social European, va sprijini măsurile de ocupare a forței de muncă și de dezvoltare a resurselor umane.

4.4. Procesul de tranziție al țărilor candidate din perspectiva SEO

Cadrul procesului de tranziție al țărilor candidate a fost stabilit prin criteriile adoptate cu prilejul reuniunii la nivel înalt de la Copenhaga, din 1993. Din perspectiva extinderii, adaptarea SEO, a Liniilor Directoare, exercită aceiași presiune ca asupra statelor membre și asupra guvernelor din statele candidate. De la bun început era evident faptul că aceste state vor adopta acquis-ul comunitar în ansamblul său. Acest proces de adaptare a legislațiilor naționale a demarat încă dinaintea deschiderii capitolului de negociere.

Persistența disparităților mari la nivelul politicii sociale și amploarea problemelor de rezolvat, obligă țările candidate să facă eforturi mult mai mari decât cele la care sunt supuse statele membre.

Pe noua agendă privind politica socială, care a fost adoptată în iunie 2000, **Comisia Europeană a prezentat recomandări specifice care vor servi unei pregătiri mai bune a extinderii:**

- continuarea și intensificarea aplicării acquis-ului comunitar în domeniul social și al ocupării de către statele candidate;
- continuarea examinărilor strategice privind ocuparea cu ansamblul țărilor candidate;
- asigurarea participării efective a țărilor candidate la programele de acțiune comunitare prezente și viitoare, din domeniul social, în cadrul strategiei de pre-aderare.

Pe baza acestor recomandări, Comisia va revizui politicile privind ocuparea în statele candidate, identificând progresele înregistrate pe piața muncii și în ceea ce privește politicile ocupării.

Rezultatele acestor evaluări comune – Comisie împreună cu guvernul fiecărei țări candidate, constituie un prim pas spre integrarea țărilor candidate în „**metoda deschisă de coordonare**”. Această integrare vizează prezentarea progreselor realizate de către fiecare țară candidată pe piața muncii și în politica de ocupare «în contextul lor propriu și în lumina SEO».

Din punct de vedere metodologic, **adoptarea SEO de către țările candidate este un pas extrem de important spre armonizarea politicilor de ocupare cu cele ale statelor membre**. Experiența pe care o vor acumula le va permite participarea deplină la „metoda deschisă de coordonare” în momentul aderării, deoarece pentru moment nu este prevăzută integrarea în procesul de la Lisabona înainte de 2004.

Abordarea SEO din perspectiva „metodei deschise de coordonare”, se bazează pe următoarele principii:

- stabilirea obiectivelor comune la nivel comunitar;
- stabilirea de Linii Directoare și ținte cuantificabile;
- transpunerea orientărilor în PNAO;
- efectuarea unei raportări continue;
- examinarea și compararea indicatorilor de performanță;
- implementarea recomandărilor;
- mobilizarea actorilor implicați (în special a partenerilor sociali);
- sprijinirea statelor membre prin instrumentele financiare comunitare.

De asemenea, vor fi puse în practică structurile de cooperare în domeniul ocupării, după modelul statelor membre. Urmărirea **obiectivelor PNAO** și evaluările comune ar trebui ca pe termen mediu să atenueze problemele dureroase ale perioadei de tranziție. Totodată, evaluările comune vor servi la

măsurarea eficacității măsurilor luate de către țările candidate și de a le ghida în această armonizare.

În ceea ce privește **conținutul SEO**, răspunsul este un pic diferit, căci experiența arată că țările candidate se lovesc de cele mai multe ori de obstacole financiare sau politice pentru realizarea anumitor Linii Directoare. Ca efect trebuie luat în considerație faptul că modelul relațiilor sociale și industriale la nivel european este construit pe parcursul unor decenii într-un mediu de puternică dezvoltare economică. Țările candidate, care trebuie să se confrunte cu șocul tranziției, au foarte puțin timp ca să treacă de la faza industrială unde se găseau la începutul anilor '90, la modelul bazat în principal pe noile tehnologii și pe servicii. Această tranziție necesită o creștere economică rapidă, în timp ce, până la o dată recentă aceste țări s-au confruntat cu o restructurare intensivă, cu scăderea PIB-ului și cu dispariția structurilor industriale existente, care au condus la o avalanșă de concedieri (colective sau individuale) și la o gravă deteriorare a protecției sociale.

Implicarea sindicatelor sau a patronatelor în crearea și punerea în practică a politicii de ocupare se dovedește insuficientă și, sub unele aspecte, formală. Este previzibilă apropierea sindicatelor din țările candidate de cele europene după aderare, ceea ce va permite întărirea rolului partenerilor sociali și a influenței lor în procesul de elaborare a politicii sociale din țările lor.

De asemenea, trebuie introduse priorități suplimentare și prevăzute mijloace adaptate pentru a atinge aceste obiective. La Consiliul European de la Berlin, s-a decis utilizarea FSE în sprijinul SEO și al PNAO.

Va fi probabil pertinentă prelungirea acestei reforme, autorizând țările candidate să utilizeze creditele de preaderare pentru susținerea măsurilor luate în cadrul PNAO. În sfârșit trebuie găsite răspunsuri la problemele sociale, fără a recurge la terapii de șoc, care nu vor avea asupra opiniei publice decât efecte dezastruoase și vor pune în discuție atașamentul populației la UE în perspectiva aderării.

Pentru țările candidate revizuirea politicii de ocupare cuprinde doi pași: **elaborarea Documentului Comun de Evaluare a Politicilor de Ocupare (Joint Assessment Paper – JAP)** și **implicațiile** care decurg din acest document, respectiv pe baza priorităților identificate în JAP, să se elaboreze PNAO.

Elaborarea JAP – primul pas al procesului de analiză – reprezintă o diagnoză comună a situației pieței muncii precum și un set de priorități acceptate pentru ocupare și politicile pieței muncii, reflectând astfel angajamentul țărilor candidate la adaptare și schimbare.

JAP sunt specifice pentru fiecare țară, dar se adresează unui număr de probleme comune:

- promovarea unui mediu favorabil ocupării;
- investiția în resursele umane și concentrarea asupra lipsurilor din domeniul calificărilor;

- politicile active ale pieței muncii, inclusiv în ce privește dezvoltarea eficientă a modului de funcționare a Serviciilor Publice pentru Ocupare;
- stabilirea unui cadru instituțional corespunzător;
- asigurarea accesului minorităților etnice pe piața muncii;
- asigurarea coeziunii sociale.

Cel de-al doilea pas al analizei politicii de ocupare îl reprezintă implicațiile care decurg din JAP:

- *seminarii tehnice de analiză a priorităților*;
- seminarii de identificare a problemelor care vor fi vizate de raportul de progres (instrumentul de monitorizare a progresului priorităților comune acceptate în cadrul JAP).

Elaborarea JAP este o diagnoză a situației pieței muncii, prezintă dinamica procesului, este esențial pentru pregătirea PNAO și pentru pregătirea finanțării din FSE.

4.5. Fondul Social European

FSE reprezintă un instrument pe piața muncii, rezultat al unei experiențe vaste de 45 de ani a UE (Tratatul de la Roma din 1957). FSE reprezintă arma financiară a SEO, care sprijină prioritățile PNAO și oferă sprijin direct pentru recomandările făcute în domeniul ocupării. FSE este principalul instrument al UE pentru dezvoltarea resurselor umane și optimizarea funcționării pieței muncii. Pentru a se pregăti de aderare, țările candidate trebuie să înființeze anumite structuri instituționale și să îndeplinească cerințele administrative și organizaționale pentru a asigura un management eficient, durabil și profesionist al activităților de tip FSE.

Capitolul 5

Politica de ocupare din perspectiva integrării în UE a României

5.1. Aderarea României la Uniunea Europeană – elemente de strategie

Contextul istoric în care se încadrează demersurile României ce vizează integrarea în structurile comunitare se plasează atât sub semnul schimbărilor profunde care au intervenit în societatea românească după 1989 ce privesc construirea unei societăți democratice, cât și în scopul instaurării economiei de piață și al necesității unor **reforme interne structurale**.

Avizele Comisiei Europene asupra țărilor asociate din Europa centrală și de est, evidențiind nivelul de pregătire al acestora în îndeplinirea criteriilor de aderare, **au constituit o bază realistă și obiectivă pentru inițierea procesului de negocieri și aderare la Uniunea Europeană.**

Prin încheierea **Acordului de asociere la Uniunea Europeană (Acordul European)**, România s-a angajat ireversibil pe calea integrării europene. **Strategia națională de pregătire a aderării României la UE**, adoptată la Snagov în iunie 1995, a jalonat etapele procedurale și acțiunile ce urmau a fi întreprinse în procesul de apropiere de structurile comunitare. **Parteneriatul de Aderare** semnat de România constituie actualmente elementul-cheie al strategiei consolidate de pre-aderare, enunțând principiile, obiectivele și prioritățile pe termen scurt și mediu, mobilizând într-un cadru unic toate formele de asistență comunitară. Aflată în faza de pregătire intensificată pentru aderare, România participă activ la procesul de examen analitic al «acquis communautaire», al cărui obiectiv îl constituie armonizarea legislației interne cu normele comunitare.

Astfel, sintetic, se consideră că România este pe cale să satisfacă în integritatea lor criteriile politice, că s-au făcut progrese semnificative în crearea unei economii de piață viabile, deși aceasta reclamă eforturi substanțiale în continuare.

Realizarea proceselor de reformă – Ajustarea structurală în concordanță cu politicile comune ale UE ce vizează dezvoltarea regională și locală, creșterea solidarității și a coeziunii economico-sociale; atenuarea consecințelor defavorabile în plan social ale reformelor economice, cu precădere pentru categoriile vulnerabile; relansarea dialogului social la nivel central și local;

armonizarea legislativă (preluarea și implementarea «acquis communautaire») reprezintă priorități majore.

5.2. Politica de ocupare – implementarea SEO în țara noastră

În conformitate cu acquis-ul comunitar, **politica de ocupare face obiectul Capitolului 13 – Politica socială și ocuparea forței de muncă**. România a închis negocierile pentru Capitolul 13 în cadrul Conferinței interguvernamentale de aderare România – UE, din data de 19.04.2002.

România a acceptat în întregime acquis-ul comunitar al Capitolului 13, nu a solicitat nici o perioadă de tranziție sau derogare și a declarat că va fi în măsură să aplice în întregime, la data aderării, acest acquis.

România este pregătită să examineze în continuare dezvoltarea acquis-ului și să informeze sistematic Conferința pentru Aderare sau Consiliul de Asocieră cu privire la legislația și măsurile de implementare adoptate pentru aplicarea noului acquis sau acolo unde se va solicita, cu privire la dificultățile care ar putea apărea în transpunerea noului acquis.

În conformitate cu prevederile Parteneriatului pentru Aderare, Guvernul României și-a asumat angajamentul și a elaborat în colaborare cu Comisia Europeană (Direcția Generală Ocupare și Afaceri Sociale), **Documentul Comun de Evaluare a politicilor de ocupare a forței de muncă (JAP)**, document semnat la București în octombrie 2002, și care constituie o evaluare comună a priorităților pe termen scurt ale politicii de ocupare și a pieței muncii din România.

Documentul prezintă un set de obiective agreed privind ocuparea forței de muncă și piața muncii, necesar pentru promovarea transformării pieței muncii din România, pentru realizarea progresului în ceea ce privește adaptarea sistemului de ocupare a forței de muncă, astfel încât aceasta să fie permisă elaborarea PNAO. JAP a identificat un număr de domenii prioritare, angajamente și recomandări unde este necesar să se realizeze progrese și în care monitorizarea trebuie realizată în contextul procesului de Revizuire a Politicii de Ocupare.

În România, primul PNAO (adoptat prin H.G. nr.759/2002) s-a elaborat în cadrul unui proiect Phare de înfrățire instituțională, în conformitate cu prevederile Rezoluției 99/312/CE conform practicilor europene, ținând seama de situația existentă pe piața muncii din România.

Pentru punerea în practică a Liniilor Directoare ale SEO și implementarea PNAO, Guvernul României s-a angajat și a adoptat un sistem instituțional corespunzător.

Pentru punerea în aplicare a **Directivei 97/16/CE** a fost înființată **Comisia Națională de Promovare a Ocupării Forței de Muncă** în conformitate cu prevederile Legii privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea

ocupării forței de muncă și va constitui organismul de legătură cu Comisia pentru Ocupare și Piața Muncii din cadrul Comunității Europene.

Noul PNAO 2004 – 2005 – Strategia pentru Ocupare Deplină a Forței de Muncă și Locuri de Muncă mai bune pentru toți cetățenii, a fost elaborat în conformitate SEO revizuită și cu Decizia Consiliului Europei 2003/578/EC cu privire la noile Linii Directoare pentru politicile de ocupare, și a fost adoptat de Guvernul României în aprilie 2004.

5.3. Pregătirea pentru Fondul Social European în România

Pregătirea pentru FSE face obiectul Capitolului 21 de negociere – Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale.

România acceptă în întregime acquis-ul comunitar privind Capitolul 21, în vigoare la data de 30 iunie 2003 și va lua măsurile necesare pentru implementarea efectivă a acestuia până la data aderării, nesolicitând perioade de tranziție sau derogări și declară că va fi în măsură să aplice în întregime, la data aderării, acest acquis.

România este pregătită să examineze în continuare evoluția legislației comunitare și să informeze sistematic Conferința pentru Aderare sau Consiliul de Asocieră cu privire la legislația și măsurile de implementare adoptate pentru aplicarea noului acquis, sau, dacă va fi cazul, cu privire la dificultățile care ar putea să apară în transpunerea noului acquis.

Ministerul Muncii Solidarității Sociale și Familiei îndeplinește rolul de Autoritate de Management pentru Programul Operațional Sectorial „Dezvoltarea Resurselor Umane” și a colaborat la elaborarea Planului Național de Dezvoltare și a acordat sprijin celorlalte ministere în evaluare programelor operaționale sectoriale și regional, în aspectele relevante pentru egalitatea între bărbați și femei.

Infrastructura instituțională necesară implementării acquis-ului a fost completată și funcțională la data aderării României la Uniunea Europeană.

Au fost o serie de progrese în stabilirea cadrului instituțional necesar pentru sprijinul viitor acordat prin FSE. Cadrul pentru implementarea programelor FSE trebuie a fost dezvoltat și realizat în coordonare cu celelalte fonduri structurale.

România trebuie să implementeze rapid măsuri concrete pentru a asigura o capacitate instituțională adecvată pentru un management eficient al sprijinului de pre-aderare și FSE. Aceasta include pregătirea funcționarilor publici în legătură cu politica structurală a UE, cu managementul și procedurile FSE, în conformitate cu rolul și competența lor în sistemul administrării FSE în România.

Capitolul 6

Factori care împiedică accesul romilor pe piața muncii

În cele ce urmează vom analiza, plecând de la acest cadru de referință, problemele romilor și rolul pe care le ai instituțiile publice care stabilesc în mare măsură, regulile jocului și care, prin acestea, poate cauza sau preveni rezultatele negative ale excluziunii romilor de pe piața muncii.

Analizarea problemelor romilor este o sarcină dificilă. Pentru toți analiștii, generalizarea este o necesitate dar în cazul problemelor sensibile ale romilor ea este extrem de periculoasă.

În mod cert populația de romi este una eterogenă și drept urmare afirmațiile de genul – romii sunt mai puțin educați decât non-romii – trebuie înțelese ca fiind statistică cu toate că există în acest sens evidențe statistice bazate pe studii reprezentative. Astfel de observații statistice sunt totuși necesare pentru a putea recunoaște mecanismele reale care se ascund în spatele eșecului social și pentru a identifica soluțiile de rezolvare.

Rata șomajului la nivelul populației de romi este sensibil mai mare decât a non-romilor iar ei muncesc în activități care necesită mai puțină calificare și de aceea câștigă mai puțin. Poziția de relativă excluziune a romilor pe piața muncii are multe cauze care se influențează reciproc, printre care:

- contextul economic general nefavorabil;
- starea de sănătate;
- lipsa unor stimulente, cauzată de structura familiei extinse de romi;
- dezavantaje educaționale și abilității care nu își găsesc locul pe piața muncii;
- mobilitate scăzută;
- angajare în munca la negru;
- discriminarea;

După cum am evidențiat în capitolul anterior acești factori rezultă și din cercetările de teren. În continuare vom detalia făcând referire la cei mai importanți dintre ei.

6. 1. Lipsa unor stimulente. Rețele de suport

Eforturile limitate ale romilor de participa pe piața muncii sunt o consecință a structurii pe care o are familia și care la rândul ei este o adaptare

la un mediu de risc în care sistemul social nu reușește să-și îndeplinească funcția de a oferi asigurări.

Romii reușesc să întrețină rețele de solidaritate în interiorul familiilor lor extinse. Din punct de vedere economic, astfel de rețele furnizează o asigurare informală împotriva unor fluctuații temporare de venit dar și împotriva multor altor pericole la care sunt expuse familiile sărace. Majoritatea familiilor nucleare ale romilor contează pe ajutorul celorlalte familii înrudite și își împrumută bani, își oferă alimente sau adăpost în perioade dificile. De fapt, având în vedere că romii săraci nu au cum să facă economii pe care să le folosească drept tampon în cazul unei scăderi bruște a veniturilor, ajutorul reciproc este o practică obișnuită. Multe dintre familiile nucleare nici nu ar putea supraviețui pe parcursul unei luni fără acest serviciu de menținere a veniturilor. Desigur că rețelele de solidaritate distribuie aceste venituri într-un mod egalitarist, ceea ce înseamnă că familiile nucleare mai bogate sunt cele care dau mai mult și primesc mai puțin. Această consecință egalitaristă a solidarității demotivează membrii unei rețele de a munci, câtă vreme roadele muncii lor se împart la toți iar efortul de muncă nu.

La prima vedere un asemenea efect demotivant pe care îl cauzează rețelele de solidaritate pare să fie un eșec al familiilor de romi. Nu ei trebuie însă învinuiți, câtă vreme formarea rețelelor reprezintă doar cea mai potrivită replică pe care o pot da ei unui mediu modelat, în mai mare măsură, de politicile guvernamentale. Familiile sărace sunt în special vulnerabile în fața fluctuațiilor de venit căci șocul lipsei de venit poate cu ușurință expune familia chiar la înfometare temporară. Iată de ce protecția împotriva unor astfel de scăderi de venituri este absolut necesară. Teoretic, statul oferă o astfel de asigurare prin intermediul ajutoarelor sociale, ajutoarelor de șomaj, prin asigurări sociale și de sănătate, garantând standardele minime de trai. Cu toate acestea, în practică, aceste beneficii sociale nu reușesc să-și îndeplinească integral funcția lor de protecție. Sistemul social este complicat, lipsit de transparență iar implementarea lui depinde de factorii locale sau de intențiile autorităților locale.

Astfel că, deși este de cele mai multe ori generos, sistemul are scăpări iar beneficiarii eligibili sunt lăsați fără resurse. În mod tipic, perioadele lungi în care venitul se câștigă sigur și constant sunt din când în când întrerupte de scăderi bruște sau de fluctuații. Evident, în astfel de situații, rețeaua de solidaritate a familiei extinse este indispensabilă.

Spre exemplu, o familie nucleară este eligibilă pentru anumite beneficii numai în cazul în care toți membrii ei sunt eligibili. Acest lucru presupune ca toți membrii familiei aflați în șomaj să coopereze cu o agenție de angajare a forței de muncă ceea ce este dificil pentru familiile numeroase ale romilor în care există mai mulți membrii șomeri. Fiind săraci, șansele sunt ca cel puțin un membru al familiei să aibă probleme cu alcoolul, drogurile sau jocurile de

noroc și deci există o mare probabilitate ca cel puțin un membru să renunțe la colaborarea cu agenția de ocupare a forței de muncă.

În ceea ce privește rolul eligibilității, multe decizii de acordare a beneficiilor sunt subiective, plecând de la părerea autorităților cu privire la familia respectivă. Administratorii pot oferi și alte tipuri de alocații în afara celor obișnuite cum ar fi: alocații pentru a cumpăra haine copilului, o mașină de spălat, cărbune sau alte bunuri.

Un alt neajuns al complexității sistemului este acela că unii dintre beneficiarii eligibili sunt pur și simplu atât de stresați de procedura birocratică deloc ușoară, încât optează să rămână în afara sistemului.

Complexitatea sistemului social duce la situații neprevăzute și deci la nevoia urgentă de a găsi a asigurări adiționale pe care romii le obțin prin intermediul rețelelor de solidaritate din cadrul familiilor lor lărgite. Astfel de rețele duc adesea la o divizare a veniturilor. Membrii unor astfel de rețele sunt, spre deosebire de majoritatea non-romilor care se organizează individual, mai puțin stimulați să își sporească veniturile prin eforturi individuale. În încercarea de a echilibra caracteristicile sistemului social, statul nu trebuie să uite de funcția originală, a asigurărilor, pe care o are sistemul.

6. 2. Dezavantaje educaționale și lipsa unor abilități

Romii sunt mai puțini educați, în comparație cu membrii majorității, ceea ce le limitează succesul pe piața muncii, mai ales că cererea pentru forța de muncă necalificată a scăzut dramatic în perioada tranziției. Deși anumite practici de discriminare, cum ar fi arondarea elevilor romi la unele școli speciale, au început să dispară încet, în parte și datorită presiunilor internaționale, rămân totuși o mulțime de alte cauze complexe care fac ca nivelul de educație al romilor să fie foarte scăzut.

Școlile primare din multe localități au început să sprijine copiii romi prin crearea unei atmosfere comunitare. Multe au introdus cursuri pregătitoare, profesori de etnie roma precum și activități de petrecere a timpului liber atractive pentru romi, cum ar fi cursurile de dans.

Pe lângă lipsa de informații, părinții și copiii romi nu sunt stimulați suficient pentru a căuta școli mai bune. Dacă majoritatea non-romilor au printre semenii lor persoane educate și cu venituri mari, romii nu au astfel de persoane printre ei și deci nu pot avea o experiență directă legată de beneficiile educației. Mai mult, succesul obținut de romi este mult mai puțin corelat cu nivelul de educație atins, cum se întâmplă în cazul non-romilor. Un rom muncește adesea în economia gri, bogăția obținută de semenii lor de succes a fost obținută pe baza legăturilor pe care le au, a talentelor și calităților personale, educația nefiind decisivă. De asemenea, prea multă educație poate duce la pierderea unui membru al familiei.

Cei care provin din familii dezavantajate din punct de vedere social, nu vor reuși să ofere un mediu în care educația să fie folosită din plin. Scepticismul cu privire la utilitatea educației este mai departe adâncit de discriminarea anticipată pe piața muncii. Având în vedere lipsa unor stimulente, majoritatea familiilor de romi acceptă în cele din urmă situația, cu excepția celor mai de succes care se străduiesc să facă tranziția către clasa mijlocie.

Beneficiul obținut în urma frecventării învățământului primar și secundar este mai scăzut în cazul romilor decât în cazul non-romilor, în schimb, beneficiul obținut în urma frecventării unei instituții de învățământ superior este mai ridicat în cazul romilor. Strategiile educaționale ale familiilor de romi sunt în concordanță cu aceste observații statistice; stimulentele pentru a absolvi învățământul secundar sunt reduse iar învățământul superior depășește limitele majorității familiilor de romi.

Pentru a lupta împotriva abandonului școlar și a consecințelor sale, trebuie găsite alte stimulente, atât pentru părinți, cât și pentru școli. Școlile trebuie să primească fonduri adiționale proporțional cu numărul elevilor dezavantajați socio-economic. Stimulentele pentru educație acordate romilor trebuie sporite. Din păcate astfel de măsuri pot avea efecte negative în cazul în care nu sunt aplicate cu atenție.

Părinții romi ar putea fi obligați să aleagă școlile segregate pentru că acolo notele mari sunt mai ușor de obținut iar absențele sunt tolerate. Așadar, dacă vrem ca bonusurile și/sau penalitățile financiare să fie de vreun folos, atunci ele trebuie să se bazeze pe măsuri comparabile între școli și care sunt permise doar pe baza testelor unice. Mai mult, testele unice le-ar permite părinților romi dar și experților să evalueze adevăratul nivel al școlilor comunitare.

Învățământul superior este necesar pentru a avea succes pe piața muncii dar nivelul de educație al romilor se îmbunătățește într-un ritm mult prea lent. Instituțiile publice trebuie să nu se concentreze doar asupra oferirii suportului pedagogic pentru elevii romi ci și asupra conceperii unor stimulente pentru școli și pentru romi, stimulente menite să împiedice abandonul școlar.

O comparație între generațiile de romi ne arată că incidența cea mai scăzută a neșcolarizării este în cazul generației mature, iar cea mai ridicată în cazul generației vârstnice. Diferențele cele mai mari apar între generația vârstnică și celelalte generații. Sistemul școlar din perioada comunistă pare să reducă într-o măsură semnificativă incidența neșcolarizării în rândul acestei populații. Această tendință se menține și astăzi.

Tabel 2.2.1. Neșcolarizarea pe generații

Generația de tranziție (7-16 ani)	Generația tânără (17-25 ani)	Generația matură (26-45 ani)	Generația vârstnică (peste 46 ani)
18,3%	17,0%	15,2%	26,7%

Sursa: Romii în România, ICCV, 2002

De altfel, performanța școlară mai ridicată a romilor în perioada comunistă este însoțită și de un acces mai larg al romilor pe piața muncii. Astfel, perioada anilor '80-'90 este una de maxim al integrării romilor pe piața muncii, procentul romilor care au lucrat ca salariați în această perioadă fiind de 45% (ICCV, 2002). Ulterior, în perioada de tranziție, concomitent cu degradarea performanței școlare, procentul romilor angajați ca salariați din populația ocupată scade la 34%.

În cazul tuturor generațiilor¹, ciclurile de învățământ spre care se orientează cei mai mulți indivizi (ciclurile primar și secundar) sunt sub nivelul cerut pentru a ocupa o poziție minimală pe piața muncii. Astfel, în cazul generației tinere și a celei mature, absolvirea a opt clase nu poate garanta accesul către munci calificate. La fel se întâmplă în cazul generației mature, unde absolvirea ciclului primar poate garanta cel mult accesul la o muncă necalificată.

Tendința de creștere a nivelului de școlaritate în cazul generațiilor tinere și mature este însoțită de o tendință crescătoare a cerințelor de școlaritate necesare pentru a ocupa o poziție calificată pe piața muncii. Astfel, în cazul tuturor generațiilor performanța școlară a majorității indivizilor este cu mult sub cerințele pieței muncii.

Orientarea spre absolvirea unei școli profesionale este mai pronunțată în cazul generației mature, un procent de aproape 10% reușind să termine o școală profesională, ceea ce permite obținerea unor calificări. Tot în cadrul generației mature se găsește și cel mai mare procent de absolvenți de liceu comparativ cu celelalte generații. Absolvirea studiilor superioare are loc numai în cazuri izolate.

La nivelul întregii populații roma de peste 16 ani există diferențe mari de școlarizare între sexe. Astfel, în timp ce procentul celor neșcolarizați atinge în cazul bărbaților valoarea de 14,5%, în cazul femeilor acesta este 23,5%. Cea mai importantă diferență între sexe în privința neșcolarizării apare în cadrul generației vârstnice, în care ponderea femeilor care nu au urmat niciodată școala este de peste două ori mai mare decât cea a bărbaților. În cadrul generației mature această diferență tinde să scadă ușor, deși procentul femeilor care nu au urmat niciodată școala este de aproape două ori mai mare decât al bărbaților. În cadrul generației tinere diferențele între procente de femei și bărbați neșcolarizați sunt foarte mici. Pe de o parte are loc o ușoară tendință de emancipare a femeilor (scade numărul femeilor neșcolarizate de la 19,5% la 16,4%), iar pe de altă parte apare o tendință de creștere a numărului bărbaților neșcolarizați comparativ cu generația matură (de la 10,9% la 17,5%). O posibilă explicație pentru aceste comportamente apărute la generația tânără este tendința de modernizare a familiei rome: abandonarea

1 Pentru o analiză mai detaliată a educației școlare a romilor, vezi Mihai Surdu, *Educația școlară a populației de romi*, București, 2002, Romii în România, Editura Expert.

distribuției rolurilor tradiționale în care femeia este, de regulă casnică, iar bărbatul asigură veniturile pentru întreaga gospodărie.

Diferențe semnificative între sexe apar în cazul absolvirii școlii profesionale în cadrul tuturor generațiilor, deși există o tendință de reducere a acestora de la generația vârstnică la cea matură și de la aceasta din urmă la cea tânără. Dacă la generația vârstnică raportul dintre bărbații și femeile absolvenți de școală profesională era de peste 5:1, la generația matură acest raport scade la 3:1, pentru a ajunge la generația tânără la mai puțin de 2:1. Numărul mult mai ridicat al bărbaților absolvenți de școală profesională decât al femeilor poate reflecta persistența unui model familial tradițional în care bărbatul este cel care se orientează spre o meserie în timp ce femeia își întrerupe școlarizarea înainte de dobândirea unei meserii pentru a face față îndatoririlor casnice. Această inegalitate între bărbați și femei în dobândirea unei meserii (prin absolvirea unei școli profesionale) tinde să scadă la generația tânără.

Asociat cu nivelul scăzut de școlaritate sau absența școlarizării, analfabetismul reprezintă un impediment major în integrarea romilor pe piața muncii, în special în cazul muncilor calificate. Unul dintre cei mai importanți indicatori în analiza comparativă a generațiilor îl reprezintă incidența analfabetismului, deoarece în opinia noastră deprinderea unor abilități minimale cum ar fi cititul și scrisul reprezintă principalele achiziții, mai ales pentru populațiile cu nivele reduse de școlaritate. Incidența cea mai scăzută a analfabetismului o regăsim la generația matură, unde aproximativ 30% dintre subiecți pot fi considerați analfabeți (citesc cu dificultate sau deloc) în timp ce incidența cea mai ridicată este la generația vârstnică. Astfel, în cazul generației vârstnice, peste 45% dintre subiecți declară că citesc cu dificultate sau deloc, iar numărul mare de non-răspunsuri reprezintă probabil cazuri nedeclarate de analfabetism datorită etichetării sociale negative asociate acestuia. Dacă am lua în calcul și non-răspunsurile, ar însemna că în cadrul generației vârstnice peste 60% dintre subiecți sunt analfabeți. În ceea ce privește generațiile tinere și de tranziție se constată că incidența analfabetismului este în creștere față de generația matură.

În generația vârstnică femeile sunt analfabete într-o proporție mult mai ridicată decât bărbații, numărul femeilor care nu știu să citească deloc fiind aproape dublu comparativ cu cel al bărbaților. O pondere mai ridicată a analfabetismului la femei se păstrează și în cadrul generației mature, deși există o ușoară tendință de scădere a procentului de femei analfabete comparativ cu bărbații. Odată cu generația tânără are loc o egalizare a distribuției numărului de analfabeți pe sexe și, mai mult, numărul bărbaților analfabeți îl depășește cu puțin pe cel al femeilor. În generația de tranziție aceste diferențe se mențin, numărul bărbaților analfabeți fiind mai mare decât al femeilor analfabete.

Ca urmare a nivelului scăzut de școlaritate, o mare parte a romilor sunt în situația de a nu avea nici o calificare. Există o tendință de revigorare a

meseriilor tradiționale datorată, pe de o parte, recesiunii economice care a condus la concedierea romilor din unele unități productive și reîntoarcerea lor spre meseriile tradiționale, iar pe de altă parte, inițiativelor ONG-urilor roma de stimulare a meseriilor tradiționale.

Tabel 2.2.2 Meseriile populației de romi din România 1992-1998 (în procente)

Meseria	Romii la nivel național 1992	Romii la nivel național 1998
Nu au nici o meserie	79,4	52,4
Au meserii tradiționale	3,9	10,3
Au meserii moderne	16,1	37,3

Surse: *Romii din România*, Editura Expert, București, 2002 și *Țiganiii între îngrijorare și ignorare*, Editura Alternative, București, 1993

În cadrul meseriilor moderne, cele mai întâlnite calificări sunt: construcții (zidar, zugrav, fierar-betonist), lăcătuș mecanic, mecanic auto, sudor, șofer, croitor.

Meseriile tradiționale sunt legate de specificul neamurilor de romi și sunt transmise intergenerațional, fără a implica sistemul formal de educație, excepție făcând situațiile în care ONG-urile roma derulează proiecte în parteneriat cu școala pentru revigorarea meseriilor tradiționale. Cel mai des romii care practică meserii tradiționale sunt lăutari, căldărari, fierari, cărămidari, spoitori, argintari. Pondere meseriilor tradiționale este mai ridicată în mediul rural datorită faptului că în comunitățile rurale compacte de romi specificul cultural al acestora s-a păstrat într-o mai mare măsură, spre deosebire de comunitățile de romi din marile orașe, care s-au adaptat mai repede la modernitate. Astfel, aproape 3/5 dintre romii practicanți ai meseriilor tradiționale se regăsesc în mediul rural.

6. 3. Mobilitate scăzută

Mobilitatea scăzută este o problemă generală pe piața muncii din România. Având în vedere că piața imobiliară este reglementată, este foarte greu să găsești o locuință în zonele în care oportunitățile de lucru sunt foarte mari. În consecință, șomerii rămân captivi în zone depresive din punct de vedere economic, ceea ce îi afectează în mod în special pe romi. Cu toate că despre romi se consideră că sunt foarte mobili datorită tradiției lor, de fapt ei întâmpină chiar mai multe obstacole în calea mobilității decât non-romii. Așa cum menționam anterior, romii, depind din punct de vedere economic de rețeaua familiei extinse și ca atare foarte rar se mută în altă localitate dacă nu

au rude acolo. O altă cauză importantă a mobilității lor scăzute este discriminarea severă pe care o suportă pe piața imobiliară; o locuință decentă este problema cea mai arzătoare cu care se confruntă romii. În mod tipic, dacă romii se mută, nu o fac pentru o slujbă mai bună ci pentru că și-au pierdut locuința. De aceea ei se mută în zone slab dezvoltate economic pentru că acolo locuințele sunt mai la îndemână dar unde locurile de muncă sunt puține.

Din cauză că piața principală a închirierilor nu are succes în cazul familiilor de romi, a apărut o a doua piață, secundară în care sunt oferite locuințe mici (cămine) care au fost inițial construite pentru muncitorii necalificați. Astfel de locuințe nu sunt protejate de reglementări ale statului iar cei care nu plătesc chiria pot fi evacuați imediat. Acest lucru permite atât chiriașilor cât și proprietarilor să semneze contracte pe care le respectă și unii și alții și așa funcționează piața secundară. Adesea, familii care nu au plătit chirie ani la rând în temeiul unui contract legal, încep acum să plătească (și de obicei o chirie mult mai mare) în temeiul unui contract neoficial. În absența unui mediu reglementat legal a mai apărut o soluție: mafia, care spre deosebire de instituțiile statului care funcționează prost, nu are nici o problemă în a colecta chiriile. Tocmai din cauza unor astfel de soluții și a eșecului pieței, romii sunt concentrați la periferiile orașului în zone puțin atractive iar chiriile pe care le plătesc pentru niște locuințe foarte mici sunt extraordinar de ridicate dar nu au unde să se ducă în altă parte. Șansa de a se muta pentru căutarea unui loc de muncă mai bun este minimală.

Mobilitatea romilor a scăzut dramatic și din cauza discriminărilor cu care se confruntă pe piața imobiliară. Această discriminare este în mare măsură, consecința eșecului pieței cauzat de un sistem de justiție foarte încet și care nu reușește să impună respectarea termenilor contractelor de închiriere. Un sistem care ar funcționa corect ar forța familiile de romi să își plătească chiriile iar proprietarii nu ar mai avea motiv să îi discrimineze. Multe dintre autoritățile locale au tendința de a se debarasa de familiile de romi mutându-le în afara orașelor. Ceea ce demonstrează că nivelul local nu are capacitatea de a rezolva problemele de locuință ale romilor iar guvernarea centrală ar trebui să joace un rol mai activ.

6.4. Munca la negru

Mulți dintre șomerii romi înregistrați legal ca șomeri lucrează de fapt la negru iar autoritățile locale tolerează acest fapt căci se consideră că este de preferat munca la negru în locul unei totale apatii. Însă orientarea către piața neagră a muncii are multe consecințe negative. Pe lângă neajunsurile directe cum ar fi lipsa controalelor de siguranță-există importante inconveniente indirecte. Contractele ilicite de muncă nu pot fi puse în aplicare iar muncitorii rămân adesea fără salarii. Plățile neonorate sunt doar vârful aisbergului, multe

dintre contractele cu potențial benefic nu se încheie pentru că părțile nu au încredere reciprocă. Din cauză că lipsesc acele mecanisme ale statului prin care termenii contractuali să se facă respectați, angajații nu se pot încrede decât în partenerii cu care au mai colaborat pe termen lung. Așadar, spre deosebire de non-romi, pentru romi este foarte important să aibă relații și cunoștințe ceea ce face ca mobilitatea muncitorilor romi să fie scăzută. Mai mult, oportunitățile de muncă la negru sunt în mare parte în domeniul muncii necalificate ceea ce înseamnă că specializarea pe piața muncii la negru împiedică tranziția către sectorul muncii calificate.

6.5. Discriminarea

Romii sunt discriminați într-o mare măsură atât pe piața muncii, cât și pe alte piețe. Cu toate că statul încearcă să combată discriminarea, posibilitățile lui sunt limitate pentru că practicile discriminatorii sunt dificil de dovedit. Pentru a elimina discriminarea este important să înțelegem motivele care o determină. Unii angajatorii pot refuza să angajeze romi din considerente xenofobe dar în contextul României predomină motivele și rațiunile individuale de discriminare.

Sunt cazuri în care angajatorii îi plătesc pe romi mai puțin decât pe non-romi pentru simplul fapt că primii nu sunt în poziția de a negocia, fiind discriminați. Angajatorul nu face decât să își maximizeze profitul, fără a dețesta această practică discriminatorie.

Alți angajatori refuză pur și simplu să angajeze romi din cauză că nu sunt capabili să recunoască calitatea muncitorului iar statistic vorbind, a fi rom este un semnal negativ. Deși nu există statistici oficiale, percepția generală este aceea că romii au cele mai proaste calități, conduită de lucru etc. Pericolul unei astfel de discriminări statistice este că se interiorizează rapid.

Faptul că romii se așteaptă la discriminări viitoare scade mult motivația de a deprinde abilități de muncă sau obișnuința de a munci iar asta nu face decât să întărească percepția negativă a angajatorilor despre romi.

Cu toate că discriminarea statistică pornește de la rațiuni individuale, ea împiedică integrarea romilor și are efecte dăunătoare pe termen lung. Însă, deși motivația individuală de a discrimina este ridicată iar mijloacele statului de a demonstra aceste practici sunt limitate, ne puteam aștepta ca această discriminare să înceteze numai în momentul în care motivele statistice vor dispărea. Între timp, statul trebuie să găsească soluții de suport pentru a motiva romii să urmeze o formă superioară de învățământ și să își formeze alte abilități.

Scurte constatări

Tranziția de la economia planificată la piețele descentralizate este dificilă pentru majoritatea cetățenilor dar greutățile romilor au fost amplificate de specificul situației lor socio-economice și de discriminare. Multe din problemele cu care se confruntă ei sunt comune tuturor cetățenilor.

Rata șomajului printre romi, deși este clar mai ridicată decât printre non-romi, este corelată cu cea înregistrată la nivelul întregii populații și ca atare șomajul la nivelul ambelor populații pare să aibă aceleași cauze. Din păcate, problemele cauzate de inadvertențele mediului legal și economic au tendința de a se multiplica în cazul romilor pentru că, spre deosebire de non-romi, rețele întregi de familii sunt expuse acestor inadvertențe. Familiile non-romilor care depind de beneficiile sociale au în general conexiuni sociale cu oameni care nu depind de sistemul social, pe când în cazul romilor, întreaga rețea de familie depinde de aceste beneficii și au puține conexiuni cu familii care nu depind de sistemul social.

Deși majoritatea problemelor cu care se confruntă romii se regăsesc și la nivelul populației de non-romi, ei au în plus de trecut obstacole specifice pentru care este nevoie de măsuri specifice. Motivația romilor de a se educa este scăzută pentru că oricum se așteaptă la discriminare pe piața muncii iar reluarea studiilor este mai scăzută în cazul lor decât în cazul populației de non-romi. Pentru a acoperi lipsa unor motivații naturale suficient de puternice, statul trebuie să creeze motivații artificiale.

O altă problemă fundamentală a romilor este dată de discriminarea lor pe piața imobiliară. Ambiția de a combate discriminarea în mod direct este fără sortii de izbândă și este practic imposibil de controlat și de demonstrat. Mai degrabă statul ar trebui să contrabalanseze discriminarea printr-o rețea de locuințe sociale destinate familiilor de romi care au ambiția și capacitatea de a migra dinspre clasa de jos către clasa mijlocie. În prezent acordarea unor astfel de locuințe sociale pentru familiile de romi și împrumutarea lor este un demers al autorităților locale care urmăresc să mute romii în afara orașelor lor pentru a scăpa de povară. Doar o abordare centralizată a alocării locuințelor sociale pentru romi poate diminua astfel de externalități negative. Neputința de a închiria o locuință limitează mobilitatea fizică și socială a romilor.

Numai prin combinarea unor îmbunătățiri generale aduse mediului legal și economic cu anumite măsuri specifice destinate romilor, în special în domeniul educației și locuințelor, se poate ajunge la incluziunea romilor pe piața muncii și în alte aspecte economice ale vieții.

Capitolul 7

Politici de ocupare pentru grupurile vulnerabile

7. 1. Conceptele utilizate în România

Conceptul de incluziune socială

Elaborat și aprobat în cadrul organismelor europene cu impact la nivel național, conceptul de incluziune socială este definit ca fiind un set de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, destinate combaterii excluziunii sociale.

În limbajul instituțional românesc, conceptul de incluziunea și dezvoltare socială a intrat în uz începând cu anul 2001, odată cu adoptarea H.G. 829/2002, privind Planul Național Anti – Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale – PNAinc.²

Lupta împotriva excluziunii sociale și a sărăciei este o nouă modalitate de abordare care încurajează cooperarea în domeniu, combinând obiectivele comune ale Uniunii Europene cu ale țărilor membre, respectiv complementaritatea planurile naționale de acțiune cu programul de acțiune al Comisiei Europene.

Comisia Europeană definește incluziunea socială ca fiind un proces prin care se asigură că persoanele confruntate cu riscul sărăciei și excluziunii dobândesc oportunitățile și resursele necesare pentru a participa pe deplin la viața economică, socială și culturală și că se bucură de un standard de viață și bunăstare considerat normal în societatea în care trăiesc. Asigură participarea sporită a acestor persoane la luarea deciziilor care le afectează viața, precum și accesul lor la drepturile fundamentale.³

Excluziune⁴, este definită ca fiind incapacitatea/eșecul de integrare a unei persoane sau grup în unul sau mai multe (sub)sisteme din următoarele patru:

- 2 Prin elaborarea Planului Național Anti-Sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale (PNAinc), România, ca țară candidată la Uniunea Europeană, a atins obiectivul trasat țărilor candidate în cadrul summit-urilor de la Copenhaga și Göteborg, care recomandă includerea inițiativelor comune adoptate de către statele-membre în strategiile naționale ale țărilor candidate.
- 3 European Commission (2003) Joint report by the Commission and the Council on Social Inclusion.
- 4 Strategia Națională pentru Protecția, Integrarea și Incluziunea Persoanelor cu Handicap (2006-2013)

sistemul democratic și legal (integrare civică), piața muncii (integrare economică), sistemul statului bunăstării (integrare socială), sistemul familiei și comunității (integrare interpersonală).

Integrarea socială reprezintă procesul de interacțiune dintre individ sau grup și mediul social prin intermediul căruia se realizează un echilibru funcțional al părților;

Incluziune socială. Integrarea/includerea/incluziunea comunitară, este definită ca fiind accesul și participarea persoanei cu handicap, a persoanelor de etnie Roma și a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție socială la viața comunității de apartenență;

Categoriile sociale vulnerabile, definite în JIM sunt: copilul în situație de risc ridicat, tinerii de peste 18 ani care nu mai sunt cuprinși în sistemul de ocrotire a copiilor fără familie, persoane cu handicap, persoane aparținând populației de etnie roma aflate în situații de risc ridicat.

Grupurile vulnerabile, definite în axa 6 a domeniului resurse umane din PND – promovarea incluziunii sociale, sunt: populația roma, persoanele cu dizabilități, tinerii peste 18 ani care părăsesc sistemul de stat de protecție a copilului, copii cu cerințe educaționale speciale, familiile cu mai mulți de doi copii inclusive, familiile mono-parentale, copii aflați în situații de risc, persoanele care au suferit o condamnare, persoanele dependente de droguri, persoanele fără domiciliu, victimele violenței domestice ș.a.m.d.

Învățarea permanentă. Este o politică pentru dezvoltarea cetățeniei active, a coeziunii sociale și a ocupării forței de muncă, are la bază principiul participării active prin învățarea, realizată continuu, cu scopul îmbunătățirii cunoștințelor, deprinderilor și competențelor. Introdusă ca instrument de combatere a excluziunii sociale, învățarea permanentă presupune adaptarea sistemelor la nevoile și cerințele individului, depășind sistemul tradițional al ocupării în funcție de nivelul de școlaritate.

7.2. Documente legislative și politice strategice de programare a politicilor publice

- Consiliile de la Lisabona 2000, Feira 2001 și Barcelona 2002,
- Agenda Lisabona, revizuită 2005, propune **metoda** deschisă de coordonare pentru susținerea economiei bazate pe cunoaștere și promovarea ocupării depline, pe **axele de intervenție**: protecție și incluziune socială;
- Planurile Naționale de Acțiune și Memorandum-urile Comune de Incluziune Socială.

- Linile Directoare privind Politica de Coeziune 2007-2013;
- Linile Directoare Integrate pentru creșterea economică și ocupare (2005-2008);
- Memorandum-ul Comun de Incluziune Sociala 2005 (JIM);
- Planul Național de Dezvoltare 2007-2013 stabilește axe și obiective strategice de dezvoltare.
- Planul Național de Acțiune pentru Ocupare (PNAO) se elaborează anual și descrie strategia politică prin care se vor atinge obiectivele Strategiei Europene de Ocupare. PNAO este strâns legat de Planul Național de Dezvoltare (PND) și identifică punctele tari și punctele slabe ale politicii pieței muncii;
- Planul Regional de Acțiune pentru Ocuparea Forței de Muncă și Incluziune Socială (PRAO);
- Documentul Comun de Evaluare a Politicilor de Ocupare (JAP).
- Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane- document pentru implementarea priorității sectoriale din Planul Național de Dezvoltare „Dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluziunii sociale”, care va fi finanțat din Fondul Social European.

Documente politice naționale:

- Cadrul Național Strategic de Referință 2007-2013 pentru obiectivul „Convergență”;
- Programul de Guvernare în domeniul Resurselor Umane;
- Planul Național pentru Ocuparea Forței de Muncă 2006;
- Strategii naționale sectoriale, adoptate de Guvernul României.

7. 3. Politici publice pentru grupurile vulnerabile

7.3.1. Memorandumul comun de în Domeniul Incluziunii Sociale (Join Inclusion Memorandum- JIM)

În România, în conformitate cu prevederile Parteneriatului pentru Aderare, Guvernul României a elaborat, împreună cu Comisia Europeană Documentul Comun în domeniul Incluziunii Sociale, document care a pregătit deplina participare a României, după aderare, la metoda deschisă de coordonare în domeniul incluziunii sociale.

Scopul JIM este promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei în Europa până în 2010 (perspectiva îndeplinirii obiectivelor de la Lisabona), iar obiectivul global este promovarea susținută a unei societăți coezive și incluzive, creșterea bunăstării populației complementară cu resorbția rapidă a problemelor grave de sărăcie extremă și excluziune socială.

Pentru a implementa obiectivele JIM, Comisia Europeană și România au căzut de acord că investiția în capacitatea administrativă a autorităților naționale, regionale și locale, este o prioritate. Este de asemenea important să fie îmbunătățit semnificativ dialogul și cooperarea între structurile publice, precum și între structurile publice și societatea civilă, partenerii sociali și ONG-uri. Modelul participării este integrat în procesul de elaborare și implementare a politicilor, planurilor, strategiilor de acțiune, însăși procesul de pregătire a Planului Național Anti-Sărăcie și Promovarea Incluziunii Sociale (PNAInc) și a Memorandumului (JIM) fiind fundamentat de un larg dialog social între diferitele instituții publice, patronate, sindicate, asociații și organizații non-guvernamentale.

Politici de ocupare a grupurilor vulnerabile cuprinse în JIM

Provocările cheie enunțate în JIM, grupate conform priorităților politice, au fost stabilite după efectuarea unei analize a politicilor pieței muncii din România, urmată de elaborarea Documentului Comun de Evaluare a Priorităților Politicilor de Ocupare din 2002 și un raport de progres realizat doi ani mai târziu, în 2004.

Principalul instrumentul legislativ de implementare a politicii privind piața muncii, elaborat de Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, responsabil cu elaborarea și coordonarea implementării politicilor de ocupare a forței de muncă, strategiilor programelor și planurilor naționale de ocupare, a fost Legea nr.76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă modificată și completată de Legea nr.107/2004.

Anual, în baza Legii nr.107/2004 au fost elaborate programe anuale de ocupare, structurate cu precădere, către *grupurile vulnerabile* la riscul de șomaj de durată și către *zonele cu rate ridicate ale șomajului*.

Provocări cheie

- Creșterea ratei de activitate ca o pre-condiție pentru dezvoltarea economică și socială și creșterea ocupării pentru a susține creșterea economică;
- Susținerea restructurării economice asigurând o piață a muncii funcționabilă prin aplicarea prevederilor Codului Muncii, dezvoltarea alternativelor economice în zonele rurale și îmbunătățirea politicilor salariale corelate cu productivitatea muncii;
- Creșterea și adaptarea calificărilor forței de muncă;
- Consolidarea cadrului legislativ și instituțional.

Priorități de acțiune

Creșterea eficienței metodelor de prevenire și absorbție a șomajului pentru grupurile cu risc înalt: tineri, șomeri de lungă durată, persoane din mediul rural, romi, persoane cu handicap;

Promovarea modalităților eficiente de combatere a discriminării ocupaționale, în mod special cu privire la romi, dar și la alte grupuri cu risc ridicat: tineri în vârstă de 18 ani ieșiți din centrele de plasament, persoane ieșite din detenție, vârstnici, femei;

Adaptarea permanentă a structurii programelor de educație la necesitățile apărute ca urmare a schimbărilor de pe piața muncii;

a) Măsuri privind ocuparea pentru tinerii de 18 ani care părăsesc sistemul de protecție

JIM caracterizează aceasta categorie vulnerabilă printr-un deficit ridicat de capacitate de re-inserție socială, lipsa sprijinului familiei, lipsa locuinței, lipsa unui loc de muncă, lipsa suportului social, dificultăți de integrare socială datorită faptului că nu sunt pregătiți profesional și nu au nici educația necesară pentru viața de adult.

Măsuri privind ocuparea:

– Dezvoltarea coordonării dintre serviciile de asistență socială și alte servicii publice, precum: școala, accesul pe piața muncii, serviciile de sănătate, poliția.

– Implementarea politicilor existente și continuarea sprijinului acordat în vederea facilitării accesului pe piața muncii și la locuințe sociale.

– Stimulente pentru integrarea ocupațională a persoanelor cu handicap, cuprinderea pe piața muncii, implicarea activă pentru protecția acestor persoane și creșterea expertizei pentru îngrijirea persoanele cu dizabilități la vârste mici – sub 7 ani.

b) Măsuri privind ocuparea pentru persoanele cu handicap

Prevederile JIM fac trimitere la întărirea capacității instituționale pentru a sprijini persoane cu handicap, prin:

- Îmbunătățirea serviciilor acordate la domiciliu cum ar fi pregătirea școlară la domiciliu pentru copii cu handicap nedeplasabili și în comunitate, dezvoltarea unei rețele de servicii în vederea satisfacerii nevoilor specifice ale persoanelor cu handicap,
- colaborarea efectivă cu ONG-urile în vederea utilizării experienței și expertizei existente în sectorul organizațiilor non-guvernamentale, inclusiv pentru personalizarea planurilor de recuperare și integrare, colaborarea specialiștilor (medici, psihologi, pedagogi, asistenți sociali) cu reprezentanții comunității și cu familia;
- Campanii de informare a potențialilor beneficiari și a medicilor de familie referitoare programele și serviciile destinate persoanelor cu handicap.
- Dezvoltarea infrastructurii edilitare pentru persoanele cu handicap locomotor.

Măsuri privind ocuparea:

- Dezvoltarea serviciilor de pregătire și formare profesională, crearea oportunităților de muncă și micșorarea ponderii asistenței pasive bazate pe alocații;
- Revizuirea și implementarea Strategiei naționale privind protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap, inclusiv închiderea/restructurarea instituțiilor rezidențiale de îngrijire;

c) Măsurile privind ocuparea pentru minoritatea romilor

Prevederile JIM fac trimitere la finalizarea implementării Strategiei Guvernamentale pentru Îmbunătățirea Situației Romilor: întărirea capacității instituțiilor guvernamentale, eliminarea cazurilor persoanelor fără acte de identitate, îmbunătățirea condițiilor de viață ale romilor, **prin dezvoltarea de oportunități economice și crearea de locuri de muncă salariale**, îmbunătățirea accesului la toate nivelele de **educație**, completată cu accesul la nivelul educațional minim pentru generațiile tinere, identificarea și **atribuirea de teren agricol** în mediul rural și de terenuri pentru construcția de locuințe în sistem tradițional sau modern, asigurarea unui acces complet la servicii medicale primare, măsuri care să aibă ca rezultat incluziunea socială a persoanelor de etnie roma și continuarea luptei împotriva discriminării.

Măsuri privind ocuparea:

Support pentru dezvoltarea și incluziunea persoanelor aparținând minorității romilor, prin:

- Dezvoltarea de **oportunități economice și crearea de locuri de muncă salariale**;
- Identificarea și atribuirea de **teren agricol** în mediul rural și de terenuri pentru construcția de locuințe în sistem tradițional sau modern;

7.3.2. Planul Național de Dezvoltare al României (PND)

Aderarea României la Uniunea Europeană a constituit o prioritate politică majoră a întregii societăți românești, înseamnă schimbări semnificative în multe domenii ale vieții economico sociale, în cazul studiului nostru, în special în domeniul educației, complementar cu domeniul formării profesionale, dezvoltării profesionale și învățarea continuă.

România, ca și noile state membre la Uniunea Europeană, a fost solicitată de către Comisia Europeană să elaboreze Planuri Naționale de Dezvoltare pentru accesarea **Fondurilor de pre-aderare** de tip structural (Phare, Ispa și Sapard) și, ulterior aderării, pentru accesarea **Instrumentelor Structurale** (fonduri structurale și de coeziune ale UE, după data aderării, în calitate de Stat Membru.).

Începând cu anul 2002, a fost demarat procesul de elaborare a Planului Național de Dezvoltare pentru perioada de programare 2004-2006, iar din anul 2004 a fost declanșat procesul de elaborare a Planului Național de Dezvoltare 2007-2013.

Planul Național de Dezvoltare (PND) este un document politic de planificare comunitară, axat pe priorități strategice și programare financiară multianuală, are ca scop să orienteze și să stimuleze dezvoltarea economică și socială a țării pentru atingerea obiectivului de realizare a coeziunii economice și sociale, priorități ale Agendei Lisabona și obiectivele de la Göteborg.

Principalele provocări ale PND sunt abordarea integratoare și coordonarea deschisă, pe care le vom aminti la modul general în cele ce urmează.

Abordarea integratoare, strategie a UE pentru politicile sociale.

Mainstreaming/targeting

Mainstreaming și targeting sunt două noțiuni privite de multe ori în opoziție, insuficient discutate/ dezvoltate în spațiul UE, în România în special.

Abordarea mainstreaming (abordare integratoare) în politicile sociale presupune adoptarea unor Strategii comune, programe, proiecte, măsuri destinate categoriilor sociale defavorizate/ vulnerabile/ dezavatajate în general, din rândul lor făcând parte: romii, persoanele cu handicap (în cazul studiului nostru), femeile, copiii străzii, bătrânii etc.

Abordarea de tip targeting privește romii sau persoanele cu handicap în cazul studiului nostru ca fiind un grup țintă bine focalizat, căruia i se alocă resursele financiare în particular, în baza unor strategii, programe, proiecte, măsuri .

În contextul în care România, acordă semnificație termenului de incluziune socială, în sensul că problematica romilor și a persoanelor cu handicap trebuie sa fie reflectată în toate domeniile de activitate de pe agenda fiecărei instituții publice centrale și locale, cele două concepte nu sunt contradictorii, ci mai degrabă complementare.

Conceptul de „abordare integratoare” (mainstreaming) a fost utilizat pentru prima dată în timpul celei de-a treia Conferințe Mondiale privind Condiția Femeilor (Nairobi, 1985) și exprimă, de fapt, angajamentul guvernelor participante la conferință de a pune în practică liniile directoare cuprinse în *Strategiile viitoare de acțiune pentru promovarea femeilor* adoptate la Nairobi.

Din anul 1995, problema abordării integratoare a ajuns în centrul preocupărilor Uniunii Europene, care au asimilat și au promovat noul concept atât în propriile structuri și politici, cât și în documente legislative, politicile sociale care se aplică în Statele Membre.

La inițiativa Consiliului Europei s-a constituit, în anul 1996, *Grupul de specialiști în domeniul abordării integratoare* care a elaborat o serie de rapoarte

și documente metodologice de care au beneficiat statele membre. Pornind de la exemplul egalității de gen, Comunitatea Europeană și-a mobilizat toate măsurile și politicile generale cu scopul de a realiza egalitatea de șanse, care a devenit vitală în procesul pregătirii, aplicării și monitorizării politicilor, măsurilor și activităților Comunității Europene în statele membre. Acesta a devenit, de asemenea, și principiul director pentru Programul comunitar de acțiune pe termen mediu privind egalitatea de șanse, adoptat în decembrie 1995. Definiția abordării integratoare folosită în documentul din 1995 este similară celei din Platforma de Acțiune de la Beijing, prin care s-a solicitat integrarea perspectivei de gen în toate politicile și programele.

Prin extensie, în cazul politicilor sociale, definiția pune accent pe necesitatea unei integrări active și vizibile a problemelor categoriilor vulnerabile în toate politicile și la toate nivelurile, utilizarea expertizei acestora în elaborarea și planificarea politicilor, luând în considerare în mod activ și deschis, încă din stadiul planificării acestora, a posibilelor efecte a politicilor asupra situației grupurilor vulnerabile.

Abordare integratoare are două dimensiuni:

– **dimensiunea orizontală**, care se referă la nivelul de dezvoltare al capacităților de infrastructură (utilitățile de transport, de comunicații, etc.) și a celor privind resursele necesare (umane, materiale, financiare, informative/documentare) și

– **dimensiunea verticală**, care rezultă din asumarea clară a strategiei ca un act de voință politică și din implicarea structurilor/actorilor de decizie în toate etapele procesului de reformă socială. De asemenea, aplicarea abordării integratoare presupune utilizarea unor instrumente specifice și a unor responsabilități bine definite, atribuite unor actori determinați. (mainstreaming complementar cu targeting)

Metoda de lucru: coordonarea deschisă

Ca metodă de lucru, în elaborarea politicilor sociale referitoare la incluziunea socială, coordonarea deschisă a fost propusă de Uniunea Europeană prin Tratatul de la Nisa (2000).

Metoda a fost preluată de România, începând cu PNAInc (2002), elaborat de CASPIS și partenerii sociali (instituții de specialitate și ONG-uri), JIM elaborat de MMSS și partenerii sociali și PND(2007-2015), elaborat de MMSSF și partenerii sociali. Prin⁵ metoda coordonării deschise se urmărește realizarea informării reciproce a țărilor membre și candidate la aderare, în problemele cu care se confruntă și mai ales cu privire la soluțiile de rezolvare

5 Ioan Mărginean, Coordonare deschisă a politicilor publice în Uniunea Europeană. Puncte de reper pentru România , www.iccv.ro

a lor, într-o situație sau alta, în vederea învățării din ceea ce se determină, prin analiză și evaluare de politici sociale, a fi practică bună .

Obiectivele Planului Național de Dezvoltare al României sunt:

1. Creșterea competitivității economice și dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere;
2. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport;
3. Protejarea și îmbunătățirea calității mediului;
4. Dezvoltarea resurselor umane, promovarea ocupării și incluziunii sociale și întărirea capacității administrative;
5. Dezvoltarea economiei rurale și creșterea productivității în sectorul agricol;
6. Diminuarea disparităților de dezvoltare între regiunile țării;

În fundamentarea măsurilor pentru categoriile vulnerabile, cuprinse în domeniile prioritare din PND, au fost luate în considerare strategiile naționale adoptate de Guvernul României pentru fiecare categorie respectiv:

- H.G. nr.669/2006 privind aprobarea Strategiei naționale de incluziune socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului;
- H.G. nr.1.175/2005 privind aprobarea Strategiei naționale privind protecția integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap din România în perioada 2006 – 2013;
- H.G. nr.430/2001 privind aprobarea Strategiei Guvernului de Îmbunătățire a Situației Romilor (modificată și completată prin H.G. nr. 522/2006).

Pe lângă strategiile naționale a fost aplicată legislație europeană și națională:

Acte normative comunitare în domeniul instrumentelor structurale:

Legislație Europeană

- Directive 2004/18/EC;
- Council Reg. 1081/2006⁶;
- Council Reg. 1083/2006⁷;

Legislație românească

- Tratatul de aderare a României și Bulgariei la UE;
- Legea no.20/1993. Acordul European;
- H.G no.1070/2006 MMSSF;

6 Regulamentul (CE) nr. 1081/2006 al Parlamentului European și Consiliului din 5 iulie 2006 cu privire la Fondul Social European. (FSE)

7 Regulamentul General (CE) nr. 1083/2006 din 11 iulie 2006 care stabilește prevederile generale cu privire la Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), Fondul Social European (FSE) și Fondul de Coeziune.

- Council Reg. 1828/6⁸;
 - Council Reg. 1605/2002;
 - Implementing Regulation (draft);
 - EC Reg. 68/2001;
 - EC Reg. 69/2001;
 - EC Reg. 70/2000;
 - EC Reg. 2342/2002;
 - EC Reg. 1681/1994;
 - EC Reg. 2035/2005;
 - Rezolution no 9601/2004
 - Etc.
- H.G. no.497/2004. Cadrul instituțional pentru instrumente structurale;
 - Codul fiscal;
 - Legea no.314/2003 Finanțe publice;
 - O.U.G. no.34/2006 Achizițiile publice;
 - Etc

Grupurile vulnerabile în Strategia de dezvoltare a resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluderii sociale a PND

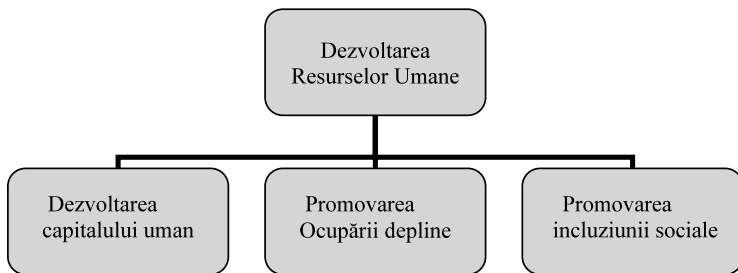
Strategia de dezvoltare a resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluderii sociale cuprinsă în PND-ul românesc, referitoare la romii și persoanele cu handicap este fundamentată pe doi piloni principali: creștere adaptabilității forței de muncă la cerințele pieței și combaterea activă a excluderii sociale.

În acest caz, strategia propune o serie de priorități care să conveargă către (1) redresarea sistemului de învățământ printr-o concentrare deosebită în zone și pe grupuri sociale cu rate de participare foarte scăzute și (2) investiții în dezvoltarea resurselor umane, pe baza unei strategii de învățare continuă, pentru creșterea adaptabilității forței de muncă. Dezvoltarea de structuri instituționale adecvate (inclusiv ONG-uri), care să asigure un management eficient și consolidarea structurilor regionale și locale pentru elaborarea unor politici îndreptate către reducerea dezechilibrelor regionale de pe piața muncii, este un alt domeniu al strategiei, care țintește creșterea gradului de implicare a partenerilor economici și sociali în elaborarea politicii de sprijinire a ocupării.

În final, strategia de combatere a excluderii sociale va fi completată de întărirea sistemului de servicii sociale, adresat în special persoanelor vulnerabile din zonele cele mai sărace ale țării.

Acest sistem va include și infrastructura socială legată de ajutorul în caz de urgență, sprijinul bătrânilor și al persoanelor cu handicap, sistemul de sănătate, precum și sprijinul acordat orfanilor și copiilor abandonati.

8 Regulamentul Comisiei (CE) nr.1828/2006 care stabilește regulile de implementare a Regulamentului Consiliului (CE) nr. 1083/2006 care stabilește prevederile generale privind Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European și Fondul de Coeziune și al Regulamentului (CE) nr. 1080/2006 al Parlamentului European și al Consiliului privind Fondul European de Dezvoltare (Corrigendum)

Categoriile vulnerabile în Planul Operațional Sectorial – Dezvoltarea Resurse Umane (POS DRU)

Documente politice și instrumentele financiare (fondurile structurale) ce vizează pregătirea pentru politica europeană de ocupare a forței de muncă fac referire la învățarea permanentă, au la bază Planul național de acțiune pentru ocuparea forței de muncă, cuprins la rândul lui în prioritățile naționale de dezvoltare pentru perioada 2007-2013.

Măsurile pentru sprijinirea incluziunii sociale pentru grupurile vulnerabile sunt cuprinse în pilonul resurse umane și privesc: educația preșcolară, educația cetățenească activă, prevenirea eșecului și abandonului școlar, acordarea unei a doua șanse de școlarizare adulților, eliminarea discriminării de gen, sprijin pentru organizațiile societății civile etc. și, sunt puternic conectate cu problemele legate de angajarea forței de muncă, combaterea discriminării și a inegalităților pe piața muncii.

Conform Agendei de la Lisabona, modificată, obținerea calificărilor populației apte de muncă în funcție de necesitate, abilități și competențe individuale și mobilitatea forței de muncă sunt considerate investiții pe termen mediu și lung, cu impact special asupra dezvoltării capitalului uman și implicit a productivității și care vor înlocui cheltuielile alternative la nivel social. Aceasta este și explicația accentuării nevoii de formare a resurse umane calificate, care să sprijine, să promoveze incluziunea socială.

Data fiind importanța domeniului 6 – resurse umane pentru categoriile vulnerabile, vom insista în prezentarea acestuia în cele ce urmează. O selecție a măsurilor indicative privind ocuparea grupurilor vulnerabile, cuprinse în domeniul de intervenție prioritară 6 – Resurse umane – este prezentată în Anexe.

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POS DRU) stabilește axele prioritare și domeniile majore de intervenție ale României în domeniul resurselor umane în vederea implementării

operațiunilor indicative și a asistenței financiare a Uniunii Europene prin Fondul Social European, în cadrul Obiectivului 1 “Convergență”, pentru perioada de programare 2007-2013.

Obiectivul general al POS DRU este dezvoltarea capitalului uman și creșterea competitivității pe piața muncii, prin asigurarea egalității de șanse pentru învățarea pe tot parcursul vieții, dezvoltarea unei piețe a muncii moderne, flexibile și inclusive, care să conducă, până în 2013, la o ocupare durabilă a 900.000 persoane.

Obiective specifice ale POS DRU sunt:

- Creșterea nivelului de educație și formare profesională prin programe educaționale și de formare profesională continuă specifice, inclusiv pentru persoane aparținând grupurilor țintă (tineri, șomeri de lungă durată, lucrători cu nivel redus de calificare, lucrători în vârstă, **persoane din grupurile vulnerabile**);
- Promovarea învățării pe tot parcursul vieții și asigurarea calității și relevanței EFPIC pentru piața muncii prin dezvoltarea de sistem și implementarea de reforme în domeniul educației și sistemelor de formare profesională;
- Dezvoltarea unei piețe a muncii moderne, flexibile și inclusive care să permită creșterea șanselor de ocupare/integrare durabilă pe piața muncii tinerilor, **persoanelor din grupurile vulnerabile**, și promovarea creării de locuri de muncă;
- Creșterea adaptabilității lucrătorilor, întreprinderilor și antreprenorilor;
- Promovarea spiritului și culturii antreprenoriale;
- Îmbunătățirea accesului la ocupare și a participării femeilor pe piața muncii, reducerea discriminării pe bază de gen;
- Creșterea incluziunii sociale a **categoriilor vulnerabile**.

Axele prioritare ale POS DRU

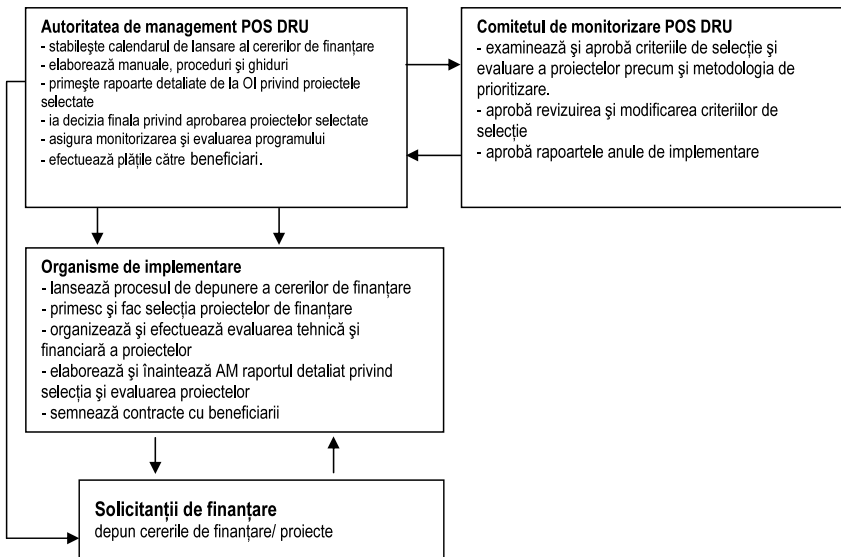
Axa	Domeniul major
1	Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere
2	Conectarea învățării continue la piața muncii
3	Creșterea adaptabilității forței de muncă și a întreprinderilor
4	Modernizarea Serviciului Public de Ocupare
5	Promovarea măsurilor active de ocupare
6	Promovarea incluziunii sociale
7	Asistență tehnică

Prioritățile avute în vedere pentru categoriile vulnerabile, cuprinse în Axele prioritare a domeniului dezvoltarea resurselor umane, așa cum rezultă din prezentarea de mai sus și din alocările financiare, sunt:

Axa⁹	Domeniul major	Intervenții conform domeniului major
Axa prioritară 1	Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere	<ol style="list-style-type: none"> 1. Acces la educație și formare profesională inițială de calitate; 2. Învățământ superior de calitate; 3. Dezvoltarea resurselor umane din sistemul educațional și de formare profesională; 4. Calitate în FPC; 5. Programe doctorale și post doctorale în sprijinul cercetării.
Axa prioritară 5	Promovarea măsurilor active de ocupare.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dezvoltarea și implementarea măsurilor de ocupare activă; 2. Promovarea sustenabilității pe termen lung în zonele rurale în termenii dezvoltării resurselor umane și ocupării
Axa prioritară 6	Promovarea incluziunii sociale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promovarea economiei sociale; 2. Dezvoltarea rețelei integrate de servicii sociale; 3. Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile la educație; 4. Promovarea de oportunități egale pe piața muncii; 5. Inițiative transnaționale pe piața globală a muncii.

⁹ Vezi și anexele 1, 2, 3, măsuri indicative pentru domeniile de intervenție, axele prioritare 1, 5, 6.

Schema sistemului de implementare a POS DRU

Organismele intermediare ale POS DRU

- 8 organisme intermediare regionale, aflate în subordinea MMSSF
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)
- Ministerul Educației și Cercetării – Direcția POS DRU
- Centrul Național pentru Dezvoltarea Învățământului Profesional și Tehnic

Programul Complement – detaliază elementele necesare pentru implementarea fiecărui domeniu major de intervenție din cadrul POS DRU.

Politici de ocupare pentru grupurilor vulnerabile cuprinse PND

Axele prioritare 2, 5 și 6 (vezi mai sus) ale domeniului resurse umane cuprind o serie de măsuri incluzive, destinate grupurilor vulnerabile/personelor în situație de risc/comunităților sărace care iau în considerare concluziile Consiliului European de la Lisabona din 2000, reafirmate la Consiliul European de la Feira din 2001 și Consiliul European de la Barcelona din 2002.

Acestea se referă atât la obiectivul general stabilit ca Uniunea Europeană să devină până în 2010 „ cea mai competitivă și mai dinamică economie din lume, bazată pe cunoaștere, capabila de creștere economică durabilă, cu locuri

de muncă mai multe și mai bune și o mai mare coeziune socială, cât și la dezvoltarea educației.

Într-un cuvânt, obiectivul propus la reuniunile enunțate mai sus ar fi schimbarea de paradigmă, care poate fi o certitudine prin folosirea cât mai eficientă a resurselor, orientate către investițiile în cunoștințe. Exemplu: educația, care contribuie la dezvoltarea personală, la coeziune socială și nu în ultimul rând la productivitate. La rândul ei, productivitatea influențează creșterea economică și reduce costurile sociale.

Concluziile Consiliului European de la Feira, solicitau statelor membre să identifice strategii coerente și măsuri practice pentru dezvoltarea învățării pe tot parcursul vieții, redate în Raportul Comisiei Europene din 2000, potrivit căruia învățarea continuă este cheia pentru asigurarea integrării sociale și pentru dobândirea de șanse egale.

Urmarea acestor concluzii, Consiliul European de la Barcelona din 2002 a aprobat un plan detaliat de lucru privind dezvoltarea sistemelor educaționale și de formare profesională din Uniunea Europeană în perioada 2001-2010.

Odată cu adoptarea obiectivelor programului de lucru Consiliul și Comisia au subliniat că transformarea UE în principala economie din lume, bazată pe cunoaștere va putea fi realizată numai dacă educația și formarea vor funcționa ca factori de creștere a economiei, cercetării, inovației și competitivității, susținute de creșterea numărului locurilor de muncă, a incluziunii sociale și a cetățeniei active.

a) Includerea tinerilor de 18 ani care părăsesc sistemul de protecție al statului în PND

După adoptarea strategiei de la Lisabona 2000), Consiliul European a recunoscut faptul că integrarea tinerilor în societate și în viața activă, precum și folosirea optimă a potențialului lor reprezintă elemente esențiale pentru atingerea la o creștere durabilă în Europa.

În baza aceleași strategii revizuite, Consiliul European a emis Rezoluția nr. 9.601/ 2004 privind măsurile de incluziune socială pentru tineri, iar în anul 2005 a fost adoptat **Pactul și Planul** European pentru Tineret și promovarea cetățeniei active. Pactul European pentru Tineret, identifica patru teme principale: vulnerabilitatea tinerilor, necesitatea solidarității intergeneraționale într-o societate pe cale de îmbătrânire, necesitatea îmbunătățirii competențelor tinerilor prin educație și formare, coerență în aplicarea politicilor privind tinerii.

Cele 4 teme enunțate mai sus au fost incluse în secțiunea tineret a H.G. nr.669/2006 privind aprobarea Strategiei naționale de incluziune socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului. Conform documentului menționat, ameliorarea situației tinerilor celor mai vulnerabili, eradicarea

sărăciei în rândul copiilor și promovarea inițiativelor împotriva eșecului școlar vor beneficia de o atenție specială, alături de inserției tinerilor pe piața muncii, autonomia și participarea lor activă la societate.

Comisia Europeană recunoaște ca prioritate pentru o cetățenie activă implementarea unor activități precum: dialogul social, parteneriatul public/privat, participarea, informarea, voluntariatul și încurajează partenerii sociali (angajatori și companii) să dea dovadă de responsabilitate socială, astfel încât prin angajamentul lor și acțiuni comune, parteneriale să contribuie la inserția profesională a tinerilor de 18 ani care părăsesc instituțiile de ocrotire, și integrarea acestora în viața socială.

Includerea persoanelor cu handicap în PND

Majoritatea priorităților din domeniul combaterii sărăciei și excluziunii sociale, în cazul persoanelor cu handicap au fost identificate în **Memorandumul Comun în Domeniul Incluziunii Sociale 2005 (Joint Inclusion Memorandum – JIM)**. Acestea vor fi susținute în continuare din fondurile Programului Phare 2005-2006 și ulterior, de prioritatea 3 a PND.

În conformitate cu JIM, cele mai urgente provocări în domeniul combaterii excluziunii sociale pentru grupurile vulnerabile, (vezi abordarea mainstreaming) sunt în domeniul ocupării, respectiv: creșterea ratei de ocupare pentru grupurile vulnerabile: tineri, persoane cu vârsta cuprinsă între 55-64 ani, șomeri de lungă durată, persoane din mediul rural, populația Roma și persoane cu dizabilități.

Am analizat mai sus prioritățile JIM de politică în domeniul combaterii sărăciei și excluziunii sociale în care am fixat reperatele intervențiilor prioritare, prin urmare, în același context al politicilor de ocupare, prevăzute în documentele subsecvente JIM (implementarea strategiilor privind romii, continuarea implementării legislației și a măsurilor care vor asigura accesul egal pe piața muncii tuturor persoanelor indiferent de sex, rasă sau origine etnică, religie sau credință, dizabilitate, vârstă sau orientare sexuală), ele se completează cu formarea aptitudinilor și motivației individului de a se autoadapta la o piață a muncii în schimbare, caz în care educația este un instrument de promovare a incluziunii sociale.

Documentul Comun de Evaluare a Politicilor de Ocupare (Joint Assessment Paper – JAP), a prevăzut această “provocare majoră” pentru România, care se va manifesta în 10 zone prioritare de intervenție și pentru care, una din soluții este monitorizarea atentă progreselor în domeniul ocupare. (vezi și anexele 1, 2, 3)

Includerea minorității romilor în PND

Conform raportului Comisiei (Barcelona 2002), un aspect important al provocărilor (demografice în cazul romilor) privește populația aptă de muncă,

întrucât creșterea economică rezultă și din participarea forței de muncă înalt calificate, iar educația și formarea au fost definite ca un factor cheie în influențarea economiei.¹⁰

Așa cum spuneam la începutul acestui capitol, soluția investiției pentru oportunitățile de educație permanentă adresată celor care au părăsit sistemul de educație formală, participarea acestora la nivelele superioare de educație, formare și instruire, focusate pe persoanele adulte mai puțin pregătite și sau cu mai puține șanse de a învăța este unul din factorii de succes al politicilor europene. Prin urmare, pe lângă flexibilitatea și permeabilitatea sistemelor de educație, politicile de ocupare pentru grupurile vulnerabile, pentru romi în subsidiar vizează (1) evaluarea pregătirii informale sau anterioare a „candidaților” la cursurile de educație și formare, urmate de formarea propriu zisă.

Un factor de succes în evaluarea pregătirii și aplicarea politicilor de ocupare și/ sau calificare/certificare îl reprezintă îmbinarea formării cu experiența la locul de muncă, pentru care sunt necesare module mai scurte și mai orientate, desfășurate pe o perioadă de timp mai redus.

În concluzie, dacă investițiile în domeniul ocupării sunt dublate de luarea în considerare a caracteristicilor individului, a condițiilor de pe piața muncii precum și unor stimulenți potriviți pentru încurajarea grupurilor dezavantajate, acestea vor reuși să încurajeze ocuparea, inclusiv a persoanele mai în vârstă.

Planul General de măsuri al Strategiei Guvernului de îmbunătățire a situației romilor, H.G 430/2001 și Rapoartele de monitorizare privind România – capitolul „Protecția și integrarea minorităților” au stat la baza elaborării măsurilor privind ocuparea din PND. De asemenea, în ultimii ani s-a pus accentul pe dezvoltarea mecanismelor instituționale de coordonare a politicilor adresate minorității romilor prin crearea Agenției Naționale pentru Romi (2004) și a birourilor regionale ale acesteia (2005) .

Problema ocupării a fost introdusă în toate programele Phare naționale ale ANR (vezi Phare 1998, 2000, 2002 și/sau ale MMSSF în parteneriat cu ANR (vezi Twining Late 2004/2005) și în programele Phare multianuale (vezi Programarea multianuala 2004-2006): programe de formare vocațională și angajare, de participare la sistemul educațional, măsuri destinate furnizării actelor de identitate, etc.

10 http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/commun-from-commision-oth-rmn-t02.pdf

O serie de alte măsuri care să contribuie la deplina implementare a Strategiei Guvernului României privind îmbunătățirea situației romilor, bază a JIM au fost incluse în PND¹¹, care vor contribui la:

- Creșterea ratei de participare școlară a copiilor din rândul minorității romilor, în toate ciclurile de învățământ;
- Creșterea numărului de persoane aparținând minorității romilor încadrate pe piața muncii prin programele de ocupare implementate de MMSSF/ANOFM;
- Creșterea numărului de persoane angajate, și în special a numărului de femei roma angajate;
- Creșterea numărului de profesioniști – mediatori sanitari și formatori din rândul minorității romilor;
- Eliberarea actelor de identitate pentru 80% din populația roma;
- Creșterea numărului de parteneriate strategice încheiate între Agenția Națională pentru Romi și structurile sale regionale, ministerele de resort, instituții, etc. cu responsabilități în implementarea măsurilor privind incluziunea socială a romilor.

Responsabilități în coordonarea procesului de implementare a politicilor privind ocuparea și a monitorizării progreselor revine Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, precum și Agenției Naționale pentru Romi. Principalii parteneri în procesul de implementare sunt: Ministerul Administrației și Internelor, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Ministerul Educației și Cercetării, Agenției Naționale pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, precum și autorităților administrației publice locale.

7.3.3. Programul de incluziune socială a grupurilor vulnerabile¹² SIP

Inclus în parteneriatul de țară pentru a sprijini îndeplinirea angajamentelor din (JIM) Memorandumul comun de incluziune socială semnat de Guvernul României cu Uniunea Europeană, în iunie 2005, programul urmărește îmbunătățirea condițiilor de trai și incluziunea socială pentru unele dintre cele mai **defavorizate** categorii de populație, printre care și minoritatea romilor.

Programul de incluziune socială a grupurilor vulnerabile, este finanțat printr-un împrumut contractat de Guvernul României de la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), în valoare de 59 milioane de euro, (47 Meuro împrumutați de la BIRD, 12 Meuro contribuție de la

11 Vezi prioritatea 3, obiective PND 2004 -2007 – Oferirea de oportunități de angajare pentru persoanele dezavantajate și excluse social;

12 Comunicat de presa al Guvernului României din 01.11.2006, www.guv.ro.

bugetul de stat și comunitățile locale), acordat pe o perioadă de 17 ani, cu o perioadă de grație de 5 ani și care va fi implementat pe o perioadă de 5 ani, data limită de retragere a sumelor acordate de BIRD este 2011.

Programul de incluziune socială va fi implementat de Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Fondul Român de Dezvoltare Socială și Agenția Națională pentru Romi și are patru direcții prioritare de acțiune:

1. Prima dintre acestea, pentru care se alocă 11,7 milioane euro din împrumutul BIRD, vizează un program de intervenții prioritare, cum ar fi: intervenții de urgență în infrastructura comunitară, *incluzând drumurile, alimentarea cu apă și sistemul de salubritate*, în comunitățile defavorizate, inclusiv în comunitățile locuite de romii, serviciilor sociale (*educație, sănătate și asistență socială*) și asistență tehnică și instruire pentru realizarea acestor subproiecte. Această componentă va fi implementată de Fondul Român de Dezvoltare Socială, www.frds.ro.

2. A doua componentă, pentru care se alocă 6,1 milioane euro din împrumutul BIRD, se referă la educația timpurie și vizează accesul la educație preșcolară al copiilor având vârste cuprinse între 3 și 6 ani, inclusiv al copiilor provenind din grupuri defavorizate, precum minoritatea roma, concomitent cu reabilitarea, consolidarea, extinderea și dotarea cu mobilier și materiale didactice a unui număr de circa 70 de creșe și grădinițe, localizate în zonele defavorizate, inclusive în cele locuite romi. Programul va fi implementat de Ministerul Educației și Cercetării. Mai multe informații la www.mmssf.ro.

3. A treia componentă, pentru care se alocă 28,6 milioane Euro din împrumutul BERD, va acoperi trei programe din domeniul protecției sociale: pentru persoanele cu handicap, pentru tinerii de peste 18 ani care părăsesc centrele instituționalizate și pentru victimele violenței în familie. Proiectul se va axa pe reabilitarea facilităților de îngrijire pentru persoane cu dizabilități, construirea de noi instituții de asistență, instruirea personalului și acordarea de servicii de consultanță ocupațională persoanelor cu dizabilități. În mod similar, aceasta va stabili o rețea națională de servicii integrate pentru tinerii expuși riscurilor și va susține serviciile pentru victimele violenței în familie. Programul vizează și reabilitarea sau construirea unor spații noi pentru aceste grupuri vulnerabile, dotarea cu mobilier și echipamente de specialitate, perfecționarea personalului, publicitate, pregătirea și implementarea unei strategii de informare, educare și comunicare. Proiectul va fi gestionat de Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei (MMSSF). Mai multe informații la www.mmssf.ro.

4. Componenta a patra a proiectului, pentru care se alocă 800.000 euro din împrumutul BERD vizează dezvoltarea capacității instituționale a Agenției Naționale pentru Romi (ANR) de a evalua și monitoriza proiectele care vizează populația roma, efectele acestor proiecte și domeniile viitoare de intervenție. Mai multe informații la www.anr.gov.ro.

Sumele necesare rambursării împrumutului, achitării dobânzilor și a comisioanelor aferente, precum și contribuția României la finanțarea bugetului vor fi asigurate de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Finanțelor Publice, Ministerului Economiei și Comerțului și Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei.

7.3.4. Programarea multianuală Phare 2004 – 2006

Programarea multianuală PHARE 2004-2006¹³ este un exemplu concret de instrument financiar de pre-aderare de tip Phare, care va pregăti intervențiile viitoare, ulterior aderării, pentru accesarea **instrumentelor Structurale**.

Programul multianual 2004-2006 reprezintă atât o consolidare a procesului, cât și o extindere în cadrul unor domenii abordate anterior și a altora noi, fiind sprijinit și de un program de conștientizare și informare, destinat să încurajeze romii și comunitățile locale în care aceștia trăiesc.

Obiectivul general al programului este consolidarea cadrului instituțional la toate nivelurile pentru a sprijini implementarea măsurilor specifice pentru îmbunătățirea situației romilor la nivelul comunităților.

Scopul programului este promovarea incluziunii sociale a romilor și întărirea capacității instituționale, precum și a pregătirii instituțiilor publice la nivel național, județean și local pentru a lucra împreună cu reprezentanții romilor.

Programul are ca obiectiv principal formarea/consolidarea cadrului instituțional, și, de asemenea, urmărește îmbunătățirea mediului educațional în anumite scoli. Alte aspecte ale programului includ forța de muncă, economia și protecția copilului, sunt abordate de ministerele și agențiile corespunzătoare ca parte a responsabilităților lor de la nivel național. Acest aspect este com-

13 Implementarea programului Phare 2004-2006 și a Programului de Incluziune Socială coincide cu începerea elaborării și implementării în România a unei noi inițiative “Deceniul de Incluziune a Romilor 2005-2015”, care presupune elaborarea altor planuri de acțiune și o metoda inovativă de participare, coordonare și implementare, compatibile cu politicile sectoriale ale Uniunii Europene. (sociale, regionale, de sănătate, de educație, infrastructură, combaterea discriminării, promovarea egalității de șanse etc.)

patibil cu aplicarea principiului de „mainstreaming” a problematicii romilor ca parte a procesului de pregătire pentru Fondurile Structurale. Implementarea Programului Multianual PHARE 2004-2006 a început în anul 2005, finalizarea sa fiind prevăzută la sfârșitul anului 2009.

Fișa sectorială a programului multianual prevede o alocare totală de **43,93 milioane Euro** (din care 8.93 milioane Euro reprezintă cofinanțarea din partea Guvernului României) și are în vedere două priorități:

– **Prioritatea 1.** „Întărirea capacității instituționale și construirea de parteneriate în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață ale Romilor și a și a imaginii acestora.” și

– **Prioritatea 2** „Îmbunătățirea accesului la educație al comunităților dezavantajate”.

Instituțiile responsabile pentru implementarea activităților prevăzute de fișa sectorială sunt Secretariatul General al Guvernului /**Agenția Națională pentru Romi** pentru Prioritatea 1, și, respectiv, **Ministerul Educației și Cercetării** pentru Prioritatea 2.

Prioritatea 1 va fi „acoperită” în trei etape, corespunzătoare a trei fișe de proiect pentru anii 2004, 2005 și 2006.

Etapa 1. Fișa de proiect PHARE 2004, în valoare totală de **4,5 milioane Euro**.

a) Prevede activități de consolidare instituțională a Agenției Naționale pentru Romi, precum și a unor instituții implicate în implementarea Strategiei Naționale de Îmbunătățire a Situației Romilor, inclusiv a ONG-urilor române.

b) Prevede alte activități: elaborarea unei metodologii de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei Naționale de Îmbunătățire a Situației Romilor și pregătirea instituțiilor implicate în acest proces;

c) Prevede realizarea unei estimări a numărului de persoane de etnie roma care nu au acte de identitate;

d) Prevede desfășurarea unor campanii de conștientizare și informare pentru reducerea discriminării persoanelor de etnie roma și, respectiv pentru informarea persoanelor de etnie roma cu privire la drepturile pe care le au.

Etapa 2. Fișă de proiect 2005, parte a aceluiași program sectorial, constă în implementarea unei Scheme de investiții, ce va avea ca obiective principale reducerea semnificativă a numărului persoanelor fără acte de identitate și/sau stare civilă și proprietate, și, facilitarea accesului la servicii sociale, ajutoare de stat și piața muncii pentru persoanele de etnie roma care sunt excluse de la aceste beneficii sociale. Suma totală prevăzută pentru această Fișă de proiect este în valoare de **3.33 milioane Euro** din care 0.83 milioane Euro reprezintă contribuția Guvernului României.

Etapa 3. Fișă de proiect 2006, prevede o schemă de investiții în valoare totală de **18 milioane**

Euro (din care 4,5 milioane Euro reprezintă contribuția Guvernului României). Schema de investiții va finanța proiecte inclusive în domeniile locuire, mică infrastructură, sănătate, pregătire vocațională și activități aducătoare de venit, și va avea la bază conceptul de dezvoltare comunitară. O campanie de conștientizare și informare pentru reducerea discriminării persoanelor de etnie roma, va însoți componenta de granturi.

Prioritatea 2 a Programului multianual PHARE 2004-2006 are în vedere “îmbunătățirea accesului la educație al comunităților dezavantajate” și constituie o continuare a celor două programe asemănătoare pe care Ministerul Educației și Cercetării le-a implementat, respectiv Programul PHARE 2001, Accesul la educație al grupurilor dezavantajate, cu focalizare pe romi, și Programul PHARE 2003, Accesul la educație al grupurilor dezavantajate. Valoarea totală destinată **Priorității 2** este de **17,1 milioane Euro**, din care **3,6 milioane Euro** reprezintă contribuția Guvernului României.

Capitolul 8

Studii de caz privind măsurile de ocupare pentru grupurile vulnerabile

Stimularea angajării de funcționari romi de către administrațiile locale și serviciile publice

1. Descriere generală

Alianța pentru Unitatea Romilor este o organizație apolitică ce reunește în rândurile sale cetățeni români (în principal, etnici romi), organizații, asociații, uniuni, colectivități și comunități locale de romi fără a exclude prezența în rândurile sale a persoanelor de altă etnie.

Printre obiectivele principale vizate de AUR putem enumera: constituirea unor grupuri de intelectuali din rândul romilor care să stabilească și să evidențieze prioritățile în promovarea socială și economică a romilor; emanciparea socio-profesională a romilor; afirmarea, păstrarea și îmbogățirea limbii romani prin activități culturale și artistice; îmbunătățirea participării școlare.

Realizările AUR au fost participarea la construirea de case pentru romii din localitatea Mihail Kogălniceanu (județul Constanța), implementarea unui program de educație în grădinița Cerăt (județul Dolj) și acordarea de ajutoare materiale (haine și medicamente) în comunități locuite de romi.

Proiectul „Stimularea angajării de funcționari romi de către administrațiile locale și serviciile publice” s-a desfășurat de la 10. 05. 1999 până la 10. 05. 2000 în județele Ialomița, Buzău, Iași, Cluj, Timiș, Dolj și în municipiul București.

Proiectul și-a propus inițierea unor schimbări instituționale bazându-se pe parteneriatul între autoritățile județene și locale, organizații neguvernamentale și comunitățile de romi. Pornind de la premisa că stimularea angajării de romi în administrațiile locale și serviciile publice ar contribui la creșterea încrederii în aceste instituții și ar duce la o rezolvare eficientă a problemelor specifice etniei, proiectul s-a dovedit a fi necesar și adaptat situației acestei minorități.

Obiectivele generale: au fost crearea de punți de comunicare și cooperare între instituțiile publice și comunitatea de romi; creșterea gradului de toleranță și încurajarea diversității culturale; schimbarea percepției și a mentalității autorităților locale și a din serviciile publice în ceea ce privește populația de romi; reducerea neîncrederii și ostilității, combaterea stereotipurilor și stimularea cooperării interetnice; stimularea angajării romilor în administrația locală și în serviciile publice ca o parte importantă a soluționării problemelor de incluziune socială.

Obiectivele specifice vizate prin implementarea activităților planificate au fost: organizarea și dezvoltarea unei rețele de informare și pregătire a romilor

care să cuprindă 7 județe; crearea de competențe de a lucra în administrația locală și instituțiile publice prin cursuri de instruire pentru postul de funcționari publici; asigurarea stagiului de practică în instituțiile de administrație publică; angajarea unui număr de cel puțin 50 romi ca funcționari publici prin concurs în condițiile legii; monitorizarea activităților desfășurate și descoperirea strategiilor alternative de rezolvare a problemelor; evaluarea eficienței și eficacității programului și elaborarea unui raport care să descrie și să analizeze problemele întâmpinate; identificarea căilor pentru extinderea acestor activități în alte județe în care ponderea romilor în totalul populației este ridicată.

2. Context local/instituțional al dezvoltării proiectului

Slaba integrare socio-profesională cu care se confruntă în ultimii ani populația roma este legată de două probleme majore ale etniei romilor, respectiv nivelul de educație foarte scăzut (rata analfabetismului este de 44% la bărbați și 59% la femei) și accesul redus pe piața muncii.

Datorită veniturilor scăzute, a lipsei ocupațiilor și a nivelului scăzut de educație, interacțiunile etniei romilor cu sistemul de protecție socială sunt foarte frecvente. De aceea, romii sunt principalii beneficiari ai serviciilor și prestațiilor de protecție socială.

De asemenea, izolarea comunităților de romi s-a manifestat prin dificultățile crescânde pe care autoritățile locale și serviciile publice le au în a-și exercita funcțiile în aceste comunități iar, pe de altă parte, lipsa de comunicare a contribuit la degradarea relațiilor și structurilor comunitare. Astfel, s-a apreciat că „Dacă pentru 1992 situația era îngrijorătoare, pentru 1999 ea a devenit alarmantă și necesita soluții concrete de rezolvare”.

3. Metodologia implementării proiectului

Proiectul a avut 4 coordonatori în cele 4 noduri de rețea: 1 pentru județele Iași, Cluj, Dolj, Timiș și câte unul pentru județele Ialomița, Buzău și București. De asemenea, un consultant a supervizat derularea proiectului în toate cele 7 județe.

În cadrul primei etape de crearea grupului de suport și monitorizare au fost formate grupurile din reprezentanți ai autorităților locale și ai serviciilor publice precum și din reprezentanți ai comunităților de romi, fiind atrase în proiect persoanele cheie din administrația locală și serviciile publice (Primar, Prefect, Secretar, Președintele Consiliului Județean și Local, Director Direcția de Muncă).

Grupurile de suport și monitorizare au programat ședințe de lucru pentru asigurarea coerenței programului și atingerea obiectivelor propuse, frecvența ședințelor stabilindu-se în funcție de etapele specifice din program.

În etapa de recrutare și selecția a candidaților, cu ajutorul structurilor din teritoriu ale Alianței pentru Unitatea Romilor și cu sprijinul Catedrelor de Asistență Socială, s-au recrutat absolvenții romi care aveau cel puțin 12 clase.

Recrutarea candidaților eligibili pentru a urma cursurile derulate în cadrul proiectului s-a desfășurat prin intermediul anunțuri în mass media la nivel local și național, prin dezvoltarea relațiilor informale la nivelul autorităților locale și prin afișaje în locuri publice care prezintă interes din punct de vedere al proiectului (Direcții de Muncă, licee și școli profesionale, universități s.a).

Interviul pentru selecția cursanților s-a centrat pe următoarele patru teme principale: motivația pentru curs, abilitățile pe care candidații le dețin și care-i recomandă pentru participarea la curs și pentru angajarea în administrația locală, care este – în opinia fiecărui candidat – cea mai importantă problemă cu care se confruntă populația de romi în prezent și ce post din administrația locală sau serviciile publice și-ar dori să ocupe și ce ar face din această poziție pentru etnicii romi. În urma studierii dosarelor și a susținerii interviului 146 de candidați au fost declarați admiși.

Profesori din cadrul Catedrelor de Asistență Socială (în orașele în care există astfel de facultăți), specialiști din cadrul instituțiilor implicate în proiect și cercetători din domeniul socialului și politicilor publice au susținut cursuri zilnic pe parcursul a 4 ore. Cursurile au durat 4 luni de zile cu următoarea curricula:

1. Legislația specifică administrației locale și a serviciilor publice precum și structura organizațională a acestora;
2. Relații interpersonale și elemente de teoria comunicării și a comportamentului;
3. Noțiuni de birotică, secretariat și administrare în organizație;
4. Elemente de dezvoltare comunitară;
5. Teoria și practica asistenței sociale.

Cursurile s-au finalizat printr-un examen de absolvire în urma căruia li s-au înmănat cursanților un certificat de absolvire avizat de instituțiile de specialitate pe baza rezultatelor obținute și a frecvenței.

Pe durata instruirii cursanții au beneficiat de burse lunare și le-au fost suportate cheltuielile legate de școlarizare (cursuri, rechizite).

Angajarea romilor și asistarea lor pe parcursul programului s-a realizat prin orientarea, după prima luna de cursuri, de către grupul de suport și monitorizare a candidaților spre posturile nou create în urma acestui program sau spre cele deja disponibile.

La finalul cursurilor de instruire și orelor de practică autoritățile județene și locale au organizat concursuri publice la care au participat și absolvenții cursurilor din program.

4. Rezultate/efecte/impact

La finalul cursurilor de instruire și orelor de practică autoritățile județene și locale au identificat posibilitatea organizării concursurilor publice la care să participe și absolvenții cursurilor din program, fiind eligibile următoarele posturi:

1. Direcția pentru Protecția Copilului – lucrător social;
2. Primărie (Serviciul de Asistență Socială, Autoritate Tutelară – lucrător social, gardian public);
3. Prefectura – inspector de specialitate cu studii superioare;
4. Direcția de Muncă și Protecție Socială – monitor piața muncii (care asigură legătura între cererea și oferta de muncă pentru membrii etniei);
5. Direcția de Muncă și Protecție Socială – reprezentant pentru distribuția muncilor publice pentru cei care primesc ajutor de șomaj, alocație de sprijin și ajutor social;
6. Prefectura, Primărie, Direcția de Muncă și Protecție Socială – consilier legislativ (să facă cunoscute legile, să ajute la eliberarea autorizațiilor pentru diferite activități, să sprijine în elaborarea diverselor cereri provenite din rândurile etniei);
7. Inspectoratul pentru Cultură – instructor și inspector cultural (responsabil cu menținerea tradiției etniei);
8. Direcțiile Sanitare Județene, Direcția pentru Protecția Copilului, Primărie, Prefectură, Direcția de Muncă și Protecție Socială – responsabil cu planificarea familială, problematica SIDA și drogurilor;
9. Centrul de Primire Minori, Inspectoratele Județene pentru Handicapați – lucrători și asistenți sociali;
10. Consiliul Județean – inspector de specialitate la Serviciul de Control Comercial.

Obiectivul general al proiectului s-a realizat în proporție de 80% deoarece nu toți absolvenții cursului s-au angajat.

La finalul proiectului s-a constatat că s-a reușit pregătirea celor 146 de tineri romi în domeniul administrației publice și societății civile; angajarea unei părți din aceștia; conștientizarea reprezentanților administrației locale și serviciilor publice de necesitatea angajării unor funcționari romi; creșterea încrederii în forțele proprii pentru absolvenții cursurilor; crearea unor canale mai eficiente de comunicare între romi și reprezentanții administrației.

La nivelul autorităților locale s-a constatat refuzul unor primari de a supune în ședințele de consiliu propunerea cu privire la suplimentarea organigramei cu locuri pentru romi, optarea din partea primăriilor pentru cursanți cu studii superioare și oferirea unor remunerații mai mici în cadrul serviciilor unde romii urmau să fie angajați.

5. Sustenabilitate/continuitate

Acceptarea cursanților la practică, mediatizarea proiectului și propunerea din partea autorităților locale de a angaja cursanții din program necesită în continuare efectuarea de lobby pe lângă persoanele influente pentru a determina suplimentarea organigramelor în vederea angajării.

Procesele de descentralizare și restructurare din administrația publică au determinat ca șansele de angajare să scadă simțitor.

CENTRU DE INCLUZIUNE PROFESIONALĂ PENTRU ROMI BURSA LOCURILOR DE MUNCĂ PENTRU ROMI Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună

Unul din cele importante programe dezvoltate de Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună are în componența sa trei proiecte cu finanțare UE derulate începând cu 2002.

Programul a fost inițiat cu un proiect de dimensiuni reduse (finanțare de 2500 euro, UE, 2002) prin care organizația și-a propus realizarea unei agenții de plasare a forței de muncă pentru romi. Având în vedere caracterul experimental al proiectului, dar și bugetul redus a fost aleasă o zonă urbană dezavantajată, de mici dimensiuni (Plopeni, județul Prahova). Scopul general al proiectului a fost de a iniția o bursă a locurilor de muncă pentru romi. A fost realizată o diagnoză la nivelul comunității de romi pentru a identifica cererea de locuri de muncă și un studiu al pieței muncii în scopul de a determina oferta de locuri de muncă disponibile. În 2003 a fost organizată prima bursă a locurilor de muncă pentru romi, unde au fost prezenți 12 angajatori și câteva sute de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. La bursă au fost invitați și reprezentanți ai autorităților locale sau decidenți politici.

Cel de al doilea proiect, „Facilitarea accesului romilor pe piața muncii” s-a derulat în București, Cluj, Galați, Craiova și Iași, unde au fost organizate burse ale locurilor de muncă. Proiectul a fost implementat de **Agenția Împreună** în parteneriat cu **ANOFM** (responsabil cu coordonarea în teritoriu a agențiilor locale de ocupare a forței de muncă) și patru organizații care au avut ca atribuții organizarea cursurilor de recalificare în județele:

- Cluj – Asociația pentru emanciparea femeilor rome
- Iași – Asociația tinerilor romi-Romanitin
- Galați – Alianța pentru Unitatea Romilor Galați
- Craiova – Asociația Romano-Eurodrom

Proiectul a avut ca obiectiv general crearea unor forme de suport pentru integrarea pe piața muncii a romilor. Având în vedere că, adesea, nu doar dezechilibrele dintre cerere și ofertă creează o slabă prezență a romilor pe piața muncii ci și prezența unui cumul de factori de excluziune la nivelul comunităților, a fost elaborat un studiu de piață. Astfel au fost identificate principalele oferte profesionale pentru romii din cele 5 orașe și condițiile specifice pentru fiecare zonă în parte. Studiul a fundamentat măsurile luate în cadrul proiectului, care nu au vizat crearea unor mecanisme artificiale ci au ținut seama de caracterul de piață liberă și concurențială. Este poate cel mai important element care a contribuit la asigurarea continuității rezultatelor obținute în cadrul proiectului.

Cea de a doua componentă a proiectului, calificarea profesională a romilor a cuprins un număr de 220 de romi (din care peste 40% femei) care au beneficiat de cursuri de calificare în meserii solicitate pe piața muncii: ospătar-bucătar, operator PC, zidar, instalator, croitor. Costurile pentru un angajat au fost de 370 de euro, comparativ cu costurile estimate de ANOFM la peste 800 euro pentru fiecare persoană reintegrată pe piața muncii.

Al treilea proiect a fost finanțat de UE cu 18.000 euro. Centrul de incluziune pentru romi a propus o abordare cu o componentă solidă de intervenție socială. Modelul de intervenție a fost preluat de la organizații neguvernamentale din Spania și Irlanda, care au experimentat structuri similare și are ca obiectiv principal facilitarea înscrierii romilor în bazele de date ale ANOFM pentru a beneficia de toate drepturile legale pe care le are o persoană aflată în căutarea unui loc de muncă. Proiectul a fost implementat la nivelul municipiului București și a avut ca beneficiari direcți 150 de persoane de etnie roma și personalul din instituțiile partenere (Agenția Municipală pentru Ocuparea Forței de Muncă, Agențiile de Sector pentru Ocuparea Forței de Muncă din cele 6 sectoare din București și experții pe problemele romilor din cadrul primăriilor de sector).

Intervenția s-a derulat pe trei paliere:

- instituții cu atribuții în domeniul ocupării forței de muncă – agențiile de ocupare a forței de muncă;
- persoane aflate în căutarea unui loc de muncă;
- angajatori.

Ca și la proiectul anterior, componenta de intervenție a fost fundamentată de realizarea unui studiu realizat la nivelul Municipiului București („Tânăr rom – caut loc de muncă”. Dimensiuni ale participării romilor pe piața muncii – studiu de caz pe municipiul București).

Secțiunile următoare, impact și continuitate vor face referiri la toate cele trei proiecte, având în vedere că influențele între acestea sunt inseparabile. De altfel, însăși modul de consolidare a tipului de intervenție într-un program coerent este un model de bună practică pentru furnizorii de servicii și decidenții din domeniul ocupării. În rapoartele de monitorizare a implementării strategiei romilor, la capitolul *Ocupare* proiectele de mai sus sunt menționate ca modele de succes.

Rezultate/efecte/impact

- Maniera de intervenție intuitivă, prezentă în cele mai multe din proiectele din domeniul social, a fost înlocuită cu o componenta de diagnoză prezentă în toate cele trei proiecte, care a asigurat o bună cunoaștere a grupurilor țintă și a condițiilor specifice în care au fost implementate activitățile de intervenție.
- În baza studiilor realizate au fost făcute către instituțiile statului recomandări de îmbunătățire a ocupării forței de muncă de către romi.

- Un număr de 220 de romi au beneficiat de cursuri de calificare în meserii solicitate pe piața muncii în cadrul proiectului „Facilitarea accesului romilor pe piața muncii”; 150 de romi au beneficiat de cursuri de formare; le-a fost facilitată angajare la 120 de romi în proiectul „Centrul de incluziune pentru romi”.
- Au fost create premisele necesare pentru dezvoltarea unor acțiuni la nivel național în vederea ocupării forței de muncă în rândul romilor, datorită parteneriatului stabil între organizațiile neguvernamentale ale romilor implicate în proiect și Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă.
- Organizația a avut o contribuție importantă în elaborarea legislației din domeniul ocupării forței de muncă. Astfel, în legea 76/2002 a fost modificată definiția șomerului prin adoptarea unei accepțiuni extinse. Astfel, șomer este nu doar persoana beneficiară a indemnizației de șomaj ci și persoana aflată în căutarea unui loc de muncă. Propunerea a fost acceptată de MMSSF, se regăsește în lege și a făcut posibilă asigurarea unui cadru legal pentru crearea unor măsuri de sprijini destinate romilor. De asemenea, au fost făcute demersuri pentru modificarea legislației care reglementează profesiile independente. Cea mai importantă propunere vizează ca pentru meseriile tradiționale să nu se ceară studii de specialitate sau studii medii, ci testarea aptitudinilor.
- Cele trei proiecte au avut o componentă semnificativă de diseminare a rezultatelor, dar și a metodelor inovative realizate. Membri echipelor de lucru au avut o prezență constantă în mass-media.
- Prin centrul de incluziune au fost create parteneriate stabile între instituțiile publice și organizațiile roma. Spre exemplu, în fiecare agenție din zonele în care s-a derulat proiectul a fost desemnat un reprezentat al romilor pentru a media relația șomer – instituție.
- Bursele de locuri de muncă pentru romi create sunt adaptate fluctuațiilor pe piața muncii și țin seama de sezonalitatea unor meserii căutate.
- Organizația a fost membră în comisia de coordonare a burselor locurilor de muncă organizate la nivelul național de către Agenția Națională de Ocupare Profesională.
- Organizația este partener a MMSSF, iar reprezentanți ai acesteia fac parte din Comisia ministerială pentru romi.

Continuitate

- A fost creat un model lucru eficient în colaborarea organizațiilor neguvernamentale ale romilor și Agenția Națională de Ocupare Profesională, care poate fi reluat cu ocazia altor inițiative comune.
- Instituțiile partenere și-au asumat obligații, în toate proiectele implementate, de a asigura suport beneficiarilor și după încetarea

finanțării. Organizațiile române partenere asigură monitorizarea beneficiarilor proiectelor iar în cazul ANOFM, aceasta are obligația prin lege ca absolvenții cursurilor să fie monitorizați pe o perioadă de 6 luni de la absolvire, în vederea asigurării de locuri de muncă.

- Centrele de incluziune sunt integrate într-o rețea de instituții care cuprinde și furnizori de servicii sociale – direcții ale CL, ONG-uri care oferă astfel de servicii (ex. pentru romi care nu au acte de identitate). Resursele financiare limitate nu permit preluarea acestor servicii și responsabilități la nivelul centrelor de incluziune.
- Conform planificării în domeniul ocupării, organizația va crea o rețea de centre de incluziune în perioada 2005-2008. Extinderea acestora se va realiza în etape și are în vedere, în primul rând, centrele urbane în care ponderea populației roma este semnificativă. După asigurarea funcționalității acestora, centrele vor fi preluate de ANOFM.
- A fost inițiată Bursa locurilor de muncă la nivelul fiecărui județ. Bursele locurilor de muncă nu au avut caracterul unor evenimente cu obiective punctuale ci au facilitat crearea unor mecanisme de încurajare a accesului pe piața muncii a romilor.
- Organizația va propune pentru finanțare un nou proiect care prevede focalizarea pe un grup țintă extrem de dezavantajat: femeile roma. Proiectul ține seama de particularitățile grupului țintă: status, grad redus de educație, lipsa unei calificări. Intervenția va depăși cadrul domeniului ocupării și se va încerca introducerea unui element de emancipare, de contrabalansare a modului tradițional în care este percepută femeia roma.

„Formarea asistenților sociali pentru romi în cadrul consiliilor locale” Consiliul Județean Giurgiu

Sursa de finanțare: PHARE / Dezvoltarea Societății Civile 2000, Componenta 4

Aplicant: Consiliul Județean Giurgiu

Parteneri: Prefectura Giurgiu, AJOFM, Asociația Democratică a Romilor Giurgiu

Buget (suma cheltuită): 23.400 Euro din care 15,826 finanțare UE și 8540 contribuția partenerilor

Proiectul a avut ca obiectiv specific instruirea a 25 de lucrători sociali care să reprezinte comunitățile de romi în relația cu autoritățile publice. Principalul criteriu de selecție al unităților administrative a fost ponderea semnificativă a comunităților de romi (peste 5%).

Selecția participanților la curs a fost realizată de Asociația Democratică a Romilor Giurgiu care ulterior s-a implicat și în clarificarea situației de angajare a asistenților în cadrul primăriei. Începând cu luna ianuarie 2003 au fost inițiate demersurile de contractare a Casei Corpului Didactic, în vederea susținerii cursurilor de instruire. Cursurile au fost organizate în perioada februarie – mai 2003 și au avut și o latură aplicată fiind discutate analizate cazuri reale. Curricula a fost centrată pe metode și tehnici de intervenție în asistență socială și legislație. Suporturile de curs au fost elaborate de AJOFM care a mai avut ca atribuții și elaborarea documentației pentru înscrierea cursanților, intermedierea relației contractuale cu Casa Corpului Didactic și facilitarea evaluării performanțelor cursanților și a examinării finale a acestora. Cursurile au fost urmate de o perioadă de practică monitorizată de echipa Consiliului Județean Giurgiu.

Pe parcursul desfășurării perioadei de practică, Consiliul Județean a inițiat demersurile pentru angajarea asistenților sociali, în cadrul consiliilor locale, la terminarea cursului. Pentru consiliile locale Găujan, Slobozia și Frățești au fost asigurate și dotări pentru spațiile de lucru ale lucrătorilor sociali.

La finalul proiectului au fost angajați 17 lucrători sociali din cei 24 care au finalizat cursul (unul s-a retras din motive de sănătate înainte de evaluarea cursanților). Toți absolvenții cursurilor care au fost angajați de primărie sunt considerați un câștig pentru primărie. Le-a fost delegată responsabilitatea în gestionarea activităților de asistență socială (VMG, alocații pentru monoparentale, atribuții în protecția copilului) pentru întreaga localitate nu doar pentru comunitățile de romi. De asemenea, intervenția lucrătorilor nu este limitată doar la atribuțiile de asistent social ci sunt asumate și responsabilitățile de mediator sau cele de planificare a intervenției la nivel comunitar. La nivelul a patru consilii locale se întocmesc proiecte pentru comunitățile dezavantajate. Spre exemplu, în comuna Slobozia au schițat un proiect (infrastructură) care urmează a fi depus pentru finanțare.

O parte din cei angajați mențin legătura cu Consiliul Județean fie prin solicitarea unor informații despre finanțări fie pentru clarificarea unor prevederi ambigue din legislația adoptată în ultima perioadă.

Dificultăți în implementarea proiectului:

- Baza de selecție extrem de restrânsă a potențialilor candidați pentru curs. Numai într-o localitate au fost identificate două sau mai multe persoane cu studii medii disponibile pentru participarea la cursuri. În cazul a cinci consilii locale au fost acceptate candidaturile unor persoane de etnie ne-roma din cauza faptului că nu au fost identificați absolvenți cu studii liceale. În localitățile în care au existat cel puțin două cereri au fost organizate selecții coordonate de primar sau angajați ai consiliilor locale. Spre exemplu, la Slobozia, au fost prezente la

selecție trei persoane iar alegerea participantului la curs a fost decisă de primar în urma unei lucrări scrise care a avut ca subiect elaborarea unor proiecte sociale pentru comunitățile de romi.

- Au apărut probleme în ceea ce privește clarificarea modalității de angajare a asistenților după terminarea cursurilor fapt care a determinat întârzieri în derularea proiectului.
- Reticența, în faza inițială a proiectului, a reprezentanților consiliilor locale și a primarilor cu privire la reușita integrării profesionale a cursanților.
- Lipsa resurselor financiare la nivelul consiliilor locale necesare salarizării unei persoane care să aibă atribuții exclusive de asistență socială.

Impact

- Dezvoltarea unui parteneriat durabil între administrația publică locală și organizațiile neguvernamentale ale romilor. Colaborarea dintre instituțiile publice de interes județean, cele locale și ONG-uri a făcut posibilă reușita proiectului și asigurarea sustenabilității. De asemenea, parteneriatul s-a dovedit funcțional și prin existența unor legături ulterioare încetării finanțării între instituțiile implicate în proiect.
- Au fost pregătite 24 de persoane pentru profesia de lucrător social din care 17 au fost angajate în administrațiile locale, salariile fiind plătite de consiliile locale. Astfel este confirmată calitatea pregătirii profesionale ale asistenților sociali dar și relevanța proiectului.
- Toate cele 17 consilii locale care au angajat inițial lucrători sociali aveau aceste poziții vacante, atribuțiile fiind preluate de agentul agricol sau operatorul de rol. Angajarea unei persoane cu atribuții exclusive de asistență socială a însemnat o îmbunătățire semnificativă a calității gestionării beneficiilor de asistență socială, o comunicare eficientă cu DPC-SPAS și posibilitatea dezvoltării unor proiecte locale inițiate la nivelul consiliului local sau al comunității.
- La nivelul a trei consilii locale au fost asigurate condiții minime pentru desfășurarea activității lucrătorilor sociali iar pentru partenerii în proiect echipamente necesare activităților specifice după încetarea finanțării (echipamente electronice și mobilier, achiziționate și distribuite: un set birou și un computer Prefecturii Giurgiu, un set birou și un aparat telefon/fax pentru Asociația Democratică a Romilor Giurgiu, și câte un calculator pentru Primăria Slobozia și Primăria Fratesti și Primăria Găujani).

Continuitate

1. Din cei 17 lucrători sociali angajați imediat după finalizarea cursurilor au rămas în consiliile locale, la data evaluării, 14 lucrători sociali remunerați exclusiv din bugetele locale.

2. În prezent, Asociația Democrată a Romilor monitorizează rețeaua de lucrători sociali și asigură medierea cu instituțiile județene.
3. Consiliul Județean oferă consultanță și asistență tehnică lucrătorilor sociali în domeniul asistenței sociale sau scriere de proiecte.
4. Cu sprijinul organizațiilor sau a instituțiilor implicate în proiect, după angajare lucrătorii sociali au mai participat la cursuri de scurtă durată cu tematică de asistență socială, cursuri de operare calculator sau pe teme specifice privind situația romilor.

Proiect de dezvoltare comunitară – Nușfalău, jud. Sălaj Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună

Scopul general al proiectului a fost de a îmbunătăți nivelul de trai al comunității de romi din Nușfalău afectată de grave probleme (lipsa locurilor de muncă, condiții de locuit inumane, acces redus la servicii medicale, educație și de asistență socială).

Proiectul de construcție a locuințelor și de investiții în infrastructura comunităților de romi din Nușfalău a cunoscut o implementare secvențială având în componență o serie de proiecte implementate începând cu 1996.

Primul proiect derulat pe o perioadă de 3 ani a fost realizat de Misiunea în România a Medicilor fără Frontiere, Spolu Internațional Olanda și Romani Criss. Începând cu 1999, proiectul a fost continuat de Agenția de dezvoltare „Împreună” – România și Spolu Internațional – Olanda. Proiectul s-a adresat comunității romilor din Nușfalău și a avut în faza sa inițială trei componente:

- Investiții în infrastructura-racordarea la rețeaua de energie electrică a locuințelor din cartierul Brazilia și amenajarea drumului de acces în cartier,
- crearea locurilor de munca pentru romi
- crearea unor condiții minime pentru activități de timp liber

A doua etapă a proiectului a fost centrată pe dezvoltarea unei activități generatoare de venit. Astfel, a fost creată o cărămidărie care a asigurat, începând cu 1999 resursele necesare achiziționării terenului necesar construcției de locuințe sociale dar și materialele de construcție necesare. Criteriile de selecție a beneficiarilor au avut ca scop atât creșterea gradului de implicare a beneficiarilor locuințelor sociale cât și acordarea de suport familiilor care nu aveau posibilitatea de a contribui la construcția propriilor locuințe.

Proiectul s-a bazat pe mobilizarea resurselor locale și contribuția beneficiarilor proiectului. Astfel, grupul de inițiativa local a înființat un ONG pentru a se asigura la nivel local o parte din managementul proiectului.

Modelul abordării participative a facilitat înființarea unui centru comunitar și mai apoi a unui centru de zi cu finanțare UNICEF. Proiectul centru de zi este finanțat de UNICEF și servicii de suport educativ și social pentru un număr de 20 de copii cartierul Brazilia, Nușfalău.

Impact:

1. Metodologia originală utilizată în implementarea proiectului a creat un parteneriat stabil la nivel local dar și diminuarea elementelor stereotipe negative cu privire la romii. Spre exemplu, autoritatea locală deși în etapa inițială a proiectului a refuzat participarea la proiect, pe parcursul proiectului a acordat diverse forme de suport iar în final a susținut în întregime construcția unei locuințe.
2. Utilizarea potențialului local s-a dovedit a fi unul din cei mai importanți factori de succes ai proiectului. Participarea comunității cu resurse materiale, forță de muncă sau alte forme de suport a asigurat proiectului un înalt grad de adecvare la posibilitățile și nevoile beneficiarilor direcți și indirecti.
3. Au fost create locuri de muncă la nivel local pentru familiile implicate în activitățile de fabricare a cărămizii.
4. Îmbunătățirea condițiilor de locuit a 15 familii, membre a comunității din Brazilia. În cadrul proiectului au fost construite locuințe pentru 10 familii iar pentru alte 5 familii au fost construite sau renovate locuințele cu resurse proprii și cu suportul Asociației Romii din Brazilia.
5. Creșterea gradului de încredere a comunității în capacitățile proprii fapt relevat de creșterea numărului de inițiative în ceea ce privește îmbunătățirea condițiilor de viață fără a apela la suport extern acesteia. Astfel, comunitatea a recuperat deficitul de capacități și are un grad de coeziune suficient pentru a participa la mici inițiative locale. De altfel, experiența derulării proiectului a arătat echipei de proiect că cele importante inițiative aparțin beneficiarilor și comunităților vizate de intervenție.
6. Metodologia inovativă a fost ulterior preluată de alte proiecte destinate nu doar romilor ci comunităților dezavantajate indiferent de etnie. Au existat solicitări către implementator din partea autorităților locale sau județene din județe limitrofe Sălajului pentru a furniza consultanță în vederea derulării unor proiecte similare.

Continuitatea proiectului

Este parte din filosofia proiectului. Principalul element de asigurare a continuității este ONG-ul local creat și care poate dezvolta propriile proiecte sociale. Spre exemplu, au fost identificate deja resurse externe pentru continuarea lucrărilor la centrul de zi din cartierul Brazilia și sunt sprijinite inițiativele locale de îmbunătățire a condițiilor de viață. Spre exemplu, pentru 2005 vor fi sprijinite două familii pentru a-și reconstrui locuințele aflate într-o stare gravă de degradare și continuarea demersurilor pentru asigurarea accesului la utilități publice a tuturor familiilor din cartierul Brazilia. De ase-

menea, organizația administrează locuințele sociale și echipamentele sau facilitățile utilizate pe perioada derulării proiectelor.

Proiectul “O șansă în plus”¹⁴

Școala cu clasele I- VIII Caracal

Parteneri: SC Denis SRL Caracal, Grupul local de inițiativă al romilor, Agenția Locală de Ocupare a Forței de Muncă, Inspectoratul Școlar, Primăria Caracal

Valoarea financiară a proiectului: 16 000 Euro

Perioada de desfășurare: 2002 -2003

Finanțator: Uniunea Europeană prin programul *Fund for Improvement of the Situation of Roma*

Grupul țintă: 60 de tineri romi care au întrerupt școala pe diferite nivele de școlarizare

Descrierea proiectului

Proiectul și-a propus să califice în meseria de tinichigiu un număr de 60 de tineri romi care au întrerupt școlarizarea pe diverse nivele de școlarizare și să le ofere acestora un certificat de calificare în această meserie. În plus, proiectul și-a propus să completeze educația tinerilor romi cu elemente de cultura civică, istorie a romilor și limba romani.

Calificarea în meseria de tinichigiu viza două aspecte. Un prim aspect era cel al pregătirii teoretice (elemente de tehnologia meseriilor) care urma să fie realizată de către școala cu clasele I – VIII Caracal, iar pregătirea practică urma să se efectueze în atelierele de tinichigerie ale partenerului principal SC Denis SRL Caracal.

Calificarea în meseria de tinichigiu și obținerea certificatului de calificare ar fi permis tinerilor romi calificați prin intermediul proiectului să obțină un atestat de liberă practică pentru a lucra în domeniul propus și a obține astfel venituri.

Pentru realizarea obiectivelor propuse școala urma să primească dotări sub forma calculatoarelor dar și a modernizării atelierelor școala, iar societatea comercială urma să primească utilaj tehnologic specific pregătirii practice și a realizării unor lucrări de tinichigerie.

În cadrul proiectului tinerii romi, majoritatea lor întreținători de familie, au primit suport material sub forma de alimente.

¹⁴ Informațiile obținute în evaluarea acestui proiect au fost culese prin interviuri cu doamna Aretu Rodica Dorina, coordonator proiect și domnul Mîsu Slatculescu.

Puncte tari

Ideea proiectului este una viabila în măsura în care vizează calificarea și găsirea unui loc de muncă pentru tinerii romi cerut de către piața muncii.

Puncte slabe

În sens cantitativ proiectul a fost realizat doar pe jumătate, și anume doar 30 de tineri romi din-un număr de 60 propuși inițial au urmat cursurile de tinichigerie și au obținut atestat eliberat de AJOFP. Valoarea financiară a proiectului s-a redus în consecință la jumătate, de la 32.000 Euro prevăzuți inițial la 16.000 Euro. Motivul principal al realizării parțiale a proiectului l-a constituit nefuncționarea parteneriatului dintre actorii principali ai proiectului respectiv școala cu clasele I – VIII Caracal și SC Denis SRL Caracal. Neînțelegerile și tensiunile care au dus la oprirea finanțării proiectului au fost legate de selecția participanților (care nu ar fi fost în toate cazurile romi) precum și de divergențele apărute legate de distribuției dotărilor obținute prin proiect sau de aspecte de ordin financiar.

Participarea la cursurile teoretice a fost una scăzută, invocându-se lipsa de utilitate a acestora sau lipsa de interes a participanților pentru disciplinele propuse prin proiect.

Sustenabilitatea proiectului

Proiectul este nesustenabil datorită divergențelor de nereconciliat dintre parteneri. Ideea proiectului rămâne însă una de actualitate.

ANEXE

Anexa 1. Date relevante pentru ocupare din studiile ICCV

Profesii și ocupații

Tabel 1. Ponderea tipurilor de profesii în total populație peste 16 ani

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Profesii moderne	15,75 %	37,7 %
Profesii tradiționale	7,14 %	10,3 %
Nici o profesie	77,1 %	52 %

Notă: În 1998 precizia întrebării referitoare la calificare a fost mult mai mare fapt care determină o schimbare semnificativă în ceea ce privește calificările de tip modern și lipsa calificării. O altă explicație ține de nevoia romilor de a desfășura activității aducătoare de venituri mai sigure în intervalul scurs din 1992 până în 1998.

Tabel 2. Ponderea tipurilor de profesii pe generații, 1992

	Bunici	Părinți	Cuplu de referință
Profesii moderne	3,3 %	11,7 %	18,07 %
Profesii tradiționale	14,0 %	5,8 %	5,86 %
Nici o profesie	82,7 %	82,5 %	76,07 %

Tabel 3. Ponderea tipurilor de profesii pe generații, 1998

	Bunici	Părinți	Cuplu de referință
Profesii moderne	33,3 %	35,9 %	40,14 %
Profesii tradiționale	8,3 %	7,9 %	11,49 %
Nici o profesie	58,4 %	56,2 %	48,37 %

Tabel 4. Statutul ocupațional al populației de peste 16 ani, 1992 și 1998

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Salariați	23,4 %	12,9 %
Patroni	0,8 %	0,5 %
Activități pe cont propriu	22,1 %	33,6 %
Pensionari	5,3 %	7,1 %
Fără lucru	46,8 %	40,7 %
La școală	0,5 %	2,5 %
	În închisoare 1,1 %	Altă situație 2,7 %

Tabel. 5. Gradul de calificare al salariaților

Ancheta 1992		Ancheta 1998	
Muncitori necalificați	60,4 %	Muncitori necalificați	45 %
Muncitori calificați	37,8 %	Muncitori calificați	51,4 %
Cadre medii și superioare	1,8 %	Funcționar, maestru, ocupații cu studii superioare	3,6 %

Tabel 6. Structura populației ocupate după statutul profesional, 1998

Salariat	27,5 %
Patron	0,8 %
Lucrător pe cont propriu, din care:	71,7 %
Comercianți	10,1 %
Practică meserii tradiționale	6,4 %
Agricultori	12 %
Lucratori ocazionali în străinătate	1,5 %
Zilieri	41,7 %

Anexa 2. Date relevante pentru ocupare din recensământul 2002

Populația inactivă pe sexe

Masculin/ etnia	Elevi	Pensionari	Casnice	Întreținuți de alte persoane	Întreținuți de stat sau de organi- zații private	Alte situ- ații
Români	35,00	41,09	1,16	17,55	0,92	4,28
Maghiari	27,31	47,45	0,71	16,45	1,08	7,01
Romi	26,04	8,35	2,82	37,98	4,53	20,29
Altele	29,96	43,12	1,35	17,02	1,35	7,31
Feminin/ etnia	Elevi	Pensionari	Casnice	Întreținuți de alte persoane	Întreținuți de stat sau de organi- zații private	Alte situ- ații
Români	26,56	39,23	21,22	11,63	0,68	0,68
Maghiari	20,35	48,29	18,92	10,40	0,74	1,29
Romi	18,88	6,67	38,81	28,51	3,07	4,06
Altele	20,41	41,03	25,04	11,26	0,99	1,28

Populația activă total

Total/ etnia	% populația activă din populația totală	% populația ocupată din populația activă	Șomeri		
			Total	În căutarea unui loc de muncă	În căutarea primului loc de muncă
Români	41,59	88,47	11,53	63,62	36,38
Maghiari	37,95	88,70	11,30	70,16	29,84
Romi	22,90	71,51	28,49	35,78	64,22
Altele	37,59	88,71	11,29	59,96	40,04

Populația activă pe sexe

Masculin/ etnia	% populația activă din populația totală	%populația ocupată din populația activă	Șomeri		
			Total	În căutarea unui loc de muncă	În căutarea primului loc de muncă
Români	48,32	86,75	13,25	63,46	36,54
Maghiari	45,07	86,75	13,25	70,29	29,71
Romi	31,99	69,46	30,54	37,92	62,08
Altele	46,67	87,06	12,94	60,45	39,55
Feminin/ etnia	% populația activă din populația totală	%populația ocupată din populația activă	Șomeri		
			Total	În căutarea unui loc de muncă	În căutarea primului loc de muncă
Români	35,19	90,71	9,29	63,92	36,08
Maghiari	31,36	91,29	8,71	69,89	30,11
Romi	13,56	76,48	23,52	29,02	70,98
Altele	28,41	91,47	8,53	58,72	41,28

Populația ocupată pe sexe

Masculin/ etnia	Legislatori, membri executiv, conduc. administrativă publică și unit. economico-sociale și politice	Specialiști cu ocupații intelectuale, științifice	Tehnicienii, maștri și asimiilați	Funcționari administrativi	Lucrători operativi În serv de comerț și asimiilați	Agricultori, lucrători calific. în agr. silvicultură, pescuit	Meșteșugari și lucrători calificați	Operatori la instalații și mașini asamblori la mașini, echipamente și alte produse	Muncitori necalificați	Alte situații
Români	5,08	8,27	6,83	3,11	5,78	25,70	25,04	12,37	6,87	0,96
Maghiari	4,74	5,97	5,94	2,59	5,14	17,30	35,32	13,67	8,20	1,13
Romi	1,71	0,30	1,12	0,43	2,78	38,88	18,34	4,56	31,41	0,47
Altele	16,04	8,81	5,71	2,31	5,38	25,03	19,44	9,30	7,31	0,68

Feminin/ etnia	Legislatori, membri executiv, conduc. administrativă publică și unit. economico-sociale și politice	Specialiști cu ocupații intelectuale, științifice	Tehnicienii, maiștri și asimiilați	Funcționari administrativi	Lucrători operațivi În serv. de comerț și asimiilați	Agri-cultori, lucrători calif. în agr. silvi-cultură, pescuit	Meșteșugari și lucrători calificați	Opera-tori la instala-ții și mașini asamblori la mașini, echipamente și alte produse	Munci-tori necalificați	Alte situa-ții
Români	3,34	10,63	15,35	7,61	12,52	25,29	11,72	6,58	6,94	0,01
Maghiari	2,68	7,51	16,51	7,94	16,87	11,78	16,70	11,67	8,33	0,01
Romi	1,03	0,39	1,15	0,65	6,77	46,17	8,05	3,95	31,82	0,01
Altele	5,39	10,57	13,85	5,93	11,76	32,26	8,17	4,97	7,10	0,00

Statut profesional pe sexe

Masculin/ etnia	Salariați	Patroni întreprinzători privați	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	69,21	2,30	15,51	0,18	11,91	0,89
Maghiari	74,67	2,48	11,86	0,12	9,55	1,32
Romi	32,41	1,34	35,41	0,27	16,55	14,02
Altele	60,61	10,73	13,30	0,11	14,27	0,98

Feminin/ etnia	Salariați	Patroni întreprin- zători privati	Lucră- tori cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	72,16	1,40	6,23	0,14	19,76	0,31
Maghiari	84,78	1,18	4,03	0,09	9,54	0,38
Romi	37,46	0,81	17,42	0,22	32,37	11,72
Altele	62,47	2,99	6,26	0,05	27,87	0,36

Statut profesional total pe sexe în mediul urban

Total urban/ etnia	Sala- riați	Patroni întreprin- zători privati	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	93,44	2,77	2,72	0,03	0,93	0,11
Maghiari	92,20	2,69	4,14	0,04	0,75	0,18
Romi	67,63	3,15	20,41	0,11	4,45	4,25
Altele	80,45	13,29	4,83	0,02	1,28	0,13

Masculin urban/ etnia	Salariați	Patroni întreprin- zători privati	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	91,77	3,53	3,61	0,03	0,89	0,17
Maghiari	89,1	3,77	5,83	0,04	0,96	0,30
Romi	62,68	3,61	24,51	0,11	4,27	4,82
Altele	74,71	18,09	5,88	0,02	1,12	0,18

Feminin urban/ etnia	Salariați	Patroni întreprin- zători privati	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	95,24	1,95	1,75	0,03	0,98	0,05
Maghiari	95,53	1,53	2,34	0,03	0,52	0,05
Romi	77,66	2,22	12,11	0,10	4,81	3,10
Altele	90,10	5,24	3,07	0,01	1,54	0,04

Statut profesional total pe sexe în mediul rural

Total rural/ etnia	Salariați	Patroni întreprin- zători privăți	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	42,48	0,83	21,97	0,32	33,13	1,27
Maghiari	61,94	0,88	14,01	0,19	21,13	1,85
Romi	21,52	0,44	33,27	0,31	27,81	16,65
Altele	40,10	1,56	16,95	0,16	39,81	1,42

Masculin rural/ etnia	Salariați	Patroni întreprin- zători privăți	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	45,23	0,99	28,15	0,33	23,65	1,65
Maghiari	58,70	1,06	18,55	0,20	19,04	2,45
Romi	21,60	0,53	39,31	0,32	20,94	17,30
Altele	44,17	2,15	21,95	0,21	29,61	1,91
Feminin rural/ etnia	Salariați	Patroni întreprin- zători privăți	Lucrători cont propriu	Membrii societăți agricole/ cooperat	Lucrători familiali gospodărie proprie	Altă situație
Români	38,41	0,59	12,77	0,31	47,22	0,70
Maghiari	67,06	0,60	6,80	0,18	24,45	0,91
Romi	21,33	0,25	19,55	0,27	43,43	15,17
Altele	34,08	0,68	9,55	0,09	54,91	0,69

Șomeri după etnie, sex și durata șomajului

Masculin/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	20,38	20,04	23,81	35,78
Maghiari	25,09	19,35	24,64	30,92
Romi	20,35	11,30	16,48	51,87
Altele	18,91	18,01	27,46	35,62
Feminin/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	21,25	23,57	27,66	27,52
Maghiari	26,68	23,86	26,89	22,57
Romi	24,33	13,30	17,13	45,24
Altele	21,54	24,94	28,58	24,94

Șomeri în mediul urban după etnie, sex și durata șomajului

Total urban/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	21,40	21,76	25,02	31,82
Maghiari	24,79	21,94	25,01	28,26
Romi	18,43	12,87	16,29	52,41
Altele	21,25	20,69	27,41	30,66
Masculin urban/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	21,13	20,42	23,47	34,99
Maghiari	24,19	20,26	24,09	31,46
Romi	17,42	12,61	16,21	53,75
Altele	20,22	18,67	27,36	33,75
Feminin urban/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	21,81	23,84	27,41	26,95
Maghiari	25,83	24,90	26,64	22,62
Romi	21,29	13,59	16,49	48,63
Altele	23,55	25,16	27,52	23,78

Șomeri în mediul rural după etnie, sex și durata șomajului

Total rural/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	19,55	20,50	25,36	34,58
Maghiari	26,69	19,42	25,87	28,03
Romi	24,01	10,77	16,96	48,26
Altele	17,76	19,14	28,23	34,87
Masculin rural/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	19,37	19,54	24,26	36,82
Maghiari	26,13	18,28	25,28	30,31
Romi	22,96	10,13	16,71	50,20
Altele	17,48	17,28	27,58	37,66
Feminin rural/ etnia	Durata șomajului			
	Sub 6 luni	6-9 luni	9 – 27 luni	peste 27 luni
Români	20,01	22,97	28,21	28,80
Maghiari	28,04	22,19	27,30	22,47
Romi	27,68	12,99	17,84	41,49
Altele	18,60	24,63	30,14	26,64

Anexa 3.

Strategia Europeană pentru Ocupare – Evoluție

Până în anul 2002

1. Obiectiv strategic – Obiectivul Lisabona – „transformarea Uniunii Europene în cea mai competitivă și mai dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de un efort de creștere economică durabilă cu locuri de muncă mai multe și mai bune și cu o coeziune socială mai mare”.

Obiective globale

1. Locuri de muncă mai multe și mai bune;
2. Societatea informațională pentru toți;
3. Crearea unui spațiu european al cercetării și inovării;
4. Crearea unui climat favorabil I.M.M.;
5. Reformă economică pentru o piață internă perfect funcțională;
6. Piețe financiare integrate și eficiente;
7. Coordonarea politicilor macroeconomice;
8. Pregătire și educație pentru muncă și viață într-o societate bazată pe cunoaștere
9. Modernizarea protecției sociale;
10. Promovarea integrării sociale.

6 Obiective orizontale

1. Crearea mai multor oportunități de angajare;
2. Promovarea învățării pe tot parcursul vieții;
3. Extinderea cooperării cu partenerii sociali;
4. Respectarea interacțiunii domeniilor politice în cadrul PNAO;
5. Dezvoltarea indicatorilor pentru monitorizarea progreselor;
6. Menținerea și îmbunătățirea calității muncii.

4 Piloni

1. Îmbunătățirea capacității de angajare;
2. Dezvoltarea spiritului antreprenorial și crearea de locuri de muncă;
3. Promovarea adaptabilității întreprinderilor și a angajaților acestora;
4. Promovarea egalității de șanse pentru femei și bărbați.

Începând cu anul 2003

1. Obiectiv strategic – Obiectivul Lisabona – „transformarea Uniunii Europene în cea mai competitivă și mai dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de un efort de creștere economică durabilă cu locuri de muncă mai multe și mai bune și cu o coeziune socială mai mare”.

3 Obiective specifice

1. Ocuparea deplină;
2. Creșterea calității și productivității muncii;
3. Întărirea coeziunii și incluziunii sociale.

18 Linii Directoare

(implementare anuală a PNAO)

Pilon 1

1. Combaterea șomajului în rândul tinerilor și prevenirea șomajului de lungă durată;
2. O abordare mai prietenoasă a ocupării: indemnizații, taxe și sisteme de formare profesională;
3. Elaborarea unei politici de prelungire a vieții active;
4. Dezvoltarea competențelor pentru noua piață a muncii în contextul formării profesionale continue;
5. Formarea în tehnologiile electronice pentru toți cetățenii;
6. Politici active pentru dezvoltarea medierii și pentru prevenirea și combaterea deficitelor de calificare pe piața muncii;
7. Combaterea discriminării și promovarea includerii sociale prin accesul la ocupare.

Pilon 2

8. Reducerea birocrăției la înființarea unui I.M.M.;
9. Facilitarea lansării și derulării unei afaceri;
10. Noi oportunități de ocupare în societatea bazată pe cunoaștere și în servicii;
11. Acțiuni regionale și locale pentru ocupare;
12. Reforme fiscale pentru ocupare și formare profesională.

Pilon 3

13. Modernizarea organizării muncii;
14. Revizuirea cadrului legislativ pentru flexibilizarea pieței muncii;
15. Sprijinirea adaptabilității ca o componentă a învățării continue;

Pilon 4

16. Abordarea egalității între cele două sexe;
17. Tratarea discrepanțelor dintre cele două sexe;
18. Reconcilierea vieții profesionale cu viața de familie.

10 Linii Directoare

(implementare pe termen scurt – 3 ani)

1. Măsuri active și preventive pentru șomeri și persoane inactice;
2. Crearea de locuri de muncă și spiritul antreprenorial;
3. Conducerea tranziției și promovarea adaptabilității și mobilității pe piața muncii;
4. Promovarea dezvoltării capitalului uman și a învățării pe întreg parcursul vieții;
5. Creșterea ofertei pe piața muncii (de forță de munca) și promovarea îmbătrânirii active
6. Egalitatea de gen (între sexe)
7. Promovarea integrării și combaterea discriminării persoanelor dezavantajate pe piața muncii
8. Rentabilizarea muncii și crearea de stimulente corespunzătoare
9. Transformarea muncii nedeclarate în ocupare corespunzătoare
10. Combaterea disparităților regionale privind ocuparea

Anexa 4.

Axa prioritară 2. Conectarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii

1. Domeniul major de intervenție – Tranziția de la școală la viața activă

Obiectiv general: Facilitarea inserției pe piața muncii și creșterea capacității de angajare a tinerilor absolvenți.

Obiective specifice:

- Dezvoltarea de parteneriate între unități de învățământ preuniversitar, universități, întreprinderi și alte instituții, pentru organizarea și realizarea stagiilor de practică;
- Crearea, dezvoltarea și interconectarea rețelelor regionale, naționale și europene pentru monitorizarea inserției și a performanțelor tinerilor absolvenți pe piața muncii

Operațiuni indicative:

- programe/scheme de învățare bazate pe muncă („work based learning”) pentru elevi și studenți;
- sprijin pentru parteneriate între școli/universități/ întreprinderi;
- orientare, consiliere și coaching, care să sprijine tranziția de la școală la viața activă;
- monitorizarea inserției tinerilor absolvenți pe piața muncii;
- acțiuni inovative, cu scopul de a îmbunătăți tranziția de la școală la viața activă.

2. Domeniul major de intervenție – Prevenirea și corectarea abandonului timpuriu al școlii

Obiectiv general: Îmbunătățirea nivelului de educație și calificare și facilitarea inserției tinerilor pe piața muncii

Obiective specifice:

- prevenirea și combaterea părăsirii timpurii a școlii
- recuperarea școlară și reintegrarea în educație și formare pentru cei au părăsit timpuriu școala

Operațiuni indicative

A. Programe integrate pentru menținerea elevilor în educație și prevenirea părăsirii timpurii a școlii;

B. Programe tip „școala după școală”, învățarea asistată și educație remedială;

C. Programe integrate și oferte educaționale pentru reintegrarea celor care au părăsit timpuriu școala;

D. Dezvoltarea de instrumente și servicii integrate de informare, orientare, consiliere și dezvoltare personală;

3. Domeniul Major de Intervenție – Creșterea accesului și participării la FPC;

Anexa 5.

Axa prioritară 5. Promovarea măsurilor active de ocupare

1. Domeniul Major de Intervenție – Dezvoltarea și implementarea măsurilor active de ocupare

Obiectiv general: Atragerea și menținerea unui număr cât mai mare de persoane pe piața muncii în vederea realizării ocupării depline, cu accent deosebit pe persoanele cu o situație dificilă pe piața muncii.

Obiective specifice:

- extinderea serviciilor de consiliere și informare preventivă și intensificarea măsurilor motivaționale și de activare
- îmbunătățirea capacității de angajare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă sau inactive prin programe personalizate de atragere pe piața muncii (măsuri active de ocupare);
- reducerea șomajului de lungă durată prin prevenirea intrării în această categorie și reducerea actualului stoc de șomeri de lungă durată;

Operațiuni indicative

1. Personalizarea măsurilor active pentru:

- căutarea unui loc de muncă;
- orientare profesională, consiliere și pregătire profesională;
- acțiuni de motivare și dezvoltare profesională(inclusiv programe de tip ucenicie și programe care sprijină dezvoltarea încrederii , stimei de sine);
- planuri de reintegrare;
- activități de plasare la locul de muncă,
- activități de motivare;

Direcții de acțiune în cadrul operațiunii indicative 1.

- furnizarea de sprijin pentru dezvoltarea de programe integrate pentru educație, formare profesională, ocupare și alte oportunități de sprijin pentru locuitorii din mediul rural, vizând reducerea activității în agricultura de subsistență;

A1. Acțiuni de prevenire a creșterii numărului de persoane implicate în agricultura de subsistență;

A2. Acțiuni de sensibilizare și îndrumare care să asigure dezvoltarea resurselor umane în mediul rural;

A3. Acțiuni de formare destinate reducerii numărului de persoane ocupate în agricultura de subsistență și implicare în alte domenii neagricole;

A4. Acțiuni de asistență a populației din mediul rural aflate în căutarea unui loc de muncă în sectoare neagricole;

2. Creșterea mobilității ocupaționale și geografice a persoanelor inactive pentru a beneficia de toate oportunitățile existente de ocupare și pentru sporirea coeziunii regionale;

Direcții de acțiune în cadrul operațiunii indicative 2 – furnizarea de măsuri pentru promovarea mobilității ocupaționale, sectoriale și geografice a forței de muncă din mediul rural pentru a beneficia de toate oportunitățile de ocupare și a crește coeziunea regională;

A1. Derularea de campanii de promovare a mobilității ocupaționale, sectoriale și geografice a forței de muncă;

A2. Furnizarea de servicii de formare profesională și de mediere a muncii pentru tinerii din mediul rural și pentru persoanele ocupate în agricultura de subsistență, în scopul facilitării mobilității ocupaționale, sectoriale și geografice a acestora;

A3. Derularea unor programe de suport (informare, consiliere, sprijin material etc.) adresate tinerilor din mediul rural și persoanelor ocupate în agricultura de subsistență care acceptă un loc de muncă în sectorul neagrícola, în aceeași sau în altă zonă geografică decât cea de reședință;

A4. Derularea de activități inovatoare în domeniul promovării și susținerii mobilității ocupaționale, sectoriale și geografice a forței de muncă din mediul rural.

3. Corelarea între calificările individuale, educație, potențialul de muncă și oportunitățile pe piața muncii

- realizarea de diagnostice privind piața muncii
- dezvoltarea de curricule alternative corelate cu experiența de lucru
- realizarea unei medieri între capacitatea individuală și oportunitățile de muncă
- înființarea de job clubs

Direcții de acțiune în cadrul operațiunii indicative 3

- furnizarea în mediul rural de măsuri de acompaniere pentru a intra și a se menține pe piața muncii (sprijin pentru membrii de familie dependenți, servicii de asistență și alte activități asociate care îl încurajează pe individ să participe pe piața muncii) ;

A1. Dezvoltarea de servicii specifice de informare și consiliere adresate atât persoanelor abia intrate pe piața muncii, cât și membrilor familiei acestora (consiliere psihologică, profesională);

A2. Dezvoltarea de servicii sociale publice sau private care să susțină participarea persoanele din mediul rural pe piața muncii, prin asigurarea asistenței pentru membrii de familie dependenți (centre de zi pentru copii sau vârstnici, servicii pentru persoane cu handicap, servicii de îngrijire la domiciliu, sprijin în gospodărie etc.);

A3. Programe de informare și formare adresate antreprenorilor și profesioniștilor implicați în managementul resurselor umane, în scopul creșterii calității ocupării pentru persoanele din mediul rural (managementul resurselor umane, protecția muncii și a mediului, șanse egale pentru femei și bărbați, șanse egale pentru toți etc.), care să încurajeze persoanele implicate în agricultura de subsistență să intre și să participe pe piața muncii.

4. Promovarea ocupării în rândul tinerilor și șomerilor de lungă durată prin scheme inovative de măsuri active :

- promovarea sistemelor duale de finanțare a ocupării (sprijin către individ și angajator);
- furnizarea de scheme duale de pregătire profesională combinate cu exercitarea cunoștințelor dobândite la locul de muncă (inclusiv de tip ucenicie);

Direcții de acțiune în cadrul operațiunii indicative 4.

- furnizarea de programe care sprijină crearea de noi locuri de muncă/ noi forme de ocupare și crearea de locuri de muncă, inclusiv pentru lucrătorii independenți, în mediul rural ;

A1. Derularea de programe/ campanii de promovare a antreprenoriatului în mediul rural, de dezvoltare a culturii antreprenoriale;

A2. Implementarea de programe de pregătire în domeniul antreprenorial pentru cei care au început sau doresc să înființeze o firmă în mediul rural, în măsura în care oferă locuri de muncă pentru tinerii din mediul rural sau pentru populația ocupată în agricultura de subsistență;

A3. Implementarea de programe de consiliere și oferirea de servicii de suport în domeniul antreprenorial pentru cei care au început sau doresc să înființeze o firmă în mediul rural, în măsura în care oferă locuri de muncă pentru tinerii din mediul rural sau pentru populația ocupată în agricultura de subsistență;

A4. Organizarea de incubatoare de afaceri în mediul rural;

A5. Proiecte de parteneriat local public-privat, pentru elaborarea și punerea în practică a unor strategii locale integrate în domeniile educației, formării profesionale, ocupării, promovării și sprijinirii antreprenoriatului etc., și care să asigure premisele unei diversificări a economiei locale și creării de noi locuri de muncă în mediul rural, în sectoare non-agricole.

5. Acordarea de sprijin financiar angajatorilor prin subvenționarea salariilor pe o perioadă de timp, în vederea angajării persoanelor din grupul țintă;

6. Furnizarea de programe vizând :

- implicarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă în activități publice;
- sprijin pentru locuri de munca temporare în sectorul public (acestea pot fi locuri de muncă în sprijinul comunității pentru persoanele care

beneficiază de asistența socială din partea autorităților locale precum și pentru persoanele care nu pot obține un alt loc de muncă pe piața muncii)

7. Furnizarea de programe care vizează creșterea gradului de conștientizare pentru angajatori și traineri;

8. Sprijinirea din punct de vedere financiar în scopul dezvoltării „parteneriatelor pentru ocupare deplină” la nivel național, regional, local și sectorial;

9. Furnizarea de sprijin financiar pentru elaborarea de studii, analize, prognoze privind situația pe piața muncii și alte teme relevante.

2. Domeniul major de intervenție – Promovarea sustenabilității pe termen lung în zonele rurale în termenii dezvoltării resurselor umane și a ocupării

Obiectiv general: asigurarea sustenabilității pe termen lung în zonele rurale prin reducerea ponderii populației ocupate în agricultura de subsistență, inclusiv prin asigurarea premiselor pentru dezvoltarea de întreprinderi neagricole profitabile.

Obiective specifice:

- îmbunătățirea calității resurselor umane din mediul rural prin furnizarea de educație și formare profesională continuă persoanelor care părăsesc sectorul agricol pentru a fi angajați în alte domenii de activitate;
- creșterea șanselor de inserție și menținere pe piața muncii prin furnizarea unor servicii de acompaniament social în mediul rural;
- creșterea oportunităților de ocupare prin furnizarea de sprijin pentru crearea de noi locuri de muncă/noi forme de ocupare și crearea de locuri de muncă pentru lucrătorii independenți în mediul rural.

Operațiuni indicative

- furnizarea de sprijin pentru dezvoltarea de programe integrate pentru educație, formare profesională, ocupare și alte oportunități de sprijin pentru locuitorii din mediul rural, vizând reducerea activității în agricultura de subsistență;
- furnizarea de măsuri pentru promovarea mobilității ocupaționale, sectoriale și geografice a forței de muncă pentru a beneficia de toate oportunitățile de ocupare și a crește coeziunea regională;
- furnizarea în mediul rural de măsuri de acompaniere pentru a intra și a se menține pe piața muncii (sprijin pentru membrii de familie dependenți, servicii de asistență și alte activități asociate care îl încurajează pe individ să participe pe piața muncii);
- furnizarea de programe care sprijină crearea de noi locuri de muncă/noi forme de ocupare și crearea de locuri de muncă, inclusiv pentru lucrătorii independenți, în mediul rural.

Anexa 6.

Axa prioritară 6 . Promovarea incluziunii sociale

1. Domeniul Major de Intervenție – Dezvoltarea economiei sociale.

Obiectiv: Creșterea oportunităților de muncă pentru grupurile vulnerabile prin creșterea numărului de unități ale economiei sociale.

Operațiuni indicative

- dezvoltarea instrumentelor și mecanismelor necesare pentru implementarea conceptului de economie socială;
- sprijinirea dezvoltării formelor specifice economiei sociale;
- promovarea ocupabilității și adaptabilității persoanelor slab calificate și persoanelor supuse riscului de excluziune socială;
- integrarea în comunitate a grupurilor vulnerabile supuse riscului de excluziune socială, prin formele economiei sociale;
- creșterea gradului de conștientizare cu privire la rolul economiei sociale;
- dezvoltarea capacității și sustenabilității unităților de economie socială pentru a se adresa mai bine nevoilor comunității;
- promovarea de parteneriate între toți actorii implicați în dezvoltarea comunității prin activități de economie socială (ONG-uri, instituții publice, mediul de afaceri, alte organizații);

2. Domeniul Major de Intervenție – Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile la sistemul de educație și pe piața muncii

Obiectiv: Îmbunătățirea accesului la educație și pe piața muncii a grupurilor vulnerabile, supuse riscului de marginalizare și excluziune socială.

Operațiuni indicative:

- dezvoltarea unor programe specifice axate pe (re)integrarea pe piața muncii a persoanelor de etnie roma, a persoanelor cu dizabilități, a tinerilor peste 18 ani care părăsesc sistemul de stat de protecție a copilului;
- programe de dezvoltare a calificărilor de bază, a altor tipuri de calificări, a pregătirii profesionale pentru grupuri vulnerabile;
- programe de stimulare a angajatorilor pentru angajarea persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile;
- dezvoltarea unor programe de pregătire profesională specifică pentru personalul ONG-urilor care activează în domeniul incluziunii sociale;
- sprijinirea dezvoltării unor locuri de muncă protejate în întreprinderi

3. Domeniul Major de Intervenție – Promovarea egalității de șanse pe piața muncii

Obiectiv: Întărirea principiului egalității de șanse între bărbați și femei pe piața muncii.

Obiective specifice

- Promovarea educării și cursurilor pentru femei pentru a putea să se angajeze pe posturi netradiționale;
- Înlăturarea barierelor care împiedică participarea femeilor pe piața muncii;
- Dezvoltarea și crearea de activități care să elimine discriminarea femeilor pe piața muncii
- Încurajarea femeilor să-și înceapă propriile afaceri;
- Susținerea unor noi forme de angajare și crearea condițiilor pentru o maximă participare a femeilor pe piața muncii;
- Dezvoltarea programelor de învățământ la distanță și asigurarea unui acces mai larg la aceste programe pentru femei;
- Asigurarea unui acces mai mare la tehnologiile informatizate;
- Creșterea participării feminine în cadrul cursurilor organizate de angajatori.

Operațiuni indicative

- Sporirea numărului calificărilor pentru femei și a programelor de dezvoltare pentru a sprijini femeile în dobândirea de abilități prin frecventarea programelor de pregătire profesională;
- Sprijinirea femeilor pentru a se angaja în sectorul afacerilor;
- Programelor specifice pentru femeile interesate în alegerea unei noi cariere sau pentru cele interesate în inițierea unei afaceri proprii;
- Promovarea ocupabilității femeilor din mediul rural;
- Campanii de conștientizare și schimb de bune practici în școli și întreprinderi cu privire la roluri nestereotipe de gen, inclusiv campanii pentru femei, în special pentru cele din mediul rural și cele aparținând grupurilor cu nevoi speciale;
- Programe de sprijin vizând eliminarea stereotipurilor de gen în societate, în special prin mass-media;
- Furnizarea de sprijin și campanii de conștientizare cu privire la violența domestică.

Bibliografie generală

1. ACHIM, VIOREL (1998) – Țigani în istoria României, Editura Enciclopedică, București.
2. ANĂSTĂSOAIE, V., TARNOVSCHI (2001), D., editori, Proiecte pentru romii din România, 1990-2000, Cluj Napoca.
3. BURTEA, VASILE (1996) – Marginalizare socială și cooperare în cazul populației de romi, “Revista de cercetări sociale” nr. 3, București.
4. GHEORGHE, NICOLAE; LIEGEOIS, JEAN PIERRE (1996) – Romii, o minoritate a Europei, Minority Rights Group International, Editura Multiprint, Oradea.
5. GHEȚĂU, VASILE (1996) – O proiectare condițională a populației României pe principalele naționalități (1992-2025), în „Bibliotheca Demografica” nr. 2, Centrul de Informare și Documentare Economică, București.
6. LIEGEOIS, JEAN PIERRE (1994) – Roma, Gypsies, Travellers, Council for Cultural Cooperation.
7. MARIEA IONESCU ȘI SORIN CACE (2000), Practici pozitive în comunitățile de romi, București.
8. MĂRGINEAN, IOAN (1991) – Calitatea vieții în România, în „Calitatea vieții” nr. 3-4, București.
9. MURRAY, R.W. (2002), editor, Îmbunătățirea situației romilor. Proiecte de succes din România... și multe învățăminte, București.
10. NECULAU, A.; FERREOL, G. (1996) – Minoritari, marginali, excluși, Editura Polirom, Iași.
11. PONS, EMANUELLE (1999) – Țigani din România – o minoritate în tranziție, Compania Altfel, București.
12. PREDĂ, MARIAN (1999) – Grupuri sociale excluse/ignorete de politicile sociale în România, în Zamfir, C. (coord.) 1999 – „Politici sociale în România ‘90-’98”, Editura Expert, București.
13. DENA RINGOLD (2000), World Bank, Roma and the Transition in Central and Eastern Europe: Trends and Challenges.
14. DENA RINGOLD, MITCHELL A. ORENSTEIN, ERIKA WILKENS (2003) Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle, World Bank.
15. STEWART, MICHAEL (1997) – The Time of the Gypsies, Westview Press.
16. SURDU, MIHAI (1998) – Efectele condiționării alocației pentru copii de prezența școlară în cazul copiilor romi, în „Calitatea vieții”, nr. 1, București.

17. SURDU M. (2002) – Improving quality of education in schools with a high percentage of roma pupils in Romania, în *Roma Rights Review*, ERRC, Budapesta.
18. TREBICI, VLADIMIR (1996) – Minoritățile naționale din România: prezent și estimăție prospectivă, în „*Bibliotheca Demographica*” nr. 2, Centrul de Informare și Documentare Economică.
19. ZAMFIR, ELENA; ZAMFIR, CĂTĂLIN (coordonatori) (1993) – Țiganii între ignorare și îngrijorare, Editura Alternative, București.
20. ZAMFIR, CĂTĂLIN (coordonator) (1995) – Dimensiuni ale sărăciei, Editura Expert, București.
21. ZAMFIR, CĂTĂLIN (1999) – Tranziția demografică și problemele asociate, în „*Politici sociale în România: 1990-1998*”, coord. Cătălin Zamfir, Editura Expert, București.
22. ZAMFIR, CĂTĂLIN; PEDA, MARIAN (coordonatori) (2002) – Romii în România, Editura Expert, București.
23. INA ZOON, *Roma Access to Public Services in Romania, Bulgaria and FYR of Macedonia*, 2001.
- *** Comisia Națională pentru Statistică (1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003) – Anuarul statistic al României, București
- *** Institutul Național de Statistică, recensămintele populației 1992 și 2002
- *** Revista de cercetări sociale (1998) – Situația socială a romilor din județul Buzău, nr. 3/4, București
- *** *Avoiding the Dependency Trap, A Regional Human Development Report, The Roma in Central and Eastern Europe*, Andrey Ivanov (coordonator), United Nations Development Programme, Bratislava, 2002;
- *** Planul Național de Acțiune pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2004-2005
- *** Raportul Protecția Minorităților. Evaluarea strategiei guvernului României pentru îmbunătățirea situației romilor, Programul de Monitorizare a Procesului de Aderare la Uniunea Europeană., Open Society Institute, 2002 pagina 138,
- *** HG 430/2001 privind aprobarea Strategiei Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor
- *** Indicatori privind comunitățile de romi din România, către ICCV, București, Editura Expert 2002
- *** Raport privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului de Îmbunătățire a Situației Romilor
- *** Rapoartele Comisiei Europene privind progresele spre aderare ale României, perioada 1999-2005
- *** H.G. 829/2002, Planul național anti-sărăcie și promovare a incluziunii sociale elaborat de CASPIS

- *** Situation of Roma in the Candidate Countries. Background document, Helsinki, December 1999
- *** Than Rromano- studii despre rromi, ("Than Rromano – Studies on Roma") No.4-5, year III, 1999/2000.
- *** Guvernul României, CASPIS, Suportul social pentru populația de romi, Analiza problemelor sociale: direcții de acțiune, nr. 2
- *** EU Support for Roma Communities in Central and Eastern Europe, May 2002
- *** Monitorizarea Procesului de Aderare la Uniunea Europeană: Minorități etnice, Open Society Institute, EU Accesion Monitoring Program, 2002 (www.eumap.org)
- *** Asistența UE pentru comunitățile de rromi din Europa Centrală și de Est, Comisia Europeană, Direcția Generală pentru Extindere, publicat de Unitatea de Informare privind Extinderea, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/index.htm>
- *** Revista de asistență socială, nr. 4-5, 2002.

Agencia de Dezvoltare Comunitara Împreună
Str. Mihai Eminescu nr. 160, sector 2, București
Telefon: 021-210.05.39 / 211.34.29
Fax: 021-210.05.39 / 211.34.29